

**T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI
MUHASEBE-FİNANSMAN BİLİM DALI**

**MADEN İŞLETMELERİNDE
DURAN VARLIKLAR İÇİN AYRILAN AMORTİSMANLARIN
ULUSLARARASI MUHASEBE STANDARTLARI VE
VERGİ UYGULAMASI AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Hazırlayan:
Erol SORAN**

**Tez Danışmanı:
Yrd. Doç Dr. Zeki YANIK**

Ankara 2013

ONAY

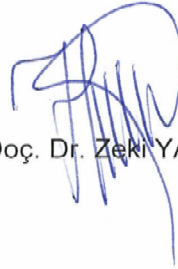
Erol Soran tarafından hazırlanan "Maden İşletmelerinde Duran Varlıklar İçin Ayrılan Amortismanların Uluslararası Muhasebe Standartları ve Vergi Uygulaması Açısından Değerlendirilmesi" başlıklı bu çalışma, 03.05.2013 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından İşletme Anabilim Muhasebe-Finansman Bilim dalında Yüksek Lisans Tezi olarak Kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Halim ERGEN (Başkan)

Prof. Dr. Yıldız ÖZERHAN

Yrd. Doç. Dr. Zeki YANIK

ÖNSÖZ

Amortisman, bir varlığın amortismanına tabi tutarının, yararlı ömür süresince sistematik olarak dağıtılmasını ifade eder. Amortisman uygulaması bir muhasebe uygulaması olmanın ötesinde, nakit çıkışı gerektirmeyen gider olması sebebiyle oluşturduğu fonlarla işletmelerin sürekliliklerini sağlamaya katkıda bulunmaktadır.¹

Küreselleşme ile birlikte uluslararası muhasebe standartlarına uyumun önemi daha da artmaktadır. Ancak yürürlükte olan mevzuat ile standartlar arasında farklar bulunmakta ve bu durum işletmeler açısından birden fazla mali tablo hazırlanması gibi zorluklar oluşturmaktadır. Özellikle uluslar arası piyasalarda çalışan işletmeler için bu durum daha fazla önem arz etmektedir.

Amortisman mevzuunda ise maden işletmelerinin durumu farklılık arz etmekte ve farklı bir amortisman sisteminin kullanılması zorunlu olmaktadır. Çünkü amortisman kavramında esas olan yararlı ömürün belirlenmesi işleminin belirli güçlükleri vardır. Maden işletmelerinin yaptıkları tüm harcamaların nedeni; maden rezervine ulaşip orada bulunan madenin çıkarılmasıdır. Burada yararlı ömüre konu olan şey madendir. Ve madenin çıkarılması için katlanılan tüm maliyetlerin itfası çalışmamın konusunu oluşturmaktadır. Çalışmada öncelikli olarak teori kısmı anlatılmış, daha sonra ise sayısal bir örnekle konunun daha anlaşılabilir olması amaçlanmıştır.

Bu çalışmanın yürütülmesindeki yardımlarından dolayı Danışman Hocam Sayın Yrd. Doç. Dr. Zeki YANIK'a ve Eti Maden İşletmeleri Genel Müdürlüğü Mali İşler Dairesi Başkanlığında çalışan değerli mesai arkadaşlarıma teşekkürü bir borç bilirim.

¹ Örtten, Remzi; Bayırlı, Rıdvan; TMS 16: Maddi Duran Varlıklar Standardına göre Amortisman Ayırma ve Muhasebe Uygulamaları I, **Yaklaşım Dergisi**, Sayı: 172, 2007

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	i
İÇİNDEKİLER	ii
KISALTMALAR	v
TABLolar	vi
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE’DE MADENCİLİK SEKTÖRÜ

I. ANADOLU MADENCİLİK TARİHİ	4
II. OSMANLI DÖNEMİ MADENCİLİK POLİTİKALARI	7
III. CUMHURİYET DÖNEMİ MADENCİLİK POLİTİKALARI	12
A. 1923-1933 Dönemi:	14
B. 1933-1945 Dönemi	17
C. 1945-1960 Dönemi	20
D. 1960-1980 Dönemi	25
E. 1980 ve Sonrası Dönem	28
IV. MADENCİLİK SEKTÖRÜNÜN TÜRKİYE EKONOMİSİNDEKİ YERİ VE ÖNEMİ	31
A. Türkiye Maden Kaynakları Potansiyeli	35
B. Türkiye Maden Üretimi ve Tüketimi	41
C. Madencilik Sektöründe Dış Ticaretimiz	49
1. Türkiye Maden İhracatı	49
2. Türkiye Maden İthalatı	53

İKİNCİ BÖLÜM

ULUSLARARASI MUHASEBE STANDARTLARI VE VERGİ

MEVZUATI

I. MADENCİLİK FAALİYETLERİ	61
A. Ön Üretim Faaliyetleri	62
1. Arama faaliyetleri	62
2. Maden hakkı elde etme faaliyetleri	63
B. Araştırma(Arama Sondajı) ve Değerleme Faaliyetleri	64

1. Araştırma faaliyetleri	64
2. Değerleme Faaliyetleri	65
C. Geliştirme Faaliyetleri	65
1. Dekapaj	67
2. Açık İşletmecilikte Bazı Kavramlar ve Jeodezik Çalışmalar	68
3. Hacim Hesaplama Yöntemleri	70
4. Maden İşletmelerinde Amortisman Yöntemi ve Muhasebe Kayıtları	71
5. Arazinin Yeniden Düzenlenmesi	72
D. Üretim Faaliyetleri	73
E. Kapama Faaliyetleri	74
II. MADENCİLİK FAALİYETLERİNİN	74
MUHASEBELEŞTİRİLMESİ	74
A. Aktifleştirilen Madencilik Faaliyeti Giderlerinin Amortismanı	75
B. Kapama Maliyetlerinin Muhasebeleştirilmesi	77
III. MADENCİLİK FAALİYETLERİNİN ULUSLARARI MUHASEBE VE	
RAPORLAMA STANDARTLARINA (IAS/IFRS) GÖRE RAPORLANMASI	77
A. TFRS-6'nın Getirdiği Esaslar	78
1. TFRS-6 Kapsamındaki Madencilik Faaliyetleri	78
2. IFRS-6'ya Göre Aktifleştirilecek Giderlerin Kapsamı	80
3. TFRS-6'ya Göre Aktifleştirilecek Giderlerin Amorti Edilmesi	81
4. Madencilik Faaliyetleri Sırasında Ortaya Çıkan Muhtemel Gider ve	
Araştırma ve Değerleme Varlıklarının Değer Düşüklüğü Açısından	
Değerlendirilmesi	81
B. TMS 8'e İlişkin Muafiyet	83
IV. TÜRKİYE MEVZUATINA GÖRE ARAMA VE GELİŞTİRME	
GİDERLERİNİN RAPORLANMASI	84
A. Petrol Mevzuatı	84
B. Vergi Mevzuatı	85

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

UYGULAMA

I. ÖRNEK OLAY	88
---------------------	----

II. ÖRNEK OLAY ÇÖZÜMÜ.....	95
A. 2007 Yılı İşlemler ve Raporlar	95
B. 2008 Yılı	97
1. Dönem İçi İşlemler	97
2. Dönem Sonu İşlemler ve Raporlar	98
C. 2009 YILI	101
1. Dönem İçi İşlemler	101
2. Dönem Sonu İşlemler ve Raporlar	108
D. 2010 Yılı	122
1. Dönem İçi İşlemler	122
2. Dönem Sonu İşlemleri ve Raporlar	136
E. 2011 Yılı	154
1. Dönem İçi İşlemler	154
2. Dönem Sonu İşlemler ve Raporlar	166
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	181
KAYNAKÇA	184
EKLER	191
ÖZET	196
ABSTRACT.....	197

KISALTMALAR

BKK	: Bakanlar Kurulu Kararı
KKEG	: Kanunen Kabul Edilmeyen Gider
SPK	: Sermaye Piyasası Kurulu
T.K.İ.	: Türkiye Kömür İşletmesi
Vb.	: Ve benzeri
VUK	: Vergi Usul Kanunu
GSMH	: Gayri Safi Milli Hasıla
TL	: Türk Lirası
IAS	: (International Accounting Standards) Uluslararası Muhasebe Standartları
IASB	: (International Accounting Standards Board) Uluslar arası Muhasebe Standartları Kurulu
IFRS	: (International Financial Accounting Standards) Uluslar arası Finansal Muhasebe Standartları
TMS	: Türkiye Muhasebe Standardı
TFRS	: Türkiye Finansal Raporlama Standardı

TABLOLAR

Tablo 1: 1914 Yılında Osmanlı İmparatorluğundaki Yabancı Sermayenin Dağılımı.....	11
Tablo 2: 1870-1911 Yılları Arasında Verilen Maden İmtiyazlarının Dağılımı.....	12
Tablo 3: GSMH’da Madencilğin Yeri	34
Tablo 4: Hammaddelerin Ana Ülkelerdeki Dağılım Payı.....	36
Tablo 5: Dünya Maden Rezervlerinde Türkiye’nin Yeri.....	36
Tablo 6: Türkiye Maden Potansiyeli.....	38
Tablo 7: Dünya Maden Üretiminde Türkiye’nin Yeri	42
Tablo 8: Yıllara Göre Maden Üretimimiz	43
Tablo 9: Ülkemizin 1978-1995 Yıllarındaki Karşılaştırmalı Hammadde Tüketim Miktarları.....	45
Tablo 10: Seçilmiş Ürünlerin Ülkelerdeki Kişi Başına Tüketimi	46
Tablo 11: Seçilmiş Ürünler Bazında Ülkemiz ve OECD Ülkelerindeki Kişi Başına Tüketim Değerleri.....	46
Tablo 12: Seçilmiş Madenlerde Dünya ve OECD Ortalamasında Türkiye’nin Maden Ürünleri Talebi.....	48
Tablo 13: Dünya İhracatında Sektörlerin Payı	50

Tablo 14: Dünya İhracatında Sektörlerin Dönemler İtibariyle İhracat Değişimi.....	50
Tablo 15: Madencilik Sektöründeki Dış Ticaretimiz.....	51
Tablo 16: Maden Ürünlerimizin İhracat Değerleri.....	52
Tablo 17: Maden Cinslerine Göre İthalat Değerleri.....	55

GİRİŞ

Muhasebe kuramı şu kaynaklardan oluşmaktadır: Temel kavramlar, genel kabul görmüş ilkeler, standartlar ve bilimsel görüşler.² Bu kaynaklarından biri olan muhasebe standartları, “belirli işlem ve olayların mali tablolara nasıl ve ne şekilde yansıtılması gerektiğini anlatan güvenilir açıklamalardır”.³

Küreselleşme dünyanın farklı bölgelerindeki piyasalar arasındaki sınırları kaldırmış ve rekabet uluslararası boyut kazanmıştır. Artan küreselleşme ve rekabet ise farklı ülkelerde farklı kurallara göre hazırlanan finansal raporların karşılaştırılabilirliğini azalttığından bu durum mali tabloların uyumlaştırılması ihtiyacını doğurmaktadır. Bu nedenle, muhasebe standartlarında uluslararası uyumun sağlanması ve uluslararası muhasebe standartlarının oluşturulması büyük önem taşımaktadır.⁴

Uluslararası muhasebe standartları (UMS), dünya üzerinde ülkeler itibarıyla farklılık gösteren muhasebe uygulamalarını birbirine uyumlu hale getirerek işletmelerin faaliyet ve sonuçlarının sağlıklı ve güvenilir bir biçimde muhasebeleştirilmesini ve mali tabloların karşılaştırılmasına imkan vermeyi amaçlayan standartlardır.

Bu amaçla kurulan ve muhasebe ve raporlama uygulamalarında otorite olarak kabul gören iki adet kurul vardır. Bunlardan ilki Amerika Finansal Muhasebe Standartları Kurulu, diğeri ise merkezi Londra’da bulunan bağımsız ve özerk bir kurul olan Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu’dur. Amerika Finansal Muhasebe Standartları Kurulu (FASB) “Genel Kabul Görmüş Muhasebe Standartları’nı ve Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu’nun (IASB) Uluslararası Finansal Raporlama Standartları’nı (IFRS) yayınlamıştır. Uygulamada bu iki kurulun yayınladığı

² Orhan Sevilengül, **Genel Muhasebe**, Ankara, 2003

³ Özer T. Yeniay, “**Uluslararası Finansal Raporlama Standartları**” <http://www.sistems.org>, (Erişim: 2005)

⁴ Funda Koçver, Çiğdem Tezel, “Uluslararası Finansal Raporlama Standartlarının KOBİ’lerde Uygulanması”, **ASMMMO Bülteni**, sayı 168, Eylül-Ekim, 2006

standartlar tercih edilmektedir. Ancak, son yıllarda bu standartlar arasındaki farklılıkların da kaldırılması amaçlanmış ve bu konuda 18 Eylül 2002 tarihinde FASB ve IASB arasında yapılan Norwalk Antlaşması bu gelişmeleri sağlayan en önemli adımlardan birisi olmuştur. Yine bu gelişmelerin bir sonucu olarak Avrupa Birliği de; 19 Temmuz 2002 tarihinde Avrupa Parlamentosu'nda kabul edilen (EC) No 1606/2002 sayılı düzenleme ile uluslararası muhasebe standartlarının üye ülkelerdeki kullanım esaslarını hükme bağlamıştır. Bu düzenleme ile tüm üye ülkelerin borsalarına kote edilmiş şirketlerin, banka ve sigorta şirketleri dahil, mali tablolarını en geç 2005 yılına kadar Uluslararası Finansal Raporlama Standartlarına göre düzenlemeleri gerektiği belirtilmiştir.⁵ Ülkemizde de bu konuda çalışmalar yapılmıştır.

Uluslararası finansal raporlama standartları ülkeler tarafından kendi dillerine çevrilerek set halinde aynen benimsenebildiği gibi ulusal muhasebe standartları uluslararası muhasebe standartlarına uyumlaştırılarak uygulama birliğinin sağlanması yoluna da gidilebilmektedir.

Çalışmanın birinci bölümünde ülkemizdeki madencilik sektörünün gelişimi dönemler itibariyle anlatılmaktadır. Ayrıca ülkemiz madenciliğinin dış devletlerle karşılaştırılmasına yer verilmiştir.

İkinci bölümde ise madencilik sektöründeki muhasebe uygulamaları, bununla ilgili yayımlanan muhasebe standartlarına ne şekilde raporlanacağı ve ülkemizdeki mevzuat çerçevesinde yapılan uygulama anlatılmıştır.

Üçüncü bölüm ise bir örnek üzerinde maden şirketinin kuruluşundan arama faaliyetlerine, cevheri bulup ilgili giderleri aktifleştirmesi ve bununla ilgili amortisman ayırma işleminin ne şekilde olacağı gösterilmiştir.

⁵Nalan Akdoğan, "Uluslararası Finansal Raporlama Standartlarının Türkiye Muhasebe Uygulamasına Getireceği Değişiklikler Ve Vergi İlişkisi" **Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi**, cilt 6, say: 3, Eylül, 2004

Çalışmanın ek kısmında Eti Maden İşletmeleri Genel Müdürlüğü bünyesinde ve açık ocak şeklinde üretim gerçekleştiren Hisarcık ve Emet Espey açık ocaklarına ait grafik ve fotoğraflara yer verilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE’DE MADENCİLİK SEKTÖRÜ

I. ANADOLU MADENCİLİK TARİHİ

Madencilik tarihi araştırmaları, dünyada madencilik faaliyetlerinin çoğunlukla Akdeniz’e kıyısı bulunan ülkelerde başladığını ve geliştirildiğini göstermiştir.⁶ Arkeolojik araştırmalar sonucunda elde edilen bilgiler, Anadolu’da madencilik faaliyetlerinin çok eski devirlere kadar uzandığını kanıtlamaktadır.

Antalya yakınlarındaki Karain Mağarası ve Beldibi kaya sığınağında M.Ö. 10.000 yıllarına ait ok uçları ve silis bileşimli taşlardan yontularak yapılmış gereçler bulunmuştur. Çatalhöyük (Konya)’de bulunan çömlek kalıntıları ile Çayönü tepesinde (Diyarbakır) bulunan bakırın soğuk dövülmesiyle yapılmış materyaller M.Ö. 7000 yıllarına ait madenciliğe ilişkin buluntulardır.

Anadolu’da madenlerin ergitilerek kullanıldığını gösteren ilk örnekler bakır madenciliğinde görülmüştür. M.Ö. 6000 yıllarında Ergani (Diyarbakır) ve Çatalhöyük (Konya)’de bakırın ergitilmesi sonucunda bir takım alet ve materyallerin yapıldığını gösteren buluntular ele geçirilmiştir. Bu tarih Anadolu metalürji tarihinin başlangıcı olarak kabul edilir. Yümüktepe (Mersin)’de bulunan bakır gereçler M.Ö. 5000 yıllarına ait olup, Anadolu metal madenciliğini ve işleme tekniğini göstermesi bakımından önemlidir. Tokat-Almus yöresinde Tunç Çağına (M.Ö. 3000-1200) ait bakır cürufu bulunmuştur.⁷

Tokat-Kozlu yöresinde saptanan ve M.Ö. 4000 yıllarına ait olduğu sanılan maden galerisi ile Murgul (Artvin) bakır yataklarının

⁶ Altan Gümüş, “Maden Aramacılığı ve Jeoloji Mühendisliği Eğitimi” **Türkiye Maden Kaynakları ve Sorunları Sempozyumu**, Ankara 1997, s.8.

⁷ Ahmet Kartalkanat, “Osmanlılarda Madencilikle İlgili Yasal Düzenlemeler ve Madencilik Politikası”, **TMMOB-JMO Jeoloji Mühendisliği Dergisi**, Sayı: 38, 1991, s.51-67.

M.Ö. 1000 yıllarında işletildikleri konusunda ciddi ipuçları elde edilmiştir.

Bakır, doğası gereği kolay işlenebilen bir madendir, ancak, yeterli dayanıklılıkta değildir. İnsan gereksinimlerinin artması, bakırdan daha dayanıklı malzemelerin bulunmasını gerekli kılmıştır. Bunun bir sonucu olarak bakır ve kalayın ergitilip karıştırılması ile tunç elde edilmiştir. Tunç, bakıra göre daha gevrek ve dayanıklı bir malzemedir. İnsanlık tarihinde Tunç Çağı (M.Ö. 3000-1200) olarak adlandırılan bu dönem, esas olarak bu iki madenin ergitilerek daha dayanıklı bir malzeme üretilmesi konusunda aşama kaydedilmesi açısından önemlidir. Tunç Çağının doğduğu ve geliştiği bölge olarak, Orta ve Orta-Kuzey Anadolu kabul edilmektedir. Alacahöyük (Çorum)'de kral mezarlarında (M.Ö. 2400-2100) ve Horoztepe (Tokat)'de kazılarda ele geçen bakır, tunç, altın, gümüş ve elektron (altın+gümüş)'dan yapılmış metal eserler, bu çağda dökümcülüğün son derece ileri bir tekniğe ulaştığını göstermektedir.

Hitit İmparatorluğu ile Urartu, Lidya ve Frigya krallıklarının, Asur, Sümer, Mezopotamya, Mısır, Ege ve Akdeniz kültür merkezleri ile kurdukları ekonomik ve kültürel ilişkilerin gelişmesinde Anadolu madenciliğinin katkısı büyüktür.⁸

Tunç Çağında kullanılan kalayın Anadolu'ya Mezopotamya'dan getirildiği, buna karşılık Anadolu'dan bakır, kurşun, altın ve gümüş madenlerin ihraç edildiği Kültepe (Kayseri)'de yapılan kazılarda bulunan çeşitli çivi yazılı kil tabletlerden anlaşılmaktadır.⁹

M.Ö. 1750-1450 yılları arasında Anadolu'da yaşayan eski Hitit Devleti, demirden yapılmış silahlar kullanmıştır. Büyük Hitit İmparatorluğunun (M.Ö. 1450-1200) kurulması ve gelişmesinde demir kullanımının büyük etkisi olmuştur. Bu dönemde Anadolu'da

⁸ Tuncay Ercan, "Eski Tahviller ve Hisse Senetleriyle Osmanlı Devletinin Son Yıllarında Anadolu'da Madenciliğin Gözden Geçirilişi", **MTA Doğal Kaynaklar ve Ekonomi Bülteni**, Sayı: 1-2, 1997, s.8.

⁹ Ahmet Kartalkanat, a.g.m., s.65

madencilik önemli bir endüstri ve zanaat kolu olmuştur. Doğu Anadolu'da kuvvetli bir devlet kuran Urartular (M.Ö. 850-585) da bakır, tunç, altın ve gümüşten yapılmış çeşitli eşya ve silahlar üretmişlerdir. Frigyalılar döneminde (M.Ö. 750-650) maden işçiliği ve özellikle döküm tekniği ileri bir düzeye ulaşmıştır. Bu konuda sanatsal değeri olan birçok eşyanın yanında pek çok alet ve silah da bulunmuştur.

Tarihte gelmiş geçmiş pek çok uygarlık madenleri kullanarak gelişmişliklerini arttırmış kimi uygarlıklar farklı bileşimdeki metalleri işleyerek yeni alaşımlar keşfetmiş, en önemlisi bazı uygarlıklar bu konuda tarihin ilk örneklerini vermiştir. Örneğin Batı Anadolu'da büyük bir uygarlık kurmuş olan Lidyalılar (M.Ö. 650-550) Salihli yakınlarındaki Sardes (Sartmustafa) köyünden geçen Sart Çayı alüvyonlarından altın üreterek tarihte altın ve gümüşten ilk parayı basan uygarlık olarak geçmiştir.¹⁰

Bilinen tarihsel devirlerde Anadolu çeşitli zengin ve kolay işletilebilecek düzeyde yüzeylenmiş maden yataklarına sahip olmasından dolayı, değişik tarihlerde Perslerin, Helenistik Devirde Roma ve Bizans Devletlerinin egemenlikleri altına girmiştir. Daha sonraki tarihlerde Anadolu toprakları, Türklerin egemenliği altında Büyük Selçuklu Devleti ve Osmanlı İmparatorluğu dönemlerini yaşamıştır. Orta Çağ, Yeni Çağ ve Yakın Çağda madenlerin işletildiklerini gösteren pek çok maden ocağı ve izabe tesisi kalıntılarına Anadolu'nun birçok yerinde rastlamak mümkündür.

Anadolu madenciliği Romalılar devrinde doruğuna ulaşmıştır. Romalılar madenlerin bulunması ve işletmeciliğinde özellikle de kurşun, bakır, demir, altın, gümüş ve yapı taşlarının üretilip işletilmesinde çok büyük atılımlar yapmışlardır. Romalılardan kalan

¹⁰ Ali Haydar Gültekin, "Endüstriyel Gelişme Tarihinde Mineral Kaynakları", **TMMOB, JMO Jeoloji Mühendisliği Dergisi**, Sayı: 47, 1995, s.78

anıtsal mermer kentler, bu dönemdeki yapı taşlarının işletilme düzeyini yansıtmaları bakımından çok önemlidir.¹¹

Selçuklular döneminde, seramik hammaddeleri işletmeciliği çok ilerlemiş, çini ve mozaik sanatının zirvesine çıkmıştır. Osmanlı İmparatorluğu dönemindeki madencilik faaliyetleri 17.yüzyıla kadar başta savaş sanayi olmak üzere büyük yapıların yapılmasında ve ekonomik ilişkilerde belirleyici olmuştur. Ancak, daha sonraki yıllarda Avrupa'nın madencilik alanında geliştirdiği teknolojilerin gerisinde kalması ve gerekli atılımları zamanında gerçekleştirememesi, Osmanlı İmparatorluğunda madenciliğin gerilemesine neden olmuştur.

II. OSMANLI DÖNEMİ MADENCİLİK POLİTİKALARI

Osmanlı İmparatorluğunun kurulma ve yükselme dönemlerinde Anadolu maden potansiyelinin ve madencilik faaliyetlerinin önemli etkileri olmuştur. Madenlerin ekonomi ve özellikle silah yapımında geniş ölçüde kullanılmaları, güçlü bir imparatorluğun kurulması ve gelişmesi bakımından büyük katkılar sağlamıştır. Osmanlı İmparatorluğunun kuruluşundan 19.yüzyılın ortalarına kadar madencilik alanındaki faaliyetleri düzenleyen belgelere birkaç örnek dışında pek rastlanmamaktadır. Hicri 903 (Miladi 1497) yılında yazılmış "Osmanlı İmparatorluğu'nun Avrupa Kısmı Arazisindeki Madenlere Ait" 16 sayfalık, oldukça geniş içerikli bir teftiş raporu¹² ile Hicri 1075 (Miladi 1664-1665) yıllı Trebce sınırında bulunan arazinin maden işletme hakkı ile (kendi sermayesi ile işleme kaydıyla) on bin akçe karşılığı Volçetrin Sancağı mutasarrıfı (valisi) Süleyman

¹¹ Muammer Öcal, "Madenciliğin Ülke Ekonomisindeki Yeri ve Önemi", **Türkiye 2. Madencilik Şurası Komisyon Raporu**, Ankara, 1993, s.95

¹² Ahmet Kartalkanat, a.g.m., s.66

Paşa'ya¹³ verildiğine ilişkin belgeler bu dönemde kaleme alınmış belgelere örnektir.

İmparatorluğun kuruluşundan 1858 yılına kadar madenler şer'i hükümlere göre işletilmiştir.¹⁴ Buna göre madenlerin mülkiyeti açısından iki parametre belirleyici olmaktadır. Madenler zahiri ya da batini olmalarına göre ayrılmıştır. Zahiri madenler suya benzetilerek, herkesin işine yarayan madenler olarak kabul edilmiş, bunların işletilmesi ve kullanılmasında (antimuan, tuz, petrol ve zift gibi) özel izin alınmasına (imtiyaz) gerek yoktur. Bu madenler üzerinde herkes eşit hakka sahiptir. Batini madenler ise yatırım yapılmak suretiyle işletilebilen madenler olup, bunlar üzerinde işletmecinin imtiyaz hakkı almak koşuluyla (devletten yetki) başkalarının yararlanmasını kısıtlayabilir veya men edebilir. Bu madenler, yatırımcının madeni işletmesi ve devlet payını vermesi koşuluyla kendi mülkiyetinde kalabilir. Aksi halde devlet bu madenleri alma hakkına sahiptir.

Şer'i hükümlere göre madenlerin bulundukları arazinin mülkiyet durumuna göre işletilmesi ise şu şekilde düzenlenmekte idi: Buna göre, madenler sahipsiz (hali) boş arazide ise ve şahıs madeni işletmek amacıyla sermaye koymuşsa, madeni işletme hakkı da ona verilmiştir. Buna karşın, şahsın devlete 1/5 oranında vergi vermesi de zorunlu olup, şahıs madeni işletmediği takdirde, devletin bu madene el koyması da ön planda tutulmuştur. İmparatorluğun her döneminde madencilığa büyük önem verilmiş "arayıcı" kişiler görevlendirilmiş, maden ihbarında bulunanlar ya direkt olarak ya da işletmeye açılan madende görev verilmek suretiyle ödüllendirilmiştir. Ayrıca madenlerde çalışan işçilerden vergi alınmaması ve yer üstündeki maden tesislerinin yapımının devlet tarafından gerçekleştirilmesi şeklinde teşvikler uygulanmıştır.

¹³ Ziya Gözler, "Osmanlılarda Maden İmtiyazları ve Batı Anadolu Madenlerinin Sömürülmesi", **MTA Doğal Kaynaklar Ekonomi Bülteni**, Cilt: 2, Sayı: 3-4, 1993, s.1

¹⁴ Tuncay Ercan, **a.g.m.**, s.8.

Osmanlı İmparatorluğunda madencilikle ilgili ilk yasal düzenleme 1848 yılında Zonguldak'taki kömür yataklarını padişahın mülkü (Emlak-ı Şahane) kapsamına alan bir ferman ile başlamıştır. 1858 yılında yayınlanan ilk "Arazi Kanunu" ile madenlerden alınacak devlet payının belirlenmesi amaçlanmıştır.¹⁵ Bu düzenleme ile 1862 tarihli "Maadin Nizamnamesi", madencilik sektörünün işleyişini belirleyen maden mevzuatının ilk kaynaklarını oluşturmuştur. İzleyen yıllarda 1872, 1887 ve 1906'da yeni nizamnamelerle arama, işletme, taşıma, devlet ve vakıf paylarının belirlenmesi gibi konular, değişen şartlara göre uyarlanmıştır.

1858 yılında yapılan ilk yasal düzenlemeye kadarki dönemde Osmanlıda uygulanan maden işletmeciliği üç ana başlık altında toplanabilir:

1. Doğrudan doğruya devlet tarafından işletilen madenler,
2. Devletin yardımı ve gözetimi altında madenciler tarafından yapılan maden işletmeciliği,
3. Belirli bir süre kiraya verilerek ya da önceden para karşılığı işletilen madenler.

1858 yılında yayınlanan Arazi Kanunu; bulunan madenlerin devlete ait olduğunu, madenlerin işletilmesi halinde arazi sahiplerinin uğradığı zararların karşılanacağını, madenler üzerinde kişilerin hak iddia edemeyeceğini hükme bağlamıştır.

Osmanlı İmparatorluğunun madencilik alanında yasal düzenlemeler yapma ihtiyacı 1760-1830 yıllarında Avrupa'da başlayan I. Sanayi Devrimi karşısında madencilığe dayalı sanayileşme konusundaki gecikmişliğinin telafisi yönündedir. I. Sanayi Devrimi ve sonrasında Avrupa'da sanayileşme sürecinde yaşanan gelişmeler, bu ülkeleri Osmanlının egemenliği altında bulunan maden kaynaklarından yararlanmaya yöneltmiştir. Yaşanan bu sanayileşme çabalarını

¹⁵ Ahmet Kartalkanat, **a.g.m.**, s.66

yakından izleyemeyen ve özellikle savaş alanlarında birtakım yenilgilerle karşılaşmaya başlayan Osmanlı İmparatorluğunun bu zaafiyetinin farkına varan Avrupa ülkeleri, Osmanlı İmparatorluğu ile maden imtiyazları elde etmeye dönük birtakım anlaşmalar yapmaya yönelmişlerdir. Bu konudaki ilk hareket İngiltere'den gelmiştir.

Ağustos 1838'de imzalanarak 1 Mart 1839'da yürürlüğe giren Osmanlı-İngiliz Ticaret Sözleşmesi ile İngiltere madencilğe dönük uzun vadeli dış politikasının gerektirdiği biçimde hem Osmanlıların gelişen sanayiini yıkmak, hem de ucuz hammadde sağlamak olanağını elde etmiştir. Bu gelişmenin ardından diğer Avrupa ülkeleri ile de benzer nitelikte sözleşmeler imzalanmıştır.

1858 yılındaki yasal düzenleme ile devletin madenler üzerindeki mülkiyet hakkı kesin sınırlarla belirtildiği halde, kısa bir süre sonra, 1861 yılında yayınlanan Maadin Nizamnamesinin getirdiği yeni hükümler ile 1862 Paris Anlaşmasının taşıdığı ayrıcalıklar, Osmanlı madenlerini Batılı ülkelerin sömürüsüne açmıştır.

Bu tarihten, I. Dünya Savaşı'na kadar olan dönemde Anadolu'nun pek çok madeni Batılı ülkelerin denetiminde işletilmiştir. 1914'lere gelindiğinde, Osmanlı İmparatorluğunda yabancı sermayenin özellikle demiryolu, tekel maddeleri ve madencilik alanında yoğunlaştığı görülür. Tablo 5'te Osmanlı İmparatorluğu'nda madencilik alanında yatırım yapan ülkelerin sermaye dağılımı ve miktarları gösterilmiştir.¹⁶

¹⁶ Ahmet Kartalkanat, **a.g.m.**, s.69

Tablo 1: 1914 Yılında Osmanlı İmparatorluğundaki Yabancı Sermayenin Dağılımı

Yatırımcı Ülkeler	Yatırım Alanı	Değer (Fr. Frangı)
Fransa	Kamu borcu olarak	2.454.417.377
	Özel girişim olarak	902.893.000
İngiltere	Kamu borcu olarak	577.499.821
	Özel girişim olarak	230.458.675
Almanya	Kamu borcu olarak	867.583.506
	Özel girişim olarak	552.653.000

Avrupa'da 19.yüzyılda Sanayi Devrimi ile madencilikğin insan yaşamında ve ekonomideki yeri çok büyük boyutlara erişmiş, özellikle demir üretiminde kömürün yüksek fırınlarda kullanımı, demirin çabuk, bol ve ucuz üretimini sağlamıştır. Aynı yıllarda Osmanlı İmparatorluğunun çöküş dönemini yaşaması, bu gelişmelerin dışında kalmasına ve Avrupa ülkelerinin madenlere olan büyük gereksiniminin bir kısmını da Osmanlı topraklarından sağlamasına neden olmuştur. Bu da yabancı sermayenin kapitülasyonlardan yararlanarak Anadolu madenlerine de çeşitli şirketleriyle el atmasını, hatta el koymasını kolaylaştırmıştır. Yapılan kanuni değişikliklerle madenler üzerinde yabancılara özel bir takım haklar tanınmıştır.

İmparatorluğun bu son döneminde yabancılara tanınan ayrıcalıklarla taşkömürü, bor mineralleri, kurşun, çinko, bakır, civa, manganez, demir, zımpara, arsenik, gümüş, antimuan gibi yer altı zenginliklerinin çoğu yabancı kuruluşlar tarafından işletilmiştir. Tablo 6'da 1870 ve 1911 yılları arasında verilen maden imtiyazlarının Türkler, azınlıklar ve yabancılar arasındaki dağılımını göstermektedir.¹⁷

¹⁷ Ziya Gözler, a.g.m., s.2

Tablo 2: 1870-1911 Yılları Arasında Verilen Maden İmtiyazlarının Dağılımı

Yıllar	Türkler	Azınlıklar	Yabancılar	Toplam
1879-1881	8	18	25	51
1882-1891	9	7	34	50
1892-1901	14	13	18	45
1902-1911	76	29	32	137
Toplam	107	67	109	283

Yabancıların üretim yaptıkları maden yatakları nakliye konusunda kolaylık sağlaması nedeniyle Batı Anadolu'da yoğunlaşmıştır. Yabancıların salt çok para kazanma ve ülkelerinin hammadde ihtiyacını karşılamaya dönük sömürü politikalarına Osmanlı himayesindeki azınlıklar da işbirlikçi olarak katılmışlardır. Özellikle Galata'da bulunan Rum, Ermeni ve Yahudi kökenli bankerler, maden imtiyazlarını çeşitli entrikalar ve bir avuç saray görevlilerini kullanarak elde etmiş ve bunları yabancılara devretmişlerdir.

Özellikle Osmanlı döneminin sonlarında madencilik üretimi önemli ölçüde artmıştır. Ancak, madencilik alanında daha çok yabancı ve azınlık sermayesi egemen olduğundan Osmanlı yönetiminin madencilik konusunda getirdiği yeni düzenlemeler, sürekli yabancı sermayenin yararına olmuştur. Hükümetin yerli sermayeyi destekleme, maden gelirlerini vergileme ve maden dışsatımını sınırlama doğrultusundaki girişimleri genel olarak başarısız kalmıştır.

III. CUMHURİYET DÖNEMİ MADENCİLİK POLİTİKALARI

Osmanlı İmparatorluğunun son dönemlerinde sanayileşme yönünde ciddi atılımlar yapmış olan Avrupa ülkeleri, Osmanlı ile olan ilişkilerinde Anadolu'nun maden potansiyelini ele geçirme arzularını

gerçekleştirmeye yönelik politikalar uygulamışlar ve Osmanlı Maadin Nizamnamelerinin değiştirilmesi ve içeriklerinin düzenlenmesinde oldukça etkili olmuşlardı. Böylece, anlaşmalar yoluyla elde ettikleri ayrıcalıklar sayesinde Anadolu'nun özellikle batı bölümünde yer alan madenleri işletme hakkına sahip olmuşlardı.

I. Dünya Savaşı sonrasında Osmanlı İmparatorluğu yıkılma sürecine girmiş ve Anadolu toprakları Avrupa devletleri tarafından işgal edilmiştir. İşgalci devletlerin işgal ettikleri bölgeler dikkate alındığında, bu ülkelerin madencilik politikaları ve madene dayalı sanayilerinin belirleyici olduğu görülecektir.

Kurtuluş Savaşı sonrasında genç Türkiye Cumhuriyeti'nin sınırlarının tespit edildiği uluslararası görüşme ve konferanslarda, bölgenin siyasi coğrafyası yer altı kaynakları dikkate alınarak belirlenmiştir. Batıda Ege Denizi, güneyde Akdeniz, kuzeyde Karadeniz, Trakya'da Meriç Nehri Türkiye'nin doğal sınırlarını oluşturmuştur. Doğuda İran ile olan sınırimız Kasr-ı Şirin anlaşmasından (17.yüzyıl) bu yana pek değişmemiştir. Kuzeydoğuda Nahçıvan ile Azerbaycan arasına Ermenistan'ın yerleştirilmesi, gelecekte Sovyet denetimi altında bulunan soydaşlarımızla ekonomik ve siyasi bağlarımızın oluşmaması için yapılan bir düzenlemedir. Güneydoğuda sınırın Musul-Kerkük petrol yatakları Türkiye Cumhuriyeti içerisinde kalmayacak şekilde belirlenmiş olduğunu görüyoruz. Osmanlı döneminden başlayarak günümüzde bile her fırsatta ülkemize sorun yaratılmak istenen "Şark Meselesi'nin de yine, maden potansiyelimizi kullanmamıza engel olmak niyetiyle kurcalandığı bilinmektedir.¹⁸

Cumhuriyetimizin kuruluşundan bu yana uygulanan madencilik politikaları ülke ve dünya konjonktüründeki değişimlerin de etkisiyle, kimi dönem devlet ağırlıklı, kimi dönemlerde ise özel girişimci ağırlıklı

¹⁸ İsmail Seyhan, "Türkiye'de Madencilik" MTA Doğal Kaynaklar ve Ekonomi Bülteni, Sayı: 3-4, 1995, s.7

olmuştur. Ülke madenciliğinde uygulanan politikalar, Cumhuriyet Dönemini izleyen siyasi ve ekonomik politikalarda yaşanan belirgin değişimler ve tercihlere göre beş alt dönemde incelemek olanaklıdır. Bunlar;

- A. 1923-1933 dönemi
- B. 1933-1945 dönemi
- C. 1945-1960 dönemi
- D. 1960-1980 dönemi
- E. 1980 ve sonrası dönemdi.

A. 1923-1933 Dönemi:

Henüz Cumhuriyet ilan edilmeden, Lozan görüşmeleri sırasında uygulanacak ekonomik modeli tartışmak ve bu yönde kararlar almak üzere 17 Şubat-4 Mart 1923 tarihleri arasında İzmir İktisat Kongresi toplanmıştır. Bu Kongrede madenciliğin özel sektör tarafından geliştirilmesi öngörülmüştür.

Özel girişimle sanayileşme dönemi olarak nitelendirilen bu dönemde, madencilik sektörünün kalkınmaya katkısı sınırlı kalmıştır.¹⁹ Bunun başlıca nedenleri arasında; zaten kıt olan kamu fonlarının kolaylıkla özel kesime aktarılamaması, özel kesimde yeterli sermayenin bulunmayışı, yetişmiş insan gücünün bulunmaması, yıllarca süren savaşların yarattığı yoksulluklar sayılabilir.

Cumhuriyetin ilk yıllarında görev yapan hükümetler ile yerli girişimcilerin madencilik alanına yatırım yapabilecek olanaklardan yoksun bulunması bu dönemde madenciliğin kalkınmaya katkısının sınırlı kalmasında en önemli etken olmuştur.

¹⁹ Eşref Atabey, **Madencilik Sektörünün Türkiye Ekonomisindeki Yeri ve Sorunları**, TODAİE-KYUP Uzmanlık Tezi, Ankara, 1989, s.13.

Devletin madencilik alanındaki uygulamaları çok genel anlamda yasal ve kurumsal düzenlemelerle, yabancı sermayeyi belli sınırlar içerisinde almak ve getireceği kredi kaynakları ile yerli ve yabancı ortaklıkları devreye sokmaktan ileri gidememiştir.²⁰ Bu dönemde sermaye yetersizliğinin yanında yetişmiş insan gücünün bulunmayışı da ayrı bir problemdir. 1923 yılındaki Türk maden mühendisi sayısı sadece 8 kişidir.²¹ Bu nedenle devlet 1924 yılında “Yüksek Maadin ve Sanayi Mühendis Mektebini kurmuş ve dış ülkelere öğrenci göndermiştir. Ayrıca her yabancı teknisyene karşılık bir Türk teknisyeninin yetiştirilmesi zorunluluğu, yabancı şirketlere şart koşulmuştur.

Madencilik alanındaki sermaye yetersizliğini çözmeye dönük olarak 19 Nisan 1925 tarihinde 633 sayılı yasa ile “Türkiye Sanayii ve Maadin Bankası” kurulmuştur.

1920-1930 yılları arasında madencilik alanında toplam 20 anonim şirket kurulmuştur. Bunlardan 11 tanesi yabancı sermayeli, 9 tanesi ise salt yerli sermaye ile kurulmuş şirketlerdir. Yabancı sermaye katılımlı şirketlerin toplam sermayesi 89.330.000 TL olduğu halde, yerli sermaye ile kurulan şirketlerin toplam sermayesi ise ancak 5.425.000 TL’dir.

1927 yılında gerçekleştirilen Sanayi Sayımı verileri, bu dönemdeki madencilik sektörü hakkında bilgiler içermesinin yanında, yoklukların boyutlarını sergilemesi bakımından da önemlidir. 556 maden işletmesinde 18.392 çalışanın bulunması, her işletmede ortalama 34 kişinin çalışmış olması, küçük işletmelerin dönemin madenciliğinde yaygın olduğunu göstermektedir. Maden işletmelerinin % 55’i büyük, % 45’i küçük maden işletmelerinden oluşmaktaydı. Bu dönemde madencilik sektörü emek yoğunluğu açısından birinci

²⁰ MMO Yönetim Kurulu, “1923-1980 Döneminde Ülkemizde Planlar ve Madencilik Sektörü”, Türkiye Madencilik Bilimsel ve Teknik 9. Kongresi, TMMOB-MMO Yayını, Ankara 1985, s.371.

²¹ Ahmet Kartalkanat, “Cumhuriyet Döneminde Madenciliğimizin Gelişimi ve Türkiye Madencilik Politikası” TMMOB-JMO Jeoloji Mühendisliği Dergisi, Sayı: 38, 1991, s.51

sıradadır. Yurt içinde maden ürünlerini işleyecek tesislerden % 98'inde ortalama 6 kişinin çalışmış olması, bu tesislerin boyutlarının küçük oluşunu gösterir. Bu boyutlardaki tesisler yurt içinde üretilen maden ürünlerini işleme kapasitesine sahip olmadıkları için, üretilen maden ürünleri hammadde olarak dışarıya satılmıştır.

1923 yılında Türkiye'nin dış satımı 50,8 milyon dolar düzeyindedir. Bunun % 86,3'ü tarım ürünleri, % 5,1'i madencilik, geriye kalan % 8,6'sı ise sanayi ürünleridir. Dönem sonunda madenciliğin payı % 1,9 artarak % 7'ye çıkmıştır. Bu dış satımın en önemli kalemi kömürdür.²²

28 Mayıs 1927'de kabul edilen 1055 sayılı "Teşvik-i Sanayi Kanunu" ile özel sanayi girişimleri ve maden işletmeciliği büyük ölçüde teşvik edilmek istenmiştir. Bu kanunla, ücretsiz arazi tahsisi, bina, arazi kazanç vergileri ile belediye resimlerinden ayrıklık (muafiyet), gümrük ve ithalat vergisi muafiyetleri, nakliyede özel ve ucuz tarife, normal değerinin % 10'u kadar destekleme primi gibi teşvikler getirilerek madencilik sektörü canlandırılmak istenmiştir.²³

1929 dünya ekonomik krizi tarım ve madencilik ürünlerine talebi azalttığından, Türkiye bu malları dünya pazarlarında satamaz duruma gelmiştir. 1929 bunalımının Türkiye için getirdiği olay, hammadde kaynaklarının ulusal ekonomi içinde sanayileşerek işlenmesi ve 1920'li yıllarda kaybedilmiş kaynak kayıplarının önünün alınmasıdır. "Yerli malı kullanalım, yerli malı yiyelim" sloganı bu gelişmelerin sonucunda ortaya çıkmıştır.

Bu krizin doğal bir sonucu olarak, günün şartlarında sermaye yetersizliği çeken özel girişimciler aracılığıyla madene dayalı sanayileşmenin gerçekleştirilemeyeceği noktasından hareketle, madencilik faaliyetlerinin ve buna dayalı sanayileşmenin devlet tarafından yürütülmesi zorunluluğu ortaya çıkmıştır. Daha sonra,

²² MMO Yönetim Kurulu: a.g.m., s.371.

²³ Ahmet Kartalkanat, a.g.m., s.52

kalkınmakta olan ülkelerin genelinde yaşandığı gibi, devlet müdahalesi ağırlık kazanmıştır.²⁴ Özel sektördeki birçok şirketin sermaye birikimi, maden işletmeciliğinin gerektirdiği yeterlikte büyüklüğe ulaşamamıştır.

Dönemin sonunda yaşanan 1929 krizinin etkisiyle sanayileşmeye daha büyük önem verilmesi gereği ortaya çıkmıştır. Sanayileşme çabalarının bir plan dahilinde gerçekleştirilebilmesi amacına dönük olarak 1932 yılında Birinci Beş Yıllık Sanayi Planı (BBYSP) hazırlanmış ve Plan Mart 1934'te yürürlüğe girmiştir.

B. 1933-1945 Dönemi

1932 yılından sonra, Türkiye ekonomi politikalarında ciddi bir değişim yoluna gidilmiş ve “Devletçilik” dönemi başlamıştır.

Bu politika değişikliğinde;

- Gösterilen bütün çabalara ve özendirme politikalarına rağmen, özel girişimciliğin yeterli sermaye birikimine sahip olamaması,
- Dünyada uygulanmakta olan liberal ekonomi sisteminin özellikle 1929 ekonomik krizi sonrasında ciddi biçimde sorgulanması ve bu ekonomik sisteme olan güvenin sarsılması,
- Lozan Barış Görüşmelerinin bağlayıcı olumsuz etkileri,
- Devletçi ekonomik politikalar izleyen ülkelerin (özellikle Sovyetler) ekonomik bunalımdan fazla etkilenmemeleri, gibi nedenler etkili olmuştur.²⁵

1930'lu yıllar, Dünya Ekonomik Bunalımı ve II. Dünya Savaşının olumsuz koşullarına rağmen ülkemizde madencilik sektörü açısından pek çok olumlu gelişmenin yaşandığı bir dönem olmuştur.²⁶ Bu

²⁴ Muammer Öcal, a.g.m., s.96

²⁵ Ahmet Kartalkanat, a.g.m., s.53.

²⁶ Eşref Atabey, a.g.e., s.14

dönemin en önemli özelliği; günümüzde de aktivitelerini sürdüren birçok maden işletme ve kuruluşlarının bu yıllarda kurulmuş olmasıdır.

Dönem içerisinde uygulanan madencilik politikaları 1934 yılında yürürlüğe giren Birinci Beş Yıllık Sanayi Planı ile 1938 yılında kabul edilen İkinci Beş Yıllık Sanayi Planlarının (İBYSP) çizdiği çerçevede yürütülmüş ve büyük aşamalar kat edilmiştir. Beş yıllık sanayi planlarının madencilik sektörü açısından gösterdiği hedefler dışında aslında bu dönem, madencilik sektörünün tüm boyutlarıyla ele alındığı bir dönem olmuştur.

Birinci Planın ana ilkesi Türkiye'nin dışarıdan aldığı ürünlerden, hammaddesi yerli olarak üretilen tüketim mallarının kurulacak sanayi tesislerince yurt içinde üretilmesi ve bu dışalımın ikame edilmesidir. Bu Plan döneminde yatırımlar içerisinde madencilik kesiminin payı % 26,9 oranında olmuştur.

1925 yılında kurulan Sanayi ve Maadin Bankası'nın beklenen performansı sergileyememesi üzerine, bu bankanın yerine, 1932 yılında Sanayi Ofisi ve Sanayi Kredi Bankası kurulmuş, ancak bu da başarılı olamayınca 1933 yılında Sümerbank kurulmuştur. Bu dönemde Sümerbank'ın sanayileşme konusunda büyük katkıları olmuş, madencilik yatırımları bu banka tarafından finanse edilmiştir.²⁷

Sanayileşme çabalarının bir sonucu olarak ortaya çıkan enerji ihtiyacının karşılanması ve başından beri var olan finansman sıkıntılarının aşılması amacıyla yönelik olarak; 1933 yılında Ekonomi Bakanlığına (İktisat Vekaleti) elektrifikasyon, petrol ve altın arama ve işletme alanlarında fonksiyonel bir şekilde çalışması öngörülen "Petrol Arama ve İşletme İdaresi" ile "Altın Arama ve İşletme İdaresi" olmak üzere iki kuruluş oluşturulmuştur. Bu kurumlar yeterli kadro ve ekipmana sahip olmamaları nedeniyle beklenen başarıyı gösterememişlerdir. Bunun üzerine 14 Haziran 1935 tarih ve 2804

²⁷ Ahmet Kartalkanat, a.g.m., s.54

sayılı yasa ile “Maden Tetkik ve Arama Enstitüsü” ile aynı tarih ve 2805 sayılı yasa ile “Etibank” kurulmuştur. Bu iki kuruluşun kurulması, bu dönem içerisinde madencilik alanında yapılan en önemli kurumsal gelişmedir.

MTA ülke maden potansiyelinin ortaya çıkarılması, teknik özelliklerinin saptanması, en iyi şekilde işletilmesi konusunda araştırmalar yapmak ve ülke madencilik sektörünün gereksinim duyduğu nitelikli teknik personelin yetiştirilmesini sağlamak amacı ile Etibank ise, bulunan maden kaynaklarının devlet eliyle olabildiğince en iyi tekniklerle işletilmelerini sağlamak ve bankacılık faaliyetlerinde bulunmak üzere kurulmuştur. Bu iki kuruluşun işbirliği içerisinde yürüttükleri çalışmalar sonucunda bir taraftan yeni maden yatakları bulunup, bilinen maden rezervleri artarken, diğer taraftan üretim çeşitlenmeye ve miktar olarak da artmaya başlamıştır. Daha önce dağınık ve ilkel yöntemlerle çalıştırılan maden yataklarının merkezi denetim altına alınmaları da bu sayede gerçekleştirilmiştir. Bu dönemde Zonguldak kömür ocakları, Ergani ve Murgul bakır yatakları, KeçiBORlu kükürt yatakları devletleştirilmiştir.

Madencilik alanındaki kurumsal düzenlemelerin yanında, 14 Haziran 1935 tarih ve 2818 sayılı kanunla; Maadin Nizamnamesi ve 608 sayılı kanunun bazı maddelerinde değişiklikler yapılarak maden arama ve işletme hakları yeniden düzenlenmiştir.

Dönemdeki bir diğer önemli gelişme de petrol alanında görülmüştür. Devletçiliğin ve devlet eliyle doğal kaynakların aranması, işletilmesi ve yönlendirilmesinin en önemli sonuçlarından biri de petrolün 1940 yılında MTA tarafından bulunmasıdır.²⁸

Devletçilik, korumacılık ve ithal ikamesi sanayileşme politikasının Birinci Plan aracılığıyla olumlu sonuçlar vermesi, İkinci Beş Yıllık Sanayi Planı’nın hazırlanma gerekçesini oluşturmuştur.

²⁸ TMMOB-MMO Yönetim Kurulu, a.g.m., s.375

1936 yılında hazırlanmaya başlanan ve 1938 yılında hükümetçe kabul edilen İkinci Beş Yıllık Sanayi Planında yaklaşık 112 milyon TL'lik sabit sermaye yatırımlarının % 44'ü doğrudan madencilığe ayrılmıştır. Bunlara madencilığe dönük metalürji yatırımları da eklendiğinde bu oran % 50'ye ulaşmaktadır. Bu yönüyle İkinci Beş Yıllık Sanayi Planına madencilik planı yakıştırmaları şeklinde yorumlar yapılmıştır. İkinci Beş Yıllık Sanayi Planı, birincisinin tersine yatırım malları sanayiine büyük ağırlık vermiş böylelikle, ilk planın ana ilkesini oluşturan tüketim malları sanayii alanından sanayileşme doğrultusu yatırım malları sanayiine kaydırılmak istenmiştir. Madencilik alanında öngördüğü bu önemli yaklaşımlara rağmen İkinci Dünya Savaşı nedeniyle bu plan uygulanamamıştır.

Dönemin sonlarına doğru 1940-45 yılları arasında uygulanan ekonomik politikalar İkinci Dünya Savaşı'nın başlaması nedeniyle bir "savaş ekonomisi" niteliğindedir. Dönemin özelliğinden ötürü, madencilığın tamamında olmasa bile, üretim büyük oranda yavaşlamış, ekonomide büyüme bir tarafa, küçümsenemeyecek gerilemeler olmuştur.

İkinci Dünya Savaşı nedeniyle uygulanan "savaş ekonomisi'nin bir gereği olarak, bu dönemde devlet üretim tesislerine el koymuş, vergiler artmış, fiyat, üretim ve tüketim kontrolleri sıkılaştırılmıştır. İthalat ve ihracatın kısıtlanması, yeni tesislerin kurulamaması, başlamış projelerin beklemesi, Milli Koruma Kanunu, Varlık Vergisi Kanunu, iş mükellefiyeti gibi tedbirler döneme damgasını vurmuştur.²⁹

C. 1945-1960 Dönemi

²⁹ Ahmet Kartalkanat, a.g.m., s.54-55.

Savaş yıllarında uygulanan “savaş ekonomisi’ne dönük ekonomik politikaların genel ekonomik dengeler üzerinde yarattığı olumsuzluklar, madencilik sektörünü de aynı yönde etkilemiş, savaş sonrası dönemde önemli üretim gerilemeleri ile karşılaşmıştır.

Savaş döneminin yarattığı olumsuz tabloyu gidermek üzere, bakanlıklar arası bir kurul tarafından 1930’lu yıllarda uygulanan stratejilerin esas alındığı ve 1946 planı olarak adlandırılan bir rapor hazırlanmıştır. Bu planda 1.345 milyon TL olarak hedeflenen toplam yatırımlar içerisinde madenciliğin payı 250 milyon TL ile % 18,6 olarak belirlenmiştir.³⁰ Birinci Beş Yıllık Sanayi Planı ile İkinci Beş Yıllık Sanayi Planı kapsamında madencilige ayrılan % 27 ve % 44’lük paylara oranla daha düşük bir pay ayrılmasına rağmen plan, önceki planlara göre geliştirilmiş makro büyüklükler içinde düşünülmüş, yatırım ve sektör hedeflerine sahiptir. Ancak bu plan bir yıl sonra ekonomi politikalarında yaşanan ani değişim nedeniyle uygulanamadan yerini 1947 planına bırakmıştır.

Ekonomi politikalarında değişikliğe gidilmesinde;

- Türkiye’nin Uluslararası İmar ve Kalkınma Bankası (IBRD), Uluslararası Para Fonu (IMF), Birleşmiş Milletler (UN) gibi uluslararası örgütlere katılması sonucunda 1946 devalüasyonunu yaparak serbest dünya ticareti sisteminde yer alma kararları,

- Savaş sonrası dönemde yakın ilişki içerisinde bulunduğumuz devletlerden, kendi ekonomik çıkarlarına uygun yeni politikalar uygulamamız konusunda uyguladıkları yardım politikalarını da kullanarak oluşturdıkları baskılar önemli birer etken olmuştur.

1947 planı genel tercihler açısından sanayi yerine tarıma, devlet sektörü yerine özel sektör ve yabancı sermayeye ağırlık vermektedir. Planda toplam sektörel yatırımlar olarak belirlenen 3.728.817 bin TL’nin 1.912.981 bin TL’si iç, 1.815.836 bin TL’si dış kaynaklardan

³⁰ TMMOB-MMO Yönetim Kurulu, a.g.m., s.278-279

karşılanması öngörülmüştür. Planda madencilik sektörüne ayrılan pay 593.940 bin TL olup, toplam yatırımlar içindeki oranı % 16,0'dır. ABD'den alınan 500 milyon dolarlık kredi, bu planın en önemli kaynağını oluşturmuştur.

Bir yandan içteki ekonomik çıkmazın ve olanaksızların bir gereği olarak, diğer yandan ABD'nin uyguladığı Marshall Planı'nın etkisiyle dönemin başında yurt içi kaynaklara dayalı kalkınma stratejisine karşılık, dönem sonunda dış kaynaklara bağlı bir kalkınma stratejisi uygulandığı görülmektedir.

Finansmanı Türk Hükümeti ve Dünya Bankası tarafından karşılanan ve 13 Mayıs 1951 tarihinde dönemin Hükümetine sunulan Barker Raporu, uygulanması gereken kalkınma stratejileri için getirdiği öneriler açısından oldukça ilginçtir. Raporda ağırlıklı olarak tarıma ve el sanatlarına dayalı bir kalkınma modeli önerilmiştir. Raporda yer alan endüstriyel gelişmede gelecek vadeden çalışma sahaları önem sırasına göre şöyle belirtilmiştir:

- a. Tarım ürünleri işleyen endüstriler,
- b. Hafif makine, madeni eşya ve alet imalatı,
- c. İnşaat malzemesi,
- d. Deri işleri,
- e. Tahta işleri,
- f. Keramik ve çömlekçilik,
- g. Köy el sanatları

Bu dönemde inkişaf ettirilmemesi (geliştirilmemesi) gereken endüstri alanları ise,

- Her çeşit lüks maddeleri üreten sanayi kolları,
- Ağır makine ve maden ürünleri, ağır kimya,
- Selüloz ve kağıt endüstrisi olarak belirtilmiştir.

Madencilik faaliyetlerine ilişkin öneriler ise;

- 1953 yılından sonra, yürürlükte olan yatırım programlarının sonuçları alınıncaya kadar Zonguldak kömür havzasının geliştirilmesi için hiçbir taahhüde girilmemesi,

- Özel maden arama ve işletme faaliyetlerine yol açacak şekilde bir madencilik politikasının kabul edilmesi, bu kapsamda hükümetin özel sermaye gruplarını petrol arama ve işletme konusundan uzak tutan politikasını gözden geçirmesi,

- MTA tarafından yapılan çalışmaların sonuçlarının halka açılması şeklinde sıralanmıştır.³¹

Raporda yer alan öneriler toplu olarak değerlendirildiğinde;

- Türkiye'nin sanayileşme yerine, gelişmiş ülkelerin tarım ürünleri ve hammadde gereksinimlerini karşılayan bir ülke konumunda kalması,

- Yabancı sermayenin özel sektör yoluyla yer altı kaynaklarımıza kolayca erişme yolunun açılması,

- Pahalı ve riskli olan maden arama aşamasına harcama yapmadan, kamunun bu alanda yaptığı çalışmaların sonuçlarından yararlanmak istenmesi ve

- Türkiye'ye tahta işleri, keramik ve çömlekçilik gibi basit uğraşı alanlarında bırakılarak endüstrileşme yolunda zaman kaybettirilmesi gibi Türkiye'nin gelişmesinde olumsuzluklara neden olabilecek sonuçların doğmasına zemin oluşturulmak istendiği açıkça görülür.

Bu öneriler doğrultusunda uygulanacak politikalarla Türkiye'nin ulaşacağı gelişmişlik düzeyi (daha doğrusu gelişmemişlik düzeyi), gelişmiş ülkelerin Türkiye'yi hangi düzeyde görmek istediklerini yansıtmaları bakımından oldukça önemlidir.

Uygulanmayan 1946 Planı da dahil olmak üzere, 1947 Planı ve Barker Raporu'nun madencilik alanında ortaya koydukları görüşler

³¹ Ahmet Kartalkanat, a.g.m., s.55

çerçevesinde uygulanan politikalarla madencilik sektörü belirgin bir gerileme dönemi yaşamıştır. Bu dönemde linyit ve ham petrol üretiminde görülen artış dışında madencilik sektörünün bütün alanlarında gerileme görülmüştür.

1950 yılından itibaren liberal ekonomi politikaları uygulanmış, ekonomik faaliyetlerde özel teşebbüsün (girişimciliğin) esas olması, özel girişimciliğin yetersiz kaldığı temel sanayi, enerji, sulama vb. alanlarda iktisadi devlet teşebbüslerinin kurulması öngörülmüştür.

Ancak ülke koşulları nedeniyle 1950-60 yılları arasında devlet işletmelerinin sayıları, büyüklükleri ve çalışma alanları da genişlemiştir. Bu dönemde gerçekleştirilen yasal ve kurumsal düzenlemelerle madencilik sektörü bünyesinde faaliyet gösteren Türkiye Çimento Sanayii A.Ş., Türkiye Demir-Çelik İşletmeleri ve TPAO gibi iktisadi devlet teşekkülleri kurulmuştur.³² Yine bu dönemde devlete ait taşkömürü ve linyit işletmelerinde de yeni bir düzenlemeye gidilerek Etibank'a bağlı işletmeler ile henüz değerlendirilmeye alınmamış kömür sahaları ile birlikte 1957 yılında KİT olarak kurulan Türkiye Kömür İşletmeleri Kurumu (TKİ)'na devredilmiştir.

Türkiye, kredi ve yardım olanaklarının ithal talebini finanse edemediğini görünce, 1954 yılından başlamak üzere kendiliğinden bir "ithal ikamesi politikası" izlemek zorunda kalmıştır.³³

1954 yılı madencilik alanında yasal ve kurumsal düzenlemelerin yapıldığı önemli bir yıldır. 11.3.1954 tarih ve 6309 sayılı Maden Kanunu ile madenlerin devlet eliyle işletilmesi ilkesi kısmen terk edilerek bu alanda özel girişimcilere hak tanınması sağlanmıştır. Benzer bir durum petrol için yapılmıştır. 1926'dan beri yürürlükte bulunan Petrol Yasası 1954 yılında kaldırılmış, yerine 6326 sayılı yasa yürürlüğe konmuştur. Yasa ile Türk ve yabancı girişimcilerin bu alanda

³² Halil İbrahim Kırşan, **Madencilik Sektöründe Yeniden Yapılanma**, Yurt Madencilik Geliştirme Vakfı Yayını, İstanbul 1999, s.10.

³³ TMMOB-MMO Yönetim Kurulu, a.g.m., s.381

etkinlik gösterebilecekleri ilkesi getirilmiştir. Etibank eliyle yürütülen kömür işletmeciliğinin işletilmeyen sahalarla birlikte TKİ'ye devredilmesi ve 6224 sayılı Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunu'nun yürürlüğe girmesi bu dönemde yapılan önemli yasal ve kurumsal düzenlemelerdir.

D. 1960-1980 Dönemi

1961 Anayasası planlı kalkınmayı öngörmüştür. Anayasa, doğal kaynakların devletin hüküm ve tasarrufu altında bulunduğunu, bunların aranması ve işletilmesi hakkının devlete ait olduğunu, bu girişimlerin devletin özel girişimlerle birleşmesi veya doğrudan doğruya özel girişim eliyle yapılmasının kanunun açık iznine bağlı olduğunu belirtmektedir. Burada önemli olan, doğal kaynakların aranması ve işletilmesinin ilk kez Anayasal güvence altına alınmasıdır.³⁴

Türkiye'nin 1960'lı yıllarda uyguladığı planlı gelişme politikası, doğal kaynaklardan yararlanmaya öncelik vermekteydi. Madencilik sektörünün üretiminin arttırılmasında genel olarak iki amaç güdülmüyordu. Bunlardan birincisi, maden kaynaklarından en üst düzeyde yararlanmak ve böylece yerli talebin yerli hammaddeleden karşılanması, ikincisi olanaklar ölçüsünde işlenmiş madenlerin dışsatımını sağlamak ve ekonominin dış kaynak gereksinimlerine katkıda bulunmak. Bu amaçlardan birincisi, temel amaç olan sanayileşmeyi yerli hammaddelere dayandırarak gereksinim duyulan hammaddeyi yerli kaynaklardan karşılamak, ikincisi de dış borçlanmayı azaltmaya dönük döviz girdisi sağlamaktı. Denilebilir ki, 1980'li yıllara dek uygulanmaya çalışılan beş yıllık kalkınma

³⁴ Ahmet Kartalkanat, a.g.m., s.56

planlarının tümü, esas olarak bu amaçların gerçekleşmesine yönelik düzenlemeleri içeriyordu.³⁵

1962 yılında başlayıp, 1980'li yılların başına kadar devam eden planlı kalkınma dönemi "ithal ikameci dönem" olarak da kabul edilir.³⁶

Bu dönemde uygulanan genel ekonomi düzeni esasen karma bir ekonomik düzen olmanın yanında olabildiğince dışa kapalıdır. Uygulanan dört kalkınma planında da hedefler tutturulamamış, gerçekleştirmeler hedeflerin gerisinde kalmıştır.

1960 sonrası uygulanan ilk dört kalkınma planı dönemlerinde madencilik sektörünün toplam yatırımlardan aldığı pay % 5-6 düzeylerinde ve hedeflerin altında gerçekleşmiştir. Bu dönemde madencilik sektöründe dağınık, küçük ölçek ve geri teknoloji ile etkinliklerini sürdüren özel sektör girişimcilerinin verimliliğini artıracak, ölçeklerini büyütecek ve ileri teknolojilere yönlendirecek hemen hemen önemli bir girişime rastlanmamaktadır. Nitekim sektördeki yatırımların kamu ve özel sektöre göre dağılımlarına bakıldığında özel sektörün payının % 5'i geçmediği görülür.³⁷

Bu dönemde sektöre ilişkin en önemli kurumsal düzenleme 25.12.1963 tarihinde Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı'nın kurulmasıdır.³⁸ Bakanlık doğal kaynakların yurt ekonomisi ve sanayinin ihtiyacına uygun bir şekilde işletilmesi ve ilgili kuruluşlar arasındaki ilişkilerin düzenlenmesi, koordinasyonu ve bu alanda bir politikanın izlenmesi amacı doğrultusunda kurulmuştur.

Gittikçe artan madencilik ve enerji ile ilgili kuruluşlar arasında işbirliği sağlamak üzere 1957 yılında 6793 sayılı Kanunla ülkenin sanayi, maden ve enerji işlerini, gelişen gereksinimlere cevap verecek şekilde düzenlemek ve idare etmek üzere Sanayi Bakanlığı

³⁵ Yakup Kepenek, "Madenciliğin Ekonomideki Yeri", **Türkiye Madencilik Bilimsel ve Teknik 12.Kongresi**, TMMOB-MMO Yayını, Ankara 1991, s.538

³⁶ Halil İbrahim Kırşan, a.g.e., s.10

³⁷ TMMOB-MMO Yönetim Kurulu, a.g.m., s.385

³⁸ Ahmet Kartalkanat, a.g.m., s.57

kurulmuştur. Madencilik ve enerji faaliyetleri bu Bakanlığın merkez örgütünde "Maden Dairesi Reisliği" ve "Enerji Dairesi Reisliği" şeklinde iki daire başkanlığı altında örgütlenmiş, Etibank, MTA Enstitüsü ve Elektrik İşleri Genel Direktörlüğü bu Bakanlığa bağlanmıştı.³⁹

Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planının (1963-1967) yürürlüğe girişinden kısa bir süre sonra hazırlanan merkezi hükümet örgütünün kuruluş ve görevlerini içeren ve kısa adı "MEHTAP" olarak anılan Rapor, "Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı'nın kurulması gereği üzerinde önemle durmuştur.⁴⁰

MEHTAP Raporunda madencilik sektörü ile ilgili olarak şu önerilere yer verilmiştir:

- Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı'na Türkiye'nin su, enerji, yakıt ve doğal kaynaklar politikasını belirleme ve yürütme görevinin verilmesi,
- Maden arama ve kömür üretimi görevlerinin de Etibank ve TKİ ile birlikte bu Bakanlığın bünyesine alınması.

1963'ten sonra yürürlüğe konulan planlı kalkınma modelinin kendinden beklenen gelişmeyi sağlamadaki yetersizliği özel sektörün bu alanda yeterli katkıyı sağlayamadığı şeklinde değerlendirilmiş, 12 Mart muhtırasından sonra işbaşına gelen hükümetler madencilik alanında birtakım Reform hareketlerine ve yasal düzenlemelere gitmeye çalışmışlarsa da 1978 yılına kadar bu konuda bariz bir değişim sağlanamamıştır.

1970'li yıllarda özel sektör tarafından işletilen bazı madenlerin dünya piyasalarındaki değişken fiyatlar, kısmen sektördeki firmaların rekabeti nedeniyle düşük fiyatlardan pazarlanabilmesi ihracat gelirlerimizin düşmesine neden olmuştur.⁴¹ Devletçilik akımlarının da

³⁹ Yunus Üye, a.g.e., s.31-32

⁴⁰ MEHTAP Merkezi Hükümet Teşkilatı Araştırma Projesi Raporu, TODAİE Yayını, Ankara 1963, s.278

⁴¹ Ahmet Kartalkanat, a.g.m., s.58

etkisiyle 1978 yılında çıkarılan 2172 sayılı yasa ile “Belli bölgelerde belli cins madenlerin devletçe aranması, bu madenlerle ilgili olarak daha önce özel sektör girişimcilerine verilmiş arama ruhsatı ve işletme haklarının geri alınmasına karar vermeye Bakanlar Kurulu yetkili kılınmıştır”. Bakanlar Kurulu bu yetkiye dayanarak, 1978 yılında bor tuzları, linyit, asfaltit, demir ve manyezit madenlerinin devletleştirilmesi ve bu madenlerin Etibank, TKİ ve TDÇİ tarafından aranıp işletilmesi için kararname çıkarmıştır. Bazı maden sahaları ise Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı’na devredilmiştir.⁴²

Kuşkusuz, devletleştirme etkinliği plan ve programların bir uzantısı değildir. Bu durum, planların ekonomiye yön vermedeki yetersizliğinin bir sonucu olmakla birlikte siyasal iradenin tercihini bu yönde kullanması belirleyici olmuştur. Madencilik sektöründeki özel girişimcilerin üstlendikleri risklerin büyüklüğü karşısında kendilerine sağlanan desteklerin yetersizliği, başlı başına madencilğe yönelmelerinde çekimserlik yaratırken güven azaltıcı böyle bir uygulamanın yapılmış olması madencilik sektörü üzerinde ciddi bir güvensizliğe neden olmuş, bu olayın yansımaları günümüze dek süregelmiştir.

E. 1980 ve Sonrası Dönem

Madencilik politikaları konusunda 1980 sonrasında köklü değişiklikler olduğu söylenebilir. 1980 öncesinde genellikle dışalım yerine yerli üretim (ithal ikamesi) yaklaşımı benimsenirken, 1980 sonrasında dış satıma dayalı büyüme politikası uygulanmıştır.⁴³

Türkiye ekonomisi, Cumhuriyetin ilk on yılında “liberal iktisat” anlayışına göre yönetilmiştir. 1930’lu yıllarda planlama ve devletçilik

⁴² TMMOB-MMO Yönetim Kurulu, a.g.m., s.387

⁴³ Yunus Üye, a.g.k., s.23

anlayışlarına 1929 büyük bunalımından sonra geçilmiştir. II. Dünya Savaşı sonrası ekonomik konjonktür tekrar liberalizme doğru bir gidiş gibi görülse dahi 1960 sonrası planlar ya da ekonomik gelişmelerle uygulama, karma ekonomiye doğru kaymıştır. 1980'li yıllarda ise ihracata dönük sanayileşme ağırlık kazanınca ekonomi tekrar liberal uygulamalara doğru yön değiştirmiştir.⁴⁴

“24 Ocak Kararları” olarak adlandırılan yeni ekonomi politikası ile birlikte, madencilik politikası da değişmiştir. Devletleştirme ve kamuya öncelik tanıyan politika bırakılarak yeniden özel sektöre öncelik tanıyan politikalar benimsenmiştir.⁴⁵

1982 Anayasası'nın 168.maddesinde belirtilen madencilığe ilişkin düzenlemeler, 1960 Anayasasının 130.maddesindeki düzenlemelere benzer şekilde; doğal kaynakların devletin hüküm ve tasarrufu altında olduğunu belirtmiş, arama ve işletmeye dönük hakları kanunun açık iznine bağlamıştır.

Türkiye, ihracatı hızla arttırmak için ihracatçı sektörlerle özel teşvikler getirmiştir. Vergi, resim, harç istisnaları, ihracatta vergi iadeleri, döviz tahsisleri, ucuz ihracat kredileri ve ihracatçı sanayilerin ithal girdilerinden gümrük alınmaması gibi uygulamalar ihracat teşvikleri arasındadır. Bunlardan ihraç mallarının ithal gidilerinden gümrük alınmaması ve bütünleşmiş projeler, madencilik ürünlerinin iç üretimini caydırıcı etkilerde bulunuyordu. Ayrıca iç piyasanın hammadde ve ara mallarında devreye girip rekabet edebilme olasılığını azaltıyordu. Bu ortamda yeni kurulacak madencilik işletmelerinin ve ara malı sanayilerinin genç sanayiler kavramıyla desteklenmemeleri halinde kendilerinden gelişebilecekleri bir ortam değildi. Seçici bir teşvik sisteminin uygulanmaması, madenciliğin ve madene dayalı ara malların ele alınmasını geciktirici bir etkiye bulunmuştur. Madenciliğin sanayileşme ile bütünleşmesinin, son

⁴⁴ Halil İbrahim Kırşan, a.g.e., s.13

⁴⁵ Ahmet Kartalkanat, a.g.m., s.58

dönemde de gecikmesi ve 1988'den sonra gerçekçi kur politikanın askıya alınması ile iç kaynakların kullanıma sokulması daha da güçleşmiş, bunun sonucu olarak da ithalat tekrar cazip hale gelmiştir.⁴⁶

1980 sonrası dönemde ortaya çıkan önemli politika değişikliği, madencilik sektörünün özel sektör ağırlıklı yürütülmesini sağlamaya dönük çabalar olmuştur. Ancak sektördeki risklerin büyüklüğü, yasal düzenlemelerdeki kararsız tutumlar ile sık yaşanan değişiklikler ve sektöre yönelik teşvik uygulamalarının yetersizlikleri günümüzde bile madencilik sektörünün % 85 oranında kamu eliyle yürütülmesi sonucunu doğurmuş, özel sektör bu alanda istenilen düzeyde yatırım yapmamıştır.

Yabancı sermayeli şirket sayısında son yıllardaki hızlı artışa karşın, yabancı sermayenin sektör içindeki payının çok cılız kalması olgusu bu dönemde de değişmemiştir.⁴⁷

Dönem içinde yapılan yasal düzenlemelerin özel sektör ve yabancı sermaye girişlerine olanak sağlayacak şekilde olmasına önem verilmiştir. 1983 tarih ve 2840 sayılı yasa ile maden arama ve işletme haklarının devletleştirilmesini sağlayan 1978 tarihli 2172 sayılı yasa iptal edilmiş, daha önce kamulaştırılan maden sahalarının eski sahiplerine iade edilmesi sağlanmıştır.⁴⁸

Madencilik sektörüne ilişkin dönem içinde yapılan en önemli yasal düzenleme 13.6.1985 tarihinde yürürlüğe giren 3213 sayılı Maden Kanunu'dur. 1961 ve 1982 Anayasalarından kaynaklanan çelişkili durumların ortadan kaldırılması ile 6309 sayılı yasanın güncel koşullara uyarlanması ve madencilik sektörünün verimliliğini artırmaya yönelik amaçlar doğrultusunda yürürlüğe konulan 3213 sayılı Maden Yasası, madencilik sektöründe pek çok olumluluğu sağlamıştır. Ancak, bu yasa da yeterli araştırma yapılmadan ve sektörde konsensüs

⁴⁶ Halil İbrahim Kırşan, a.g.e., s.14

⁴⁷ Yunus Üye, a.g.e., s.27

⁴⁸ Ahmet Kartalkanat, a.g.m., s.58

oluşturulmadan aceleyle yürürlüğe konmasından ötürü bir takım yeni problemleri de beraberinde getirdiği görülmüştür.

Dönemsel olarak irdelenmeye çalışılan Cumhuriyet Dönemi Madencilik Politikalarına topluca bakıldığında görülüyor ki; ülkemizde madencilik sektörüne ilişkin uygulanan politikalar özel sektör-kamu ağırlıklı olarak sürekli uçlar arasında sürüklenmiştir. İktidarda bulunan siyasi kadroların politik tercihleri doğrultusunda kimi zaman kamu girişimciliği, kimi zaman kamu-özel sektör girişimciliği özendirilmeye çalışılmıştır. Kısa zaman aralıklarıyla köklü değişikliklerin yapılması, hükümet programlarında madencilğe gereken önemin verilmeyişi kalıcı ve sağlıklı bir madencilik politikasının oluşturulamamasına neden olmaktadır.

3213 sayılı Maden Kanunu'nda getirilen yeni bir düzenlemeyle madencilik alanında finansman kaynağı oluşturulmak üzere Madencilik Fonu kurulmuştur. Fonun kıt kaynakları madencilik sektörünün gereksinimlerine cevap verememektedir. Kaldı ki Fonun gelir kaynaklarının önemli bir bölümü madencilerden alınan vergi ve harçlar ile teminatlardan oluşmaktadır. Bu durum Madencilik Yasasında bulunan önemli aksaklıklardan birini oluşturmaktadır.

IV. MADENCİLİK SEKTÖRÜNÜN TÜRKİYE EKONOMİSİNDEKİ YERİ VE ÖNEMİ

Doğal kaynaklar açısından dünyamızda bazı ülkeler diğerlerine oranla doğal avantajlara sahiptirler. Örneğin Türkiye ve ABD “bor tuzları” açısından avantajlı birer ülke iken, bakırda Şili, çinkoda Kanada, fosfatta Fas, volframda Çin, altın, elmas ve kromda G. Afrika bu avantaja sahip ülkelerdir.

Dünyada kimi maden ürünleri açısından diğer ülkelere karşı doğal avantajlara sahip olan bu ülkelerin sahip oldukları maden ürünlerinin türüne göre rakipleri, ancak aynı ürüne sahip diğer ülkeler olabilmektedir. Ancak bu durumun tersi söz konusu olduğunda, bu ülkelerin diğer maden ürünleri bakımından, bu ürünlere sahip ülkelerle rekabet etmeleri beklenemez. Örneğin; bor tuzları açısından Türkiye'nin en büyük rakibi sadece ABD iken, Türkiye'nin doğal avantajlara sahip bir kömür, demir, bakır üreticisi ülke ile rekabet etmesi, aynı birim maliyetle mal üretmesi söz konusu olamaz. Bu durum, kimi ülkelerin sahip oldukları doğal avantajlarının bir sonucudur.⁴⁹

Ülkenin ekonomik açıdan kalkınmışlığı, dış ödemeler dengesi gibi faktörler sahip bulunduğu maden kaynaklarından yararlanma şeklini belirlemede daha rahat davranmasını sağlar. Nitekim sanayileşmiş, ekonomik yönden güçlü, dış ticaret verileri olumlu olan ülkeler, kısmen veya tamamen sahip bulunmadıkları maden kaynaklarını veya sahip oldukları stratejik madenleri tüketmemek amacıyla, bu maden kaynaklarını dış alım yoluyla temin etme konusunda ekonomisi zayıf, gelişmekte olan ülkeler oranla daha rahattırlar.

Madencilik sektörünün, gelişmiş ülkelerin bugünkü kalkınmışlık düzeyine erişmelerindeki katkısının ne denli önemli olduğu bilinmektedir. Bu noktadan hareketle, bu bölümde madencilik sektörünün ülkemiz ekonomisi içerisindeki büyüklükleri ve katkıları incelenecektir.

Madencilğin önemini kavramakla sanayinin önemini kavramak arasında bir fark yoktur. Çünkü madencilik ürünleri her türlü sanayinin ya doğrudan ya da dolaylı girdisidir. Bir ülkenin zengin hammadde

⁴⁹ H. Muhterem Köse, **Alternatif Madencilik Politikaları İçin Görüşler**, Şafak Matbaacılık, Ankara, Şubat 1992, s.11

kaynaklarına sahip olması, o ülkenin gelişmişlik düzeyini belirlemez. Belirleyici olan kaynakların ne ölçüde değerlendirilebildiğidir.⁵⁰

Türkiye’de madencilik sektörünün ekonomiye katkısı sektöre verilen değer ve gösterilen ilginin de bir sonucu olarak Cumhuriyetin ilk dönemleri hariç, maalesef istenilen düzeyde gerçekleşmemiştir.⁵¹

Bir sektörün ülke ekonomisi içerisindeki katkısını gösteren önemli parametrelerden birisi, sektörün ülke GSMH’sı içerisindeki payıdır.

Ülkemizin parasal değer olarak 2 trilyon dolar düzeyinde (petrol, doğalgaz ve yer altı suları hariç) maden kaynakları potansiyeline sahip olduğu hesaplanmaktadır. Buna rağmen, dünya madenciliğindeki sıralamada karışık olarak yer alan ilk 37 firma ve 13 ülke arasında Türkiye yoktur.⁵² Bu durum ülkemiz GSMH’sı içinde madencilik sektörünün payının oldukça küçük değerlerde bulunmasının bir sonucudur.

Madencilik sektörünün ülkelerin ekonomilerine olan katkısı ile ifade ettiği önem ülkeden ülkeye değişebilmektedir. Nitekim gelişmekte olan ülkelerin ekonomileri içerisinde madencilik sektörünün önemi, gelişmiş ülkelere oranla çok daha belirgin olarak ortaya çıkmaktadır. Örneğin GSMH’da hammadde üretiminin değer payı Kuveyt’te % 78,6, Libya’da % 58, Gabon’da % 55, G. Afrika’da % 25, Avustralya’da % 6,5, Kanada’da % 6, ABD’de % 2,3 ve ülkemizde % 1,8-2 düzeylerinde bulunurken, gelişmekte olan ülkelerde bu oran % 20-25 dolaylarındadır. İlk bakışta, ülkemiz gelişmiş ülkeler kategorisinde gibi görünse de bu oranların ifade ettiği parasal değere bakıldığında durumun yanıltıcı olduğu görülmektedir. Nitekim oranların ifade ettiği

⁵⁰ Asım Kutluata, “Madencilik, Enerji, Çevre”, **TMMOB-MMO Madencilik Bülteni**, Ankara, Kasım-Aralık, 1997, s.12

⁵¹ İsmail Hakkı Arslan, Madencilik Sektörünün Genel Bir Değerlendirmesi, **Metal Dünyası**, Sayı:39-40, İstanbul, 1996, s.29

⁵² İsmail Hakkı Arslan, a.g.m., s.29

parasal değerler Almanya’da 30 milyar dolar, ABD’de 150 milyar dolar civarında iken, ülkemiz için bu değer 2,4 milyar dolar düzeyindedir.⁵³

Tablo 3’de beş yıllık dönemler itibariyle 1925-1997 yılları arasında madencilik sektörünün GSMH içerisindeki büyüklükleri ile oranları verilmeye çalışılmıştır.⁵⁴

Tablo 3: GSMH’da Madenciliğin Yeri (Cari Üretici Fiyatları ve Cari Dolar Kuru Milyon \$)

Yıllar	GSMH	GSMH’da Madencilik	Madenciliğin Payı (%)
1925	816	4	0.49
1930	714	4	0.56
1935	687	7	1.02
1940	1630	22	1.35
1945	3804	70	1.84
1950	3083	45	1.46
1955	6120	94	1.54
1960	8833	185	2.09
1965	7314	148	2.02
1970	16995	228	1.34
1975	41291	467	1.13
1980	60326	961	1.59
1985	60881	1061	1.74
1990	131188	2380	1.81
1995	148198	2134	1.44
1997	165116	2205	1.34

⁵³ Kadri Sarıöz, “Türkiye’nin Maden Potansiyeli”, İMMİB, İhracat Dergisi, Cilt: 7, Sayı: 39-40, İstanbul, 1997, s.49

⁵⁴ Gönül Çetinel, Madencilik Sektörünün Ekonomideki ve Dünyadaki Yeri, MTA Doğal Kaynaklar ve Ekonomi Bülteni, Sayı: 3-4, Ankara, 1995, s.76

Madencilik sektörünün ülke kalkınmasına katkıda bulunabilmesi, gelişmesi ve ekonomimiz içerisinde hakettiği yeri alabilmesi, sektörün GSMH içindeki payı ile bu oranın ifade ettiği parasal değer artmasına bağlıdır. GSMH içinde madencilik sektörünün payı, ekonomideki gelişmeler ve yıllara göre değişmekle birlikte, ortalama olarak % 1,5 düzeylerinde seyretmektedir.

Madencilik sektörünün GSMH içindeki payının bu denli küçük kalması, toplumun refah düzeyi ve ekonomimize yansımış durumdadır.⁵⁵

A. Türkiye Maden Kaynakları Potansiyeli

Ülkemiz maden kaynakları bakımından kamuoyunun, özellikle de konuyla ilgili kimi araştırmacıların sandığı ve hesapladığı kadar maden kaynakları zengini bir ülke olmamakla birlikte, maden kaynakları yoksunu bir ülke de değildir. Türkiye her ne kadar bir kıta boyutunda rastlanabilecek kadar maden çeşitliliğine sahip ise de, dünya toplam maden rezervleri içerisindeki payı % 0,5 dolayındadır. Tablo 4’de seçilmiş hammaddelerin ana ülkelerdeki dağılımı payları⁵⁶ Tablo 5’de dünya maden rezervlerindeki Türkiye’nin yeri özetlenmeye çalışılmıştır.⁵⁷

⁵⁵ Güven Önal, “**Ülke Madenciliklerinin Teşviki ve Geliştirilmesi**”, Türkiye Maden Kayn. ve Sorunları Semp. Bild. ve Paneller, TMMOB-JMO Yayını, Ankara, 1997, s.43

⁵⁶ Kadir Sarıöz, “Türkiye’nin Maden Potansiyeli”, **İMMİB, İhracat Dergisi**, Cilt: 7, Sayı: 39-40, İstanbul, 1997, s.54

⁵⁷ İbrahim Halil Kırşan, **Madencilik Sektöründe Yeniden Yapılanma**, Yurt Madencilik Geliştirme Vakfı Yayını, İstanbul, 1999, s.20

Tablo 4: Hammaddelerin Ana Ülkelerdeki Dağılım Payı

Hammadde	Ana Ülkeler	Ana Ülke Rezerv Payı	Türkiye'nin Rezerv Payı
Altın	G. Afrika, BDT, ABD	72	0.16
Alüminyum	Gine, Avustralya, BDT	67	1.48
Bakır	Şili, ABD, Peru	53	0.44
Barit	ABD, BDT, Çin, Yugoslavya	70	6.60
Bor	Türkiye, ABD, BDT	91	62
Civa	İspanya, Meksika, Türkiye	71	6.30
Demir	BDT, Kanada, Brezilya	66	0.65
Grafit	Madagaskar, BDT, Avustralya	72	0.37
Kömür	ABD, Çin, G. Afrika, Avust., Kanada	60	1.30
Krom	G. Afrika, Zimbabve, Rodezya, BDT	96	0.60
Kurşun	ABD, Avustralya, BDT	52	2.00
Perlit	Türkiye, BDT, ABD, Yunanistan	90	63.0
Petrol	S. Arabistan, İran, Kuveyt	55	0.03
Sepiyolit	İspanya, Tanzanya, Somali, Türkiye	90	70.0

Tablo 5: Dünya Maden Rezervlerinde Türkiye'nin Yeri

Maden	Dünya (Bin Ton)	Türkiye (Bin Ton)	(%)
Altın	12.770 (ton)	45.8 (ton)	0.16
Alüminyum	28.047.000	87.400	1.48
Bakır	341.000	2.200	0.44
Bor	1.275.000	803.000	62
Demir	69.607.000	131.000	0.65

Krom	3.500.000	31.000	0.60
Taşkömürü	650.000.000	1.100	0.17
Linyit	390.000.000	800.000	2.05
Fosfat	34.000.000	39.000	0.12
Trona	24.236.000	196.000	0.81

Tabloların birlikte değerlendirilmesi halinde, aslında Türkiye'nin birkaç maden türü dışında dünya ölçeğinde büyük rezervlere sahip olmadığını görmekteyiz. Türkiye dünya metalik cevher rezervlerinde % 0,4, endüstriyel hammadde rezervlerinde % 2,5, petrolde % 0,03, doğalgazda % 0,015 gibi oldukça küçük sayılabilecek oranlarda paya sahiptir.

Türkiye, Alp-Himalaya Orojenez (doğal oluşum) kuşağı üzerinde yer alan bir ülke olması nedeniyle, jeolojik süreç içerisinde yoğun tektonik ve volkanik olaylara sahne olmuştur.⁵⁸ Yaşanan bu aktivite, Türkiye jeolojisini çok karmaşık bir hale getirmiştir. Maden yataklarımızın genel olarak; küçük rezervli, yataklanma şekilleri kompleks, maden arama ve işletmeciliği bakımından güçlüklerle dolu yataklar şeklinde bulunuyor olmasının temel nedeni; jeolojik koşullardaki bu karmaşıktır.

Türkiye jeolojisinin karmaşıklığı bir yandan çok çeşitli maden yataklarının oluşmasına olanak sağlarken, maden yataklarının aranıp bulunmasını zorlaştırmıştır. Jeolojik süreçteki dinamizm, maden yataklarını kırıp parçalayarak veya aşındırıp taşıyarak potansiyellerinin küçülmesine neden olmuştur.

Dünya kara yüzölçümünün yaklaşık 200'de birini oluşturan Türkiye'de keşfedilmiş durumda bulunan rezervlerin % 60'ı kadar ilave rezerv bulma olasılığının yüksek olduğu tahmin edilmektedir. Arama

⁵⁸ Tandoğan Engin, "Türkiye'nin Maden Yatakları Potansiyeli Üzerine", **Türkiye Maden Kaynakları ve Sorunları Sempozyumu**, TMMOB, JMO Yayını, Ankara, Nisan, 1997, s.68

faaliyetlerinin yaygınlık ve gelişen teknolojiler kullanılarak yapılması yönündeki yetersizlikler ile bu faaliyetlerin genel olarak 300 metre derinliğin altına inmediği dikkate alındığında, Türkiye’de yeni maden rezervleri bulma olasılığı yönünde var olan umutların yersiz olmadığı görülecektir.⁵⁹

Bakır, kurşun, çinko, demir, krom, civa, sepiyolit, bor gibi madenler Türkiye’nin geleneksel madenleri olmakla birlikte, ülkemizde 62 çeşit kadar madenin varlığı bilinmekte, bunlardan 50 kadarının madenciliği yapılmış veya yapılmaktadır. Tablo 6’da MTA verilerine göre Türkiye maden potansiyeli özet olarak sunulmuştur.⁶⁰

Türkiye maden kaynakları potansiyelinin parasal değerinin yaklaşık 2 trilyon dolar düzeylerinde olduğu hesaplanmaktadır. Bu parasal değer maden cinslerine göre dağılımında önceliği 356 milyar dolar ile bor almakta, diğerleri ise 1,4 trilyon dolar endüstriyel hammaddeler, mermer ve yapı taşları, 140 milyar dolar linyit, 56 milyar dolar taşkömürü, 18 milyar dolar metalik cevherler ve 30 milyar dolar diğer hammaddeler şeklinde sıralanmaktadır.⁶¹

Tablo 6: Türkiye Maden Potansiyeli

	Rezerv (Gör+Muh) (Ton)	Açıklamalar
Altın	163,6	Metal Au
Alünit	4.000.000	%7,54 K ₂ O
Antimuan	106.306	Metal Sb
Asbest	29.646.379	Değişik lif boylarında, lif yüzdesi %4 ' ün üzerinde

⁵⁹ İsmail Hakkı Arslan, a.g.m., s.26

⁶⁰ Tandoğan Engin, a.g.m., s.68-69

⁶¹ Kadir Sariiz, a.g.m., s.49

Asfaltit	74 370 000	AID: 2876-5536 Kcal/kg
Bakır	2 279 210	Metal Cu
Barit	35 001 304	%71-99 BaSO ₄
Bentonit	250 543 000	Sondaj+döküm+ağartma
Bitümlü Şist	1 641 381 000	Or.AID 541-1390 Kcal/kg
Boksit	87 375 000	% 55 Al ₂ O ₃ (25.667.000 Metal Al)
Bor	1 805 709 953	% 24.4-35 B ₂ O ₃
Civa	3 820	Metal Hg
Çinko	2 294 479	Metal Zn
Demir	149 925 000	% 55 Fe (82 458 750 t metal Fe)
Diatomit	44 224 029	İyi kalite
Disten	3 840 000	% 21-52 Al ₂ O ₃
Dolomit	15 887 160 000	% 15 MgO ve üzeri
Feldspat	239 305 500	Albit ve Ortoklaz
Fosfat	70 500 000	% 19 P ₂ O ₅
Fluorit	2 538 000	% 40-80 CaF ₂
Grafit	90 000	2-17 C
Gümüş	6 062	Metal Ag
Kaolen	89 063 770	% 15-37 Al ₂ O ₃
Kaya Tuzu	5 733 708 017	% 88,5 üzeri NaCl içerikli (200.000.000 tonu göl rezervi)
Kil (Ser+Ref)	354 362 650	Seramik+Refrakter kili
Krom	25 931 373	% 20 üzeri Cr ₂ O ₃
Kurşun	860 387	Metal Pb
Kuvars Kumu	1 307 414 250	% 90 Üzeri SiO ₂
Kuvarsit	2 270 287 821	% 90 Üzeri SiO ₂
Kükürt	626 000	% 32 S

Linyit	7 964 982 000	AID: 868-5000 kcal/kg
Lületaş	(sandık)1 483 000	İyi, orta kalite
Manganez	4 560 000	%34.54 Mn (Metal Mn İçeriği 1.576.000)
Manyezit	111 368 020	% 41-48 MgO
Mermer	5 161 milyon m ³ (13 933 milyon ton)	Toplam potansiyel rezerv
Perlit	5 690 027 600	Değişik genleşme oranlarında
Pomza	(m ³) 1 479 556 876	İyi kalite
Profillit	6 644 000	Seramik+refrakter+çimento
Sepiyolit	13 546 450	% 50 üzeri Sepiyolit içerikli
Sodyum Sülfat	16 536 000	% 81 NaSO ₄ (1.304.0000 tonu göl rezervi)
Stronsiyum	665 082	% 72 Üzeri SrSO ₄
Talk	482 736	İyi kalite
Taşkömürü	1 126 548 000	İyi kalite
Toryum	380 000	% 0.24 ThO ₂
Trona	233 317 680	% 56 üzeri Trona
Uranyum	9 137	% 0,05-0,1 U ₃ O ₈
Volfram	36 719	Metal W
Zeolit	19 923 750	Klinopitilolit+Höylandit
Zımpara	3 725 082	İyi kalite

B. Türkiye Maden Üretimi ve Tüketimi

Dünya maden üretimi toplam ticaretinin % 20'sini, milli gelirinin % 4'ünü oluşturmaktadır.⁶² Son yıllarda dünya maden üretiminin parasal değeri 1,5 trilyon dolar düzeylerinde gerçekleşmektedir. Ülkemizde dünya nüfusunun % 1'i yaşadığı düşünülürse, nüfusa göre oranlandığında maden üretimimizin 15 milyar dolar düzeyinde gerçekleşmesi beklenir.⁶³ Elbette maden üretimi ile nüfus arasında doğrusal bir ilişki kurulması tamamıyla rasyonel bir yaklaşım değildir. Ancak, 2 trilyon dolar düzeylerinde hesaplanan maden kaynakları potansiyelimize rağmen, yıllık maden üretimimizin 2,5 milyar dolar düzeylerinde gerçekleşmesi, potansiyelimize oranla çok düşük bir miktardır. Madencilik sektörümüzün içerisinde bulunduğu sorunlara ek olarak, özellikle petrol, doğalgaz ve taşkömürü gibi parasal değeri yüksek maden ürünlerinde yeterli potansiyellere sahip bulunmayışımızın maden ürünlerinden elde ettiğimiz gelirlerin düşük kalmasında ve yukarıda belirtilen 15 milyar dolar düzeyindeki miktarlara ulaşmamıza engel oluşturan önemli etmenlerdir.

Dünyada üretilen 51 çeşit maden içerisinde yapılan bir değerlendirmede Türkiye, ürettiği 29 çeşit madenle 152 ülke arasında 10. sırada yer almaktadır. Üretici ülkelerin dünya pazarlarındaki payına göre yapılan sıralamada ise; % 0.16 oranındaki pay ile 52. sırada bulunan Türkiye⁶⁴, maden çeşitliliği bakımından sahip olduğu avantajla birlikte, modern üretim teknolojileri kullanması ve geliştirmesi halinde maden üretim kapasitesini artırarak, dünya sıralamasında daha üst seviyelere gelmesi olanaklıdır.

⁶² Kadir Sarıöz, a.g.m., s.

⁶³ İsmail Seyhan, a.g.m., s.1

⁶⁴ Hikmet Tümer, "Jeoloji Mühendisliği ve Madencilik", **Türkiye Maden Kaynakları ve Sorunları Sempozyumu**, TMMOB-JMO Yayını, Ankara, Nisan 1997, s.1

Tablo 7’de dünya maden üretiminde Türkiye’nin yeri özetlenmeye çalışılmıştır.⁶⁵

Tablo 7: Dünya Maden Üretiminde Türkiye’nin Yeri (1993 Yılı)

Maden Cinsi	Dünya Üretimi	Türkiye Üretimi	Dünyadaki Payı	Dünya Sırala.
Bor	2.579.671	1.124.484	43.59	1
Perlit	1.802.740	213.000	11.82	3
Krom	4.011.077	275.400	6.87	4
Feldspat	6.562.210	519.762	7.92	4
Manyezit	10.586.067	1.130.000	10.67	4
Bentonit	8.874.974	382.312	4.31	6
Barit	4.626.316	110.000	2.38	8
Grafit	893.255	19.500	2.18	9
Linyit	920.431.564	47.827.000	5.20	9
Antimuan	45.413	104	0.23	13
Boksit	109.894.493	594.600	0.54	16
Demir	517.493.140	2.433.600	0.47	19
Tuz	178.418.676	1.400.000	0.78	19
Jips-Anhidrit	89.157.231	541.000	0.61	21
Kadmiyum	16.269	31	0.19	22
Kaolen	20.960.132	138.989	0.66	22
Çinko	6.968.150	33.000	0.46	23
Gümüş (kg)	13.873.416	64.000	0.46	23
Fluorit	4.392.463	3.000	0.14	24
Kömür	3,626.622.09 2	5.000.000	0.14	24
Kurşun	2.755.766	10.900	0.40	25
Bakır	9.539.375	39.200	0.41	26
Fosfat	36.989.932	7.300	0.02	30

⁶⁵ Gönül Çetinel, a.g.m., s.84

Kükürt	44.269.533	102.000	0.23	31
Talk	8.214.901	4.000	0.05	31
Alüminyum	19.534.3535	58.501	0.30	33

Tablodan da anlaşılacağı üzere Türkiye; bor, perlit, krom, feldspat, manyezit, barit, bentonit gibi maden ürünlerinde önemli bir üretici ülke konumundadır.

Seçilmiş madenlerin yıllara göre üretim miktarlarındaki değişimler Tablo 8’de sunulmuştur.⁶⁶

Tablo 8: Yıllara Göre Maden Üretimimiz (x1000 ton)

Yıllar	Taş Kömürü	Linyit	Demir Cevheri	Krom	Bakır	Bor	Manyezi t
1965	7.019	6.350	1.545	585	817	196	86
1975	8.361	11.856	2.359	952	2.205	964	457
1985	7.260	39.438	3.995	877	2.228	1.543	1.137
1994	4.210	55.038	5.773	1.270	3.346	2.087	1.365
1995	3.377	56.031	4.931	2.080	2.927	1.768	1.925
1996	3.581	57.532	6.279	1.279	3.528	2.400	2.341

Tablodan da izleneceği üzere, diğer maden ürünlerindeki üretim artışlarına rağmen taş kömüründe % 50’ye varan bir üretim azalması izlenmektedir. Bunun temel nedeni başlıca taş kömürü kaynağımız olan Zonguldak havzasında üretimi etkileyen olumsuz koşullar ile bu havzada gerekli yatırımların zamanında ve yeterli düzeylerde gerçekleştirilmemiş olmasıdır. Linyit’teki anormal artış, elektrik üretiminde linyitle çalışan termik santrallere yönelmeden kaynaklanmaktadır. Türkiye enerji tüketiminde % 41’lik pay ile linyit en

⁶⁶ Necati Yıldız, “Türkiye Enerji Kaynakları”, **Türkiye Maden Kaynakları ve Sorunları Sempozyumu**, TMMOB-JMO Yayını, Ankara, Nisan 1997, s.2

önemli enerji kaynağı konumundadır.⁶⁷ Tabloda belirtilen diğer madenlerin üretim miktarlarında belirgin sıçramalar gözlenmemektedir. Zaman içerisinde bulunan saha sayısındaki artış, üretim tekniklerindeki gelişmeler ile sanayinin gereksinimlerine paralel olarak bu maden ürünlerinde düzenli bir üretim artışı söz konusu olmuştur.

Hammadde tüketimiyle yaşam standardı arasında doğrusal bir ilişki vardır. Kişi başına tüketilen hammadde miktarı arttıkça, yaşam standardı da yükselmektedir. Örneğin, günümüzde kişi başına tüketilen çelik miktarına bakıldığında; bir ABD'li için yılda 600 kg, bir Avrupalı için 400 kg, bir Türk için ise 80 kg dolayındadır.⁶⁸

Büyük hammadde potansiyeline sahip maden üreticisi konumunda bulunan birçok gelişmekte olan ülke, genel olarak üretimleriyle orantılı olarak maden tüketemeyen ülkeler konumundadır. Bu genel kurala karşın Türkiye, gelişme yolunda katettiği aşamanın da bir sonucu olarak, önemli sayılabilecek miktarlarda hammadde tüketen bir ülke haline gelmiştir. Nitekim bir ülkenin hammadde tüketim miktarının yüksekliği, gelişmişliğinin de bir göstergesidir. Türkiye tükettiği hammadde miktarı bakımından değerlendirildiğinde henüz gelişmiş bir ülke konumunda bulunmamakla birlikte, geri kalmış bir ülke olarak nitelendirilemez. Genel kural olarak, toplumun alım gücü ve refah düzeyi yükseldikçe çelik, alüminyum, bakır, nikel, enerji hammaddeleri maden ürünleri tüketme miktarları artacak, bununla orantılı olarak ülkenin gelişmişlik düzeyi aşamalar kaydedecektir.

Tablo 9'de seçilmiş hammaddelerin ülkemizdeki tüketim miktarlarının 1978-1995 yıllarındaki tüketim miktarları karşılaştırmalı olarak sunulmuştur.

⁶⁷ Güner Ünalın, "Türkiye Enerji Kaynakları", **Türkiye Maden Kongresi ve Sorunları Sempozyumu**, TMMOB-JMO Yayını, Ankara, Nisan 1997, s.80

⁶⁸ Kadir Sarıöz, a.g.m., s.53

Tablo 9: Ülkemizin 1978-1995 Yıllarındaki Karşılaştırmalı Hammadde Tüketim Miktarları

	1978	1995	Dönem Artış %	Ort. Yıllık %
Ülke Nüfusu	44 Milyon	60 Milyon	3.6	2
Ürünler	X milyon ton	X milyon ton		
Petrol	14.000	20.000	43	2.4
Taşkömürü	5.000	8.000	60	3.3
Linyit	15.000	50.000	233	13
Demir (metal)	2.000	16.000	700	38
Bakır (metal)	20	160	700	38
Kromit	115	270	135	7
Kükürt	60	180	200	11.1
Fosfat kayası	987	3.000	200	11.1
Magnezit	215	400	100	5.5
Borat	300	360	20	1
Barit	7	60	800	44.4

Tabloda belirtilen tüketim değerlerindeki artış oranları ülkemizdeki sanayileşmenin de bir göstergesi durumundadır. Ülke nüfusundaki artış göz önüne alındığında, kimi hammaddelerdeki tüketim artış oranının yeterli olmadığı, kimi hammaddelerde ise 7-8 kat artış olduğu gözlenmektedir.

Bu durum ülkemizde dönem içerisinde hammaddeleri kullanan sanayi tesislerindeki kapasite artışlarını ve tüketim taleplerinin yönünü göstermesi bakımından anlamlıdır.

Ülkemiz inşaat sektöründe yılda en az 1 milyar dolarlık maden hammaddesi ve ürünleri kullanılmaktadır. İnşaat harcamalarındaki

malzemenin payı % 60'tan fazladır.⁶⁹ Bu rakamlar bile ülkemizde inşaat sektörüne dönük hammadde talep ve tüketiminin ne denli önemli rakamlara ulaştığını göstermektedir.

Tablo 10'de seçilmiş ürünlerin ülkelerdeki kişi başına tüketimleri sunulmuştur.⁷⁰

Tablo 10: Seçilmiş Ürünlerin Ülkelerdeki Kişi Başına Tüketimi (kg)

Ürün	Dünya Ort.	ABD	Japonya	Almanya	İngiltere	Türkiye
Alüminyum	6	31.60	30	27	13	2.30
Bakır	2	12	13	6	7.80	2.70
Nikel	0.13	0.43	1.08	0.8	0.60	0.02
Kurşun	1.30	4.60	Veri yok	Veri yok	8	0.80
Çinko	1.60	4.80	Veri yok	Veri yok	8	0.80
Çelik	145	5.50	600	200	240	250
Bor	0.2	1.10	0.60	Veri yok	Veri yok	0.3

Benzer bir karşılaştırma, ülkemiz ile OECD ülkelerindeki kişi başına hammadde tüketim miktarları arasında yapılabilir.

Tablo 11: Seçilmiş Ürünler Bazında Ülkemiz ve OECD Ülkelerindeki Kişi Başına Tüketim Değerleri

Ürünler	Ülkemiz kişi başına tüketimi (kg)	OECD ortalama kişi başına tüketimi (kg)
Petrol	330	750
Kömür (Linyit)	833	5000-(6000)
Demir-Çelik (Metal)	250	260
Alüminyum (metal)	2.30	12.78
Çinko (Metal)	0.80	5

⁶⁹ İsmail Seyhan, a.g.m., s.6

⁷⁰ Kadir Sarıöz, a.g.m., s.57

Bakır (Metal)	2.70	8
Kurşun (Metal)	0.30	4.5
Kükürt	3	4.8
Soda	5.2	18

Tablolardaki tüketim değerleri birlikte değerlendirildiğinde, Türkiye'nin bakır, kurşun, çinko, bor gibi maden ürünleri tüketiminde dünya ortalamasına yakın tüketimler gerçekleştirdiği, çelikte ortalamanın üzerinde olduğu gözlenmektedir. Buna rağmen Türkiye, gelişmiş sanayi ülkelerinin bir hayli gerisinde tüketimler gerçekleştirmektedir.

Yapılan bir diğer değerlendirmede, Türkiye'nin Avrupa Birliği ortalamasında maden hammaddesi tüketmesi için, günümüz tüketim miktarlarının 6 kat artması gerektiği hesaplanmıştır.⁷¹

Ülkemizdeki madencilik sektörünün günümüzdeki ve gelecekteki önemi algılayabilmek için Tablo 12 önemli ipuçları vermektedir. Madenlerin sanayileşmede oynadıkları rolleri burada tekrar ifade etmekten daha önemli bir nokta, bu varlıkları elde edebilmek adına ödenecek parasal değer boyutlarının ne denli büyük rakamlara ulaşabildiğidir.⁷²

⁷¹ Selahattin Anaç, “Uç Ürünlere Ulaşmada Madencilik”, Madencilüğümüzde Sorunlar ve Çözüm Önerileri, İMMİB Yayını, İzmir 1997, s.71

⁷² Muammer Öcal, a.g.m., s.99

Tablo 12: Seçilmiş Madenlerde Dünya ve OECD Ortalamasında Türkiye'nin Maden Ürünleri Talebi

Maden	Dünya Ort. Tüketim Halinde Talep		OECD Ort. Tüketim Halinde Talep	
	Miktar (Bin ton)	Bedel (milyon \$)	Miktar (Bin ton)	Bedel (Milyon \$)
Kömür	50.784	6.384	150.000	18.785
Demir-Çelik	8.160	1.900	15.300	3.596
Alüminyum	200	360	767	1.381
Çinko	78	94	300	360
Bakır	121	242	509	1.000
Kurşun	63	38	272	163
Kükürt	969	129	2.850	385
Soda	456	54	1.140	137
Toplam		9.165		25.807

Tablodan şu sonuçları çıkarmak olanaklıdır:

- Dünya sıralamasında tüketim yapması halinde ülkemiz 9.165 milyon dolar,
- Sanayi ülkeleri düzeyinde tüketim yapması halinde ülkemiz 25.807 milyon dolar düzeyinde bir kaynak ayırmak zorunda kalacaktır.⁷³

Görünür gelecek denilen 30-50 yıllık zaman diliminin sonuna doğru Türkiye nüfusunun 95-100 milyon civarında olacağı hesaplanmaktadır. Bu nüfus artışı ve tüketim taleplerindeki çeşitlenmeye karşılık, sürdürülebilir bir kalkınmayı esas aldığı anda Türkiye gelişmiş ülkeler ortalamasında bir bireysel tüketim yerine OECD ortalamasındaki bir bireysel tüketimi hedeflemek durumundadır.

⁷³ Muammer Öcal, a.g.m., s.100

Bunun gerçekleşmesi halinde bile Türkiye'nin önemli bir kalkınmışlık düzeyi yakalaması söz konusudur. Bu haliyle Türkiye'nin maden hammaddeleri tüketiminin görünür geleceğin sonuna doğru 80 milyar dolar/yıl seviyelerine ulaşacağı yönünde beklentiler ağırlık kazanmaktadır.⁷⁴ Türkiye bu kaynağı ya kendi maden potansiyelinden karşılamak ya da ithal yoluyla edinmek zorunda kalacağından, maden üretimine yönelik orta ve uzun dönemli politikalar oluşturmak ve bunları ivedilikle uygulamaya koymak durumundadır. Bunun olmaması halinde ülkemizin gelişmiş ülkeler statüsüne gelmesi, üzümlere ifade etmek gerekir ki bir hayalden öteye geçemez.

C. Madencilik Sektöründe Dış Ticaretimiz

1. Türkiye Maden İhracatı

Bir sektörün ülke ekonomisi içerisindeki öneminin diğer önemli bir göstergesi dış ticaretteki payıdır. Madencilikle ilgili ekonomi politikaları, genel ekonomi politikalarının bir alt bölümü özelliği taşır. 1980 öncesinde genellikle dış alım yerine yerli üretim yaklaşımı benimsenirken, 1980 sonrasında dışsatıma dayalı büyüme politikalarının yanı sıra, ithalat rejiminde de liberalleşmeye gidilmiştir. Uygulanan bu politikalar ve ekonomideki gelişmeler ihracatta ürün ve pazar çeşitliliği sağlarken, ithalatta önemli artışlara neden olmuştur.

Dünya ihracatında madencilik sektörünün payına baktığımızda, bu payın giderek düştüğünü ve madencilik ürünlerinin 1980 yılında dünya ihracatındaki payının % 27,7 seviyesinde iken, bu oranın 1994

⁷⁴ Ahmet Demirci, "Görünür Gelecekte Madencilik Önemli ve Türkiye Ekonomisindeki Yeri, Sivas, 1996, s.6

yılında % 10'a gerilediğini görüyoruz.⁷⁵ Tablo 13'de dünya ihracatının sektörlere göre dağılımı verilmiştir.⁷⁶

Tablo 13: Dünya İhracatında Sektörlerin Payı (%)

Sektörler	1980	1990	1994
Tarım Ürünleri	14.7	12.3	11.9
Madencilik Ürünleri	27.7	14.2	10.7
Sanayi Ürünleri	53.9	70.7	74.3

Madencilik sektörünün dünyadaki ihracat artış hızına bakıldığında, bu hızın 1990-94 döneminde % 2,5'e kadar düştüğü görülmektedir.⁷⁷

Tablo 14: Dünya İhracatında Sektörlerin Dönemler İtibariyle İhracat Değişimi (%)

	1980-85	1985-90	1990-94
Dünya ihracatı	-1	12	5
Tarım ürünleri	-2.5	9.5	4
Madencilik ürünleri	-5.5	2.5	-2.5
Sanayi ürünleri	1.5	15.5	6

Dünya ihracatı içerisinde madencilik ürünlerinin 1980 sonrası dönemde tarım ürünleri ile başa baş durum sergilediği, ancak 1990-94 döneminde % -2,5 düzeyinde gerilediği gözlenmektedir. Dünya ihracatı içerisinde madencilik ürünlerinin ihracat değerlerindeki değişiklikler, büyük tüketici konumunda bulunan sanayileşmiş ülkelerin talep durumları ile eski sosyalist bloğu ülkelerin liberal ekonomiye geçmeleri nedeniyle döviz gereksinimlerinden kaynaklanan ucuz fiyat politikaları,

⁷⁵ M.Mutlu Öktem, "Sunuş Konuşması", **Madencilüğümüzde Sorunlar ve Çözüm Önerileri**, İMMİB Yayını, İzmir 1997, s.20

⁷⁶ Türkiye'nin Dış Ticareti, **T.C. Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı Yayını**, No: 114, Ankara 1996, s.3

⁷⁷ Mutlu Öktem, a.g.m., s.20

Çin ve Hindistan gibi zaten büyük rezervlere sahip maden zengini ülkelerde yeni kaynakların bulunması gibi pek çok önemli faktörün etkisi altında kalmıştır.⁷⁸

Türkiye madencilik sektörünün ana ihraç ürünleri olarak; bor tuzları, krom, manyezit, borit, mermer, sölestin, pomza ve kil grubu mineraller olarak karşımıza çıkmaktadır.⁷⁹ Buna göre, maden ürünleri ihracatımızda ağırlığın endüstriyel hammaddelerden oluştuğu görülmektedir. Türkiye'nin 1989-1996 yılları arasında gerçekleştirdiği maden ürünleri ihracat-ithalat değerleri Tablo 15'da sunulmuştur.⁸⁰

Tablo 15: Madencilik Sektöründeki Dış Ticaretimiz

Yıllar Ürünler	İthalat (milyon \$)	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996
	İhracat (Milyon \$)								
Maden kömürü, linyit ve turba	İthalat	250	309	334	248	307	384	288	581
	İhracat	0	1	2	-	-	1	0	1
Ham petrol ve doğalgaz	İthalat	2.650	3.747	2.797	2.939	2.901	2.837	3.568	4.235
	İhracat	0	2	1	1	2	0	1	0
Metal cevherleri	İthalat	89	0	110	78	67	55	121	137
	İhracat	132	82	55	49	32	50	144	113
Taş ocakçılığı ve diğer madencilik	İthalat	76	82	86	80	84	78	113	118
	İhracat	279	241	227	217	199	212	247	250
Toplam	İthalat	3.065	4.138	3.327	3.345	3.359	3.354	4.091	5.071
	İhracat	411	326	285	267	233	263	391	364

⁷⁸ Taner İrkeç, "Endüstriyel Hammaddelerin Türkiye Madenciliği Açısından Önemi", **Türkiye Maden Kaynakları ve Sorunları Sempozyumu**, TMMOB-JMO Yayını, Ankara Nisan 1997, s.104

⁷⁹ Halil İbrahim Kırşan, a.g.k., s.27

⁸⁰ DIE, Türkiye İstatistik Yıllığı, Ankara 1997, s.506

Maden ürünleri ihracatımızda önemli yer oluşturan maden türlerinin 1997-1997 yıllarındaki ihracat değerleri Tablo 16'de sunulmuştur.⁸¹

Tablo 16: Maden Ürünlerimizin İhracat Değerleri

Maden Cinsi	1997		1998	
	Değer Bin \$	Dağılım %	Değer Bin &	Dağılım %
Tabii Boratlar	143.071	23.8	128.967	24.3
Mermer	119.431	20.0	128.521	24.2
Krom ve Kon.	62.618	10.5	52.078	9.8
Manyezit	38.437	6.5	38.155	7.2
Bakın ve Kon.	52.445	8.8	32.530	6.1
Çinko Cevheri	21.103	3.5	16.986	3.2
Feldispat	23.857	4.0	24.969	4.7
Pomza	8.140	1.3	8.193	1.5
Barit	8.603	1.4	8.473	1.6
Kaolin	3.990	0.7	5.638	1.0
Perlit	4.388	0.8	3.787	0.7
Diğerleri	37.368	6.3	37.094	7.0
Maden Dışı	73.278	12.4	46.246	8.7
Toplam	596.729	100	531.637	100

Tablo 15'dan da görüleceği üzere, Türkiye maden ihracatı 1989-1996 döneminde 1989 yılı hariç 400 milyon dolar düzeyinin üzerine çıkmamıştır. Dönem içerisinde en düşük ihracat değeri 1993 yılında 233 milyon dolar düzeyinde gerçekleşmiştir. Dünya konjonktürüne

⁸¹ Necati Yıldız, a.g.e., s.,4

bağlı olarak fiyatlardaki gerileme ihracat değerindeki bu düşüşün en önemli nedenidir.

Tablo 16'da sunulan maden ürünleri ihracat değerlerine bakıldığında, tabii boratlar ile mermerin ihracat değerlerinde açık ara önde oldukları görülür. Bu durum, bor tuzlarında, Türkiye'nin dünyada önemli bir üretici ülke konumunda bulunmasından, mermerde ise son yıllarda özellikle mermerin Maden Kanunu bünyesine alınmasından sonra önemli üretim artışları ve dünya pazarlarında ülkemiz mermerlerine olan talepten kaynaklanmıştır. Diğer ihraç ürünlerimizdeki ihracat değerlerinin hala küçük rakamlarla ifade ediliyor olması, bu ürünlerin üretim ve pazarlama konularında karşılaşılan problemlerin devamından kaynaklandığı söylenebilir.

2. Türkiye Maden İthalatı

Ülkemiz, 1970'e kadar ithal ettiği hammaddelerden daha fazlasını ihraç eder durumdaydı. Türkiye, günümüzde sadece petrol değil, çoğu hammadde türlerini değişen miktarlarda ithal eder hale gelmiştir. Endüstrileşme çabalarımızın doğal bir sonucu olarak artan maden ürünleri talebimizin yerli üretimlerle karşılanamayışının neden olduğu ithalat, maden ürünlerine yüksek miktarlarda kaynak aktarmak zorunda kalmamıza neden olmaktadır.

Zengin maden türleri çeşitliliği ve önemli düzeyde maden potansiyeline sahip olan ülkemizin, sahip olduğu maden ürünlerinde bile, maden ithal eden bir ülke konumuna gelmesi, madencilik sektöründe karşılaşılan problemlerin çözümüne ilişkin uygulanan plan ve politikalarda yetersizlikler ile hataların varlığından kaynaklandığı söylenebilir.

Enerji ve hammadde güvenliğinde temel dayanak, bu ürünlerin öncelikle yerli kaynaklardan sağlanmasıdır. Ancak, ülkenin kritik ve

stratejik hammadde potansiyelinin korunması adına bu ürünlerin daha ucuz ve güvenli temini söz konusu olduğunda, dışarıya yönelmek rasyonel bir davranış tarzıdır. Nitekim gelişmiş ülkelerden özellikle ABD’de kritik stok yapma uygulaması günümüzde bile sürdürülmektedir.

Ülkemizde yerli hammadde kaynaklarının sanayimizin taleplerini karşılamadaki yetersizliği, birçok maden ürününde ithalat yapmayı beraberinde getirmiş, bu uygulama bağımlılığa varan bir durumu ortaya çıkarmıştır. Nitekim son yıllarda birçok büyük şehrimizin ve sanayi tesislerimizin enerji ve ısınma gereksinimi bağımlılık düzeyinde ithal edilen doğalgaz ile karşılanmaktadır. Diğer taraftan, madencilik sektörümüzün sanayimizin gereksinim duyduğu hammaddeleri karşılamadaki yetersizliği nedeniyle, madencilik kökenli hammadde ithalatımız, ülke ithalatımızın yarısı düzeyine ulaşmıştır.

Sanayileşme sürecinde aşamalar kaydeden ülkemizin geldiği düzeyi koruma ve geliştirebilmesi, özkaynaklardan elde edilecek hammaddelere son derece bağlıdır. Ülkemizin hammadde yönünden gereğinden fazla dışa bağımlı hale gelmesi bir yandan dış borçlanma gereksinimini arttırmakta, diğer yandan ihrac yeteneğini sınırlandırmaktadır. Gereksinim duyulan hammaddelerin ithal yoluyla sağlanması; navlun, sigorta, gümrük ve fonlarla pahalılaşmasına neden olmakta, bu hammaddeleri kullanan sanayi kuruluşlarını dünya fiyatlarında mal üretme ve rekabet etme konularında güç durumlara sokmaktadır. Bu durum, sanayi ürünleri ihracatımızı da olumsuz yönde etkilemektedir.

İhracatın ithalatı karşılamadaki yetersizliği, dış borçlanma zorunluluğu olarak karşımıza çıkmaktadır. İhracatımızın ¾’ünün yerli hammaddeye dayalı tekstil, gıda ve toprak sanayi gibi sektörlerden oluşması⁸² yerli hammaddenin ihracatta sağladığı rekabet olanağının da bir göstergesidir. Yerli doğal kaynaklara dayanmayan pahalı enerji

⁸² İsmail Seyhan, a.g.m., s.6

ve hammadde girdisi sanayi sektörünün yanında inşaat, tarım ve turizm gibi ekonominin diğer temel sektörlerini de olumsuz etkilemekte, gelişmelerini aksatmaktadır.

Gerek ihracat teşvikleri ve gerekse sanayinin desteklenmesi gündeme geldiğinde, ilk tedbir olarak ithalat rejiminde kolaylıkların getirilmesi, hatta teşvik edilmesi akla gelmektedir. Oysa kalkınma sürecinde olan bir ülkenin, sağlıklı sanayileşebilmesi bakımından gerekli duyulan hammaddelerin yurt içi kaynaklardan temin edilmesinin öncelikli koşul olduğu gözden uzak tutulmaktadır.⁸³

Ülkemizin maden türlerine göre ithalat değerleri Tablo 21’de sunulmaya çalışılmıştır.⁸⁴ Tablo incelendiğinde çarpıcı sonuçlara ulaşılmakta ve yerli maden kaynaklarına bugünkünden daha fazla önem vermemiz gerektiği ortaya çıkmaktadır.

Tablo 17: Maden Cinslerine Göre İthalat Değerleri

Maden Cinsi	1997		1998	
	Değer (Milyon \$)	Dağılım (%)	Değer (Milyon \$)	Dağılım (%)
Taş kömürü	55	55.8	458	53.3
Demir cevheri	106	11.3	141	16.5
Kok kömürü	66	7.0	56	6.6
Tabii fosfatlar	43	4.6	45	5.3
Kaolin	15	1.6	18	2.1
Amyant	16	1.7	9	1.0
Manyezit	12	1.3	8	0.9
Çinko cevheri	14	1.5	18	2.1
Kükürt	10	1.1	10	1.2
Tabii kum	12	1.2	8	0.9

⁸³ İsmet Kasapoğlu, “Açılış Konuşması”, **Türkiye 2. Maden Şurası**, ETKB, Ankara 1993, s.20

⁸⁴ Necati Yıldız, a.g.m., s.4

Diğerleri	94	9.9	87	10.1
Toplam	943	100.0	858	100.0

Ülkemizin sıvı çelik üretim fazlalığı varken, paslanmaz çelik gereksinimimiz ve yassı ürün açığımız ithal yoluyla kapatılmaktadır. Entegre tesislerin gereksinimi olan 10 milyon ton demir cevherinin 5 milyon tonu, 150 milyon ton demir rezervi olan ülkemizde 140 milyon \$ ödenerek ithalat ile karşılanmaktadır. Bu değerler, krom madenciliğinin paslanmaz çelik sektörü ile bir bütün olarak düşünülmesi gerektiğinin önemli bir göstergesidir.

Tablolar incelendiğinde, madencilik ürünlerinin ihraç edilmesi ile elde edilen toplam dövizin kömür ithali için yeterli olmadığını görmekteyiz. 8.5 milyar ton rezervi olan bir ülkede kömür ithal etmek düşündürücüdür. Diğer önemli bir konu bu ithalat için gerekli kaynağın bir zamanlar Madencilik Fonu'ndan karşılanmış olmasıdır. Bütün bu rakamlar, ülkemizin maden üretim, ihracat ve ithalat politikaları belirlemesi gerektiğini açıkça ortaya koymaktadır.⁸⁵

Bu bölümde Türkiye maden potansiyeli üretim, tüketim, ithalat, ihracat vs. ile ilgili bir takım veriler sunulmaya çalışılmıştır. Türkiye maden potansiyelinin rakamsal büyüklükleri, ileriye dönük kalkınma çabalarımız için kaynak oluşturacak varlıklar olarak ümitlenmemizi sağlamaktan öteye bir anlamı yoktur. Çünkü bir ülkenin maden kaynakları potansiyelinin büyük rakamlarla ifade edilen değerlerde olması kalkınmışlığı ve diğer ülkelere göre gerçek anlamda avantajlı konumda olması bakımından yeterli değildir. Ülkenin doğal kaynaklar potansiyeli bakımından avantajlı konumda bulunmasını anlamlı kılacak unsurlar; bu kaynakları üretme, işleme, değerlendirme ve pazarlama faaliyetlerinde yeterli bilgi, insangücü, güçlü sermaye birikimi, madenleri işlenmiş mamul veya yarı mamul haline dönüştürecek

⁸⁵ Necati Yıldız, a.g.m., s.4

sanayi tesisleri ve kamuoyu desteğine sahip güçlü bir siyasi iradenin varlığıdır. Bu unsurlar olmadan salt bol maden kaynaklarına sahip olmanın pek de bir önemi yoktur.

Madencilik sektörünün GSMH içindeki payının bu denli küçük oranlarda ifade edilmesi, üretim-tüketim, ithalat-ihracat değerlerinin istenilen düzeyde olmayışı, maden potansiyelimizin büyüklüğüne oranla düşük seviyelerde gerçekleşmesi şeklinde ortaya çıkan madencilik sektörü genel tablosu, ülkemizin maden kaynaklarından gerektiği ölçüde yararlanamadığını ortaya koymaktadır. Maden kaynakları potansiyeline sahip olup da bu kaynaklardan yararlanamayan ülkelerin gelişmiş sanayi ülkelerinin ucuz hammadde sağlayıcısı konumundan öteye geçemediklerini göz önüne alarak, ülkemizin maden kaynakları potansiyelinden en üst düzeyde yararlanabilmesini sağlama yönünde politikalar geliştirerek, ivedilikle yürürlüğe koyması vazgeçilmez bir zorunluluktur.

Türkiye jeolojik yapısı ve coğrafik konumu sayesinde ekonomik olarak tek sektöre dayalı bir kalkınma modeli seçme zorunluluğunda kalmamıştır. Tarım ve turizm sektörlerinde olduğu gibi, madencilik sektöründe de sahip olunan potansiyel, jeolojik yapı ve coğrafik konumun Türkiye'ye armağanıdır. Türkiye bu sayede yüzölçümüne oranla geniş sayılabilecek tarım topraklarına, dört mevsim turizm aktivitesine ve maden türleri zenginliğine sahiptir.

Türkiye sahip olduğu maden çeşitliliği sayesinde pek çok kolda sanayi tesisleri kurabilmiş ve daha pek çok alanda sanayi tesisleri kurabilme olanağına sahiptir. Bazı ülkeler kireçtaşı olmadığı için çimento, kuvars kumu olmadığı için cam ve kil-kaolin bulamadıkları için seramik sanayilerini bile kuramamışlardır.

Ekonomileri az sayıdaki sektörlere dayanan ülkeler, bu sektörlerde oluşan kriz dönemlerinde ciddi darboğazlarla karşılaşabilmekte ve ekonomileri büyük çaplı tahribata

uğrayabilmektedir. Maden kaynakları çeşitliliği fazla olmayıp ekonomileri ağırlıklı olarak maden ürünleri üretim ve satışlarından elde edilen gelirlere dayalı bulunan ülkelerin bu ürünlere dönük ortaya çıkan küresel krizlerden ne denli etkilendiğine ilişkin geçmişte pek çok örnek yaşanmıştır. Ortaya çıkan petrol krizlerinin OPEC ülkelerinde, kömür krizlerinin Avrupa’da, bakır krizlerinin Şili’de, fosfat krizinin Fas’ta nasıl bunalımlar yarattığı bilinen örneklerdir.⁸⁶

⁸⁶ İsmail Seyhan, “a.g.m.”, s.26

İKİNCİ BÖLÜM

ULUSLARARASI MUHASEBE STANDARTLARI VE VERGİ MEVZUATI

Her türlü maden, mineral ve petrol gibi yeraltından maden çıkartmaya dayalı bir sektör olan madencilik sektörü yapısal özellikleri gereği farklı düzenlemeleri gerektirmektedir. Amerika Birleşik Devletleri'nde 2005 yılında gayri safi yurt içi hâsıla 11 trilyon \$ iken dünyada ilk 25 maden işletmesinin net karı 211 trilyon \$'dır.⁸⁷

Ülkemizde ise 2005 yılı için üretim sektörünün net karı yaklaşık 4,14 Milyar \$ iken madencilik sektörünün net karı yaklaşık 1,04 Milyar \$ civarındadır.⁸⁸ Ülkemizdeki madencilik sektörü yurtdışı madencilik sektörü ile karşılaştırıldığında çok gelişmiş olmasa da bu sektörün net karı üretim sektörünün net karının %24'ini oluşturmaktadır. Madencilik sektörünün dünya ve ülke ekonomisindeki yeri düşünüldüğünde bu sektöre ilişkin finansal bilgilerin doğru, güvenilir ve karşılaştırılabilir olması önem kazanmaktadır. Sektöre yönelik muhasebe ve raporlama esaslarının ülkeden ülkeye ve işletmeden işletmeye farklılık göstermesi ise finansal bilgi üretme maliyetlerini artırırken doğru ve güvenilir finansal bilgiye ulaşmayı kısıtlamaktadır.⁸⁹ Ulusal ve uluslararası muhasebe uygulamaları açısından farklı muhasebe ve finansal raporlama esasları; özellikle uluslararası işletmelerin birden fazla finansal tablo oluşturmalarını gerektirmektedir. Bu nedenlerden dolayı sektöre yönelik bir muhasebe standardı ihtiyacı doğmaktadır.

Muhasebe standartlarını oluşturan Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu'nun(IASB) amacı; yüksek kalitede, anlaşılabilir, uygulanma gücü yüksek ve dünya çapında kabul görmüş tek bir muhasebe ve raporlama

⁸⁷ Corinne L. Cortesse, Helen J. Irvine, Mary A. Kaidonis, "Extractive Industries Accounting And Economic Consequences: Past, Present And Future", **Accounting Forum**, Vol. 33, 2009

⁸⁸ TCMB, <http://www.tcmb.gov.tr/sektor/2006/index.htm>

⁸⁹ Aydın Karapınar, Figen Zaif, Salih Torun, "Maden İşletmelerinde Uygulanan Muhasebe Politikaları ve Uluslar arası Raporlama Standardı-6'nın getirdiği düzenlemeler" **Gazi Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi** 12/3 2010

standart seti oluşturmaktır.⁹⁰ Standartlar oluşturulurken hedeflenen, sermaye piyasalarının küreselleşmesiyle birlikte ortaya çıkan anlaşılabilir ve karşılaştırılabilir finansal bilgiye ulaşmayı engelleyen uyumsuzlukları azaltmaktır. Çünkü tek bir muhasebe standartları setinin kullanılmasının finansal bilgilerdeki uyumsuzluğu azaltacağı düşünülmektedir.⁹¹

Bu sektöre yönelik muhasebe uygulamalarının tarihi 1970'li yıllarda dayanmasına rağmen IASB 2000'li yıllara kadar doğrudan sektöre yönelik bir muhasebe standardı yayınlanmamıştır. Madencilik sektörüne yönelik muhasebe politikaları 38 No.lu Uluslararası Muhasebe Standardı (IAS 38) olan Maddi Olmayan Duran Varlıklar standardı ile 16 no.lu Uluslararası Muhasebe Standardı olan Maddi Duran Varlıklar standardı içerisinde düzenlenmiştir.⁹²

Kasım 2000'de IASC, maden işletmeleri için bir çalışma yaparak bunu yoruma açmıştır. 2004 yılında, 2006'da uygulamaya girmek üzere IFRS-6 Maden Çıkarma ve İşleme Standart taslağı yayınlanmıştır. Üzerinde ileriki kısımlarda ayrıntılı olarak duracağımız bu standart, bazı muhasebe uygulamalarına kısmen değinen bir standarttır. Standartta, muhasebe politikalarının seçilmesi süreci 8 no.lu Uluslararası Muhasebe Standardı (IAS 8) Muhasebe Politikaları, Muhasebe Tahminlerinde Değişiklik Standardındaki muhasebe politikası belirleme sürecinin dışına çıkarılmıştır (IAS 8,10-12; IFRS 6.1.). Bu yaklaşımı nedeniyle IFRS-6, muhasebe politikalarının belirlenmesi açısından diğer muhasebe standartlarına göre oldukça esnek ve gömülü muhasebe politikalarının yer aldığı bir standarttır.⁹³

Standart yapıcılar, standartları oluştururken her ülkenin muhasebe uygulamaları açısından aynı gelişmişlik düzeyine sahip olduğunu ve ortak bir muhasebe dili oluşturduklarını düşünmektedir. Oysa ülkelerin yıllardır süre gelen muhasebe kültürü (yasal veya sosyo-politik düzenlemeler)

⁹⁰ IFRS Foundation, 2010

⁹¹ Robin Ball ve Wu, "Incentives Versus Standards: Properties of Accounting Income in Four East Asian Countries" **Journal of Accounting and Economics**, Vol 36, 2003

⁹² Aydın Karapınar, Figen Zaif, Salih Torun, a.g.m.

⁹³ Aydın Karapınar, Figen Zaif, Salih Torun, a.g.m.

standartlarda gömülü genel kabul görmüş muhasebe politikalarını algılamalarını güçleştirebilir veya yanlış anlaşılmasına neden olabilir.⁹⁴ Bu tür sorunlar standartlara geçme sürecindeki ülkemiz açısından da geçerlidir.

Bu bölümde ilk olarak madencilik faaliyetinin unsurları üzerinde durulmuş, daha sonra bu faaliyetler sırasında bu işlemlerin muhasebeleştirilmesinde kullanılan muhasebe politikaları ele alınmıştır. Son olarak TFRS-6'nın getirmiş olduğu esaslar ve ülkemiz mevzuatında madencilik faaliyetlerinin muhasebeleştirilmesine yönelik düzenlemeler açıklanmıştır.

I. MADENCİLİK FAALİYETLERİ

Madencilik sektörü geniş mineral yelpazesi ve değişik üretim teknolojileri ile çok geniş bir alanda faaliyet gösteren bir sektördür. Özellikle dünyada enerji ihtiyacının artması ülkeleri yer altı kaynaklarının etkin şekilde kullanılmasını zorunlu kılmaktadır. Bu nedenle madencilik sektörü her geçen gün büyüyen ve yatırım potansiyeli sürekli olarak artan bir sektördür. Maden üretimi her maden için farklı süreçlerle gerçekleşmektedir.⁹⁵ Ancak genel olarak madencilik sektöründeki işlem süreci aşağıdaki faaliyetleri kapsamaktadır:

- Ön Üretim Faaliyetleri
- Araştırma (Arama Sondajı) ve Değerleme Faaliyetleri
- Geliştirme Faaliyetleri (geliştirme ve inşaa)
- Üretim Faaliyetleri
- Kapama Faaliyetleri

⁹⁴ Aydın Karapınar, Figen Zaif, Salih Torun, a.g.m.

⁹⁵ Aydın Karapınar, Figen Zaif, Salih Torun, a.g.m.

A. Ön Üretim Faaliyetleri

Ön üretim faaliyetleri arama ve maden hakkı elde etme faaliyetlerini içerir.

1. Arama faaliyetleri

Maden çıkarmak için bir bölgenin geçmiş jeolojik bilgilerinin araştırılması ve analiz edilmesi ile bu bölgenin topoğrafik, jeolojik ve jeofiziksel çalışmalarının yapılmasından oluşan faaliyetler bütünüdür.⁹⁶

Arama faaliyetleri içinde değerlendirilebilecek faaliyet kademeleri,

- Arama faaliyetinde bulunan işletmenin bir bölgeye ilişkin jeolojik ve jeofizik bilgileri içeren doküman ve veri tabanlarının edinimini,
- Arama faaliyeti için yetkili mercilerden arama izninin alınmasını
- Uydu fotoğrafları ve diğer görüntüleme cihazlarıyla tespit edilmiş bilgileri,
- Yerçekimi testleri ve manyetik ölçümler gibi çeşitli ölçüm faaliyetleri,
- Arama bölgesinde bulunan bazı taş ve kayalar üzerine uygulanan elektriksel iletkenlik incelemeleri, taşların ses dalgalarına tepki testlerini ve sismografik incelemeleri içerir.

İşletmenin lisans hakkı elde edebilmesi için; arama faaliyeti gerçekleşen alanda yapılan teknik incelemeler ve ölçümler sonucunda araştırma ve işletmeye geçecek nitelikte olumlu bir arama bulgusu elde edilmiş olması gerekmektedir. Aksi durumda yani rezerv ekonomik olarak yeterli değilse işletme lisans hakkı elde edemez. Lisans hakkı elde etmek için ayrıca, rezerv bulunmuş olması durumunda bile, çeşitli ödemeler ve yasal yükümlülüklerin yerine getirilmesi gerekmektedir.

⁹⁶ Aydın Karapınar, Figen Zaif, Salih Torun, a.g.m.

2. Maden hakkı elde etme faaliyetleri

İşletmelere madencilik faaliyetlerini sürdürebilmeleri ve yasal haklarını temsilen lisans belgesi verilir. Birçok ülkede petrol ve maden kaynaklarının kamu otoritelerinin tasarrufu altında olması, işletmelerin maden işleme hakkını elde edebilmek için edinme harcamalarına katlanmasını gerektirmektedir.⁹⁷

Örneğin kiralama sözleşmelerinde kiralama hakkını elde etmek için sözleşme anında “imza bonusu” adı altında bir ödeme yapılır. Kiralama hakkı ilerleyen dönemlerde her bir dönem için çıkarılan maden değerinin veya satışların belirli bir yüzdesi oranında yapılan ödemelerle sürdürülür.⁹⁸

Lisans hakkının bir diğer elde edilme yöntemi ise çıkarılan madenin yapılan sözleşme uyarınca belirli bir oranının verilmesidir.

Lisans hakkı;

- Madeni tam sahiplikle satın alma,
- Madeni kiralama,
- Bir üretim paylaşım anlaşması,
- Bir iş ortaklığı anlaşması ve
- Madenin çıkarılmasına ilişkin bir hizmet anlaşması konularını içerir.

Günümüzde özellikle petrol endüstrisinde araştırma ve geliştirme hakkı elde etmek için “Üretim Paylaşım Anlaşmaları” yapıldığı görülmektedir. Üretim Paylaşım Anlaşmaları genellikle petrol kullanım hakkına sahip kuruluş ile arama faaliyetlerinde bulunmak isteyen kuruluşlar arasında yapılır. Bu anlaşmaların özelliği ülkeden ülkeye farklılaşmakla beraber genellikle anlaşmanın konusunu; maden rezervlerinin araştırılması, geliştirilmesi ve işletilmesi oluşturmaktadır. Anlaşmada arama faaliyetlerini üstlenen taraf maden arama için gerekli yol, su sistemi, yer üstü düzenekleri, teknoloji ve finansal ihtiyaçları yerine getirecektir.⁹⁹

⁹⁷ Aydın Karapınar, Figen Zaif, Salih Torun, a.g.m.

⁹⁸ Aydın Karapınar, Figen Zaif, Salih Torun, a.g.m.

⁹⁹ Aydın Karapınar, Figen Zaif, Salih Torun, a.g.m.

Lisans hakkını elde eden kuruluş araştırma ve geliştirme maliyetleri ve lisans bedelinin dışında elde kalan gelirine petrol geliri adı verilir ve bu gelir sözleşme hükümlerine göre petrol kullanım hakkına sahip kuruluş (çoğu zaman bir kamu kuruluşudur) ve faaliyet hakkı elde eden işletme arasında bölüştürülür.¹⁰⁰

B. Araştırma(Arama Sondajı) ve Değerleme Faaliyetleri

1. Araştırma faaliyetleri

Çoğu zaman arama faaliyetleri ile iç içedir. Araştırma faaliyetleri arama sonucunda ekonomik anlamda işlemeye yeterli madene ulaşılması halinde madenin bulunduğu coğrafik alanda potansiyel maden kaynaklarının araştırılarak kesin olarak var olduklarının tespiti oluşturmaktadır. Araştırma faaliyetleri; temel olarak aşağıdaki gibi sıralanabilir:

- Araştırma haklarının elde edilmesi
- Topoğrafik, jeolojik, jeokimyasal ve jeofizik çalışmalar
- Arama sondajı
- Kazı
- Örneklem

Araştırma faaliyetleri kapsamında potansiyel maden bölgelerinde belirli noktalara araştırma kuyuları açılmaktadır. Bu kuyuların açılmasıyla maden veya petrol rezervi bulabilmenin sonucu olumlu veya olumsuz olabilir. Bu kuyuların açılması sonucu olumsuz beklentiyi ifade eden kuru kuyuların yanı sıra rezerv yönünden düşük ve ekonomik anlamda verimli olmayan kuyular

¹⁰⁰ Aydın Karapınar, Figen Zaif, Salih Torun, a.g.m.

da oluşabilir.¹⁰¹ Sonuçların olumlu ya da olumsuz olmasına bakılmaksızın oluşan maliyetler araştırma faaliyeti olarak adlandırılır.

2. Değerleme Faaliyetleri

Araştırma faaliyetleri sonucunda bulunan rezervin teknolojik ve işletmeye sağlayacağı fayda açısından uygun olup olmadığının belirlenmesidir. Değerleme faaliyeti maden rezervlerinin sadece nitelik ve nicelik olarak kalitesi ve miktarının ölçümünü değil aynı zamanda söz konusu madenin çıkarılma maliyetini, madenin pazara ulaşım durumunu, madeni elde etmek için kullanılacak teknolojiyi ve yapılacak yatırımlara ilişkin finansman politikalarını da göz önüne alan bir süreçtir.¹⁰²

C. Geliştirme Faaliyetleri

Geliştirme faaliyetleri; madenin ticari olarak üretimi için maden rezervine erişmeyi sağlamak ve diğer hazırlıkların yapılması sürecidir. Geliştirme faaliyetleri içinde maden rezervine ulaşmak için gerekli kazma işlemlerini yapmak, millerle kuyu açmak, maden odaları ve galerileri oluşturmak, yol ve tüneller açmak, atık tahliyesini sağlamak gibi faaliyetlerin yanında madenin çıkarılması ve taşınması için gerekli bina, makine ve teknik donanımın kurulması gibi inşaa faaliyetlerini de içerir. Kazı bölgesinde elektrik ve su gibi altyapıların kurulması ve yolların yapılması da inşaa kapsamında değerlendirilmektedir.¹⁰³

31.12.2012 döneminden sonra uygulamaya konulmak üzere 11.02.2013 tarih ve 28556 sayılı Resmi Gazete'de Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu tarafından yayımlanan TFRS Yorum 20'de açık işletme madenciliğinde maden tabakasının üzerindeki

¹⁰¹ Aydın Karapınar, Figen Zaif, Salih Torun, a.g.m.

¹⁰² Aydın Karapınar, Figen Zaif, Salih Torun, a.g.m.

¹⁰³ Aydın Karapınar, Figen Zaif, Salih Torun, a.g.m.

toprak örtüsünün kaldırılması işlemine dekapaj denildiği belirtilmekte ve “Madenin geliştirilmesi aşamasında (üretime geçilmeden önce), dekapaj maliyetleri genellikle madenin kuruluş, geliştirme ve inşasının amortismanına tabi maliyetinin bir parçası olarak aktifleştirilir. Aktifleştirilen bu maliyetler, üretime geçildikten sonra genellikle üretim birimi yöntemi kullanılarak sistematik bir biçimde amortismanına tabi tutulur veya itfa edilir.” denilmektedir.

Ayrıca dekapaj işlemi sırasında kaldırılan toprak örtüsünün tamamen atık olmayabileceği, cevher ve atığın beraber olabileceği ve bu örtünün mamul üretiminde kullanılabileceği gibi aynı zamanda alt tabakalarda bulunan cevher oranı yüksek maddeye de ulaşımı kolaylaştırabileceği belirtilmektedir.

TFRS Yorum 20'ye göre üretilen mamule yönelik olan dekapaj çalışmaları TMS 2 Stoklar Standardına göre, faydanın cevhere erişimin kolaylaşması şeklinde gerçekleşen kısmına karşılık gelen maliyetler ise duran varlık olarak muhasebeleştirilmelidir. Bununla birlikte dekapaj maliyeti ancak ekonomik faydanın elde edilmesinin muhtemel olması, İşletmenin cevher yatağının erişimi kolaylaşan kısmını tanımlayabilmesi ve bu kısım ile ilgili dekapaj maliyetlerinin güvenilir olması şartlarıyla muhasebeleştirilebilir. Ancak arızı faaliyetlerle ilgili dekapaj maliyeti varlığın maliyetine dahil edilmemelidir.

Yine bu yorumda “Dekapaj çalışması varlığı, dekapaj çalışması sonucu erişimi kolaylaşan cevher yatağının tanımlanan kısmının beklenen faydalı ömrü boyunca sistematik olarak amortismanına tabi tutulur veya itfa edilir. Başka bir yöntemin kullanılması daha uygun olmadıkça üretim miktarı yöntemi kullanılır.” Denilmekte ve amortisman ayırma yöntemi olarak üretim miktarı yönteminin uygulanması gerektiği belirtilmektedir.

Tüm bu açıklamalardan sonra dekapaj işleminin ne olduğu ve hangi aşamaları olduğu aşağıda açıklanmıştır

,

1. Dekapaj

Genel olarak yerin üstündeki veya ekonomik derinlikteki maden yataklarının çeşitli yöntem ve araçlarla kazılması, yüklenmesi ve taşınması için yapılan tüm çalışmalara açık işletmecilik denilmektedir. Maden yatağındaki kömür veya cevherin kazılmasından önce, maden yatağının üzerindeki örtü tabakaları ve aralarında bulunan kayalar da kazılıp yüklenerek en yakın ve en uygun bir yere taşınır. Açık işletmecilikte bu işleme örtü kazısı veya dekapaj denilmektedir.¹⁰⁴

Bu dekapaj faaliyetlerini uygun ve verimli bir biçimde uygulayabilmek için dekapaj projeleri hazırlanır. Dekapaj projeleri hazırlanırken işletme sahasının jeolojik durumuna göre belirlenmiş basamak şev açısı, basamak yükseklikleri ve genişlikleri esas alınır.

Madencilik alanındaki jeodezik çalışmalar için belirli bir yönetmelik ve standardın olmaması nedeniyle bu sektörde yeterli sayıda ve düzeyde harita ve kadaströ mühendisi görev alamamaktadır. Maden Kanunu Uygulama Yönetmeliğine göre Teknik Belge, "Maden arama ve işletme faaliyetleri ile Kanunda belirtilen diğer işler için ilgili mühendis ve diğer teknik elemanlar tarafından hazırlanan imalat haritası, jeolojik, jeofizik, hidrojeolojik etüt, harita, kesitler, raporlar ve bunun gibi teknik içerikli belge" olarak tanımlanmaktadır. Burada bazı jeodezik çalışmalar, harita ve kadaströ mühendisleri olmaksızın diğer mühendisler ve hatta mühendis olmayan teknik elemanlar tarafından yapılabilmektedir.

15 Temmuz 2005 tarih ve 25876 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren "Büyük Ölçekli Harita ve Harita Bilgileri Üretim Yönetmeliği'nin amaçlarından biri, Büyük ölçekli (1/5000 ve daha büyük) mekânsal (coğrafi) bilgilerin ve haritaların üretiminde ülke genelinde standardın sağlanmasını, üretimin tek elden izlenmesini ve sektörde hizmet tekrarının önlenmesini sağlamaktır. Bu yönetmelik, kamu

¹⁰⁴ Adnan Konuk, Mete Gökten, **Açık İşletme Madenciligi**, Osmangazi Üniversitesi Müh. Mim. Fak. Maden Mühendisliği Yayınları, 1992

kurum ve kuruluşları ile gerçek ve tüzel kişilerce üretilen ve üretilecek olan mekânsal bilgilerin elde edilmesi, derlenmesi, analiz edilmesi, coğrafî veri tabanında saklanması, görselleştirilmesi, araziye uygulanması ve sayısal elektronik ortamlarda iletimine ilişkin teknik esasları kapsar.

Büyük ölçekli mekânsal bilgilerin ve haritaların kamu kurum ve kuruluşları ile gerçek veya tüzel kişilerce üretilmesi veya ürettirilmesi durumlarında, proje kapsamında olsa bile, yetki ve sorumluluk yasal yetkiyi haiz bir jeodezi ve fotogrametri (harita, harita ve kadastro) mühendisi tarafından üstlenilir. Büyük ölçekli coğrafî bilgileri ve orijinal (temel) haritaları üreten ve ürettiren, bu haritalara bütünleşmiş olacak biçimde coğrafî bilgileri üreten ve kullanan kuruluşlar, bu Yönetmelik hükümlerine uymakla yükümlüdür.

Büyük Ölçekli Harita ve Harita Bilgileri Üretim Yönetmeliği yürürlüğe girmeden önce madencilik alanındaki jeodezik çalışmaların, harita ve kadastro mühendislerince yerine getirilmesine ilişkin bir zorunluluk yoktu. Bundan sonra madencilik alanında harita ve kadastro mühendislerine daha çok iş düşeceği ve üretimin belli bir standarda ulaşacağı tahmin edilmektedir.

2. Açık İşletmecilikte Bazı Kavramlar ve Jeodezik Çalışmalar

Açık işletmecilikte kullanılan bazı kavramları, konunun daha anlaşılır olması açısından kısaca tanımlamakta yarar vardır.

İşletme: Madencilik faaliyetlerinin yapıldığı işyeri.

Maden İşletme Faaliyetleri: Üretime yönelik hazırlık çalışmaları ve üretim yapılması için gerekli faaliyetler.

İmalat Haritası: İşletmelerde üretim yapılan yerleri, miktarları ve yapılış şeklini gösterir ölçekli beyan niteliğinde harita.

Beyan: İlgililerin resmi kuruluşlara herhangi bir durumu belirlemek veya açıklamak maksadı ile vermiş oldukları yazılı belge.

Proje: Yeraltı kaynaklarının değerlendirilmesi amacına dönük belirli girdileri seçilmiş bir teknoloji kullanarak mevcut ve potansiyel talebi karşılamak üzere mal ve cevher üretmek için çalışmaları düzenleyen beyan niteliğinde rapor.

Pano: Açık işletmelerde hazırlık ve işletme projesine göre örtü kazı veya üretim yapılan maden sahasının belli sınırlar içinde kalan bölümü.

Dekapaj: Açık işletmelerde kömür tabakası veya cevherin üzerini açmak için yapılan kazı, yükleme, taşıma, boşaltma, kesme, düzeltme, araziye gevşetme ve yol yapım işlerinin genel tanımı.

Genel şev açısı: Açık işletmede oluşturulan örtü kazı çalışma kademelerinden en üstteki kademe ile üzeri açılan kömürün üretim yapılan alt kademesini birleştiren doğrunun yatay düzlemle yaptığı açı.

Açık işletmelerdeki jeodezik çalışmalar, maddeler halinde kısaca şöyle sıralanabilir:

- Geçmiş yıllara ait üretim, bir önceki yıl içinde yapılan üretim ile bir sonraki yıl planlanan üretimleri gösteren imalat haritası ve uygun ölçekli kesitler,
- İşletme sahasında arama yapılmış ise arama faaliyet raporu,
- Gazlar ile göl, deniz ve kaynak sularına ait işletmeler için her yıl çöktürme, arıtma, üretim havuzları, bina, rezervuar besleme alanı ve havzanın tabii dengesini bozmayacak, kapasitesini aşmayacak işleme tesisleri gibi yerüstü veya var ise yeraltı tesislerinin en son durumunu gösterir uygun ölçekli haritalar.
- Sahanın topoğrafik haritasının çıkartılması,
- Dekapaj ve toprak harmanı projelerinin hazırlanması ve bunların araziye uygulanması,
- İhtiyaç duyulan arazilerin kamulaştırma ve satın alma işlemlerinin yapılması
- Şevlerdeki hareketi takip etmek için deformasyon ölçümlerinin ve

değerlendirmelerinin yapılması,

- İşletme sahasındaki her türlü yol, enerji nakil hattı, tesis vs. gibi işlerin araziye uygulanması ve bunların vaziyet planlarının hazırlanması,
- Kazı öncesi ve kazı sonrası sahanın ölçülerek yapılan iş miktarının hesaplanması
- İşletme sahasındaki rezerv miktarının hesaplanması
- Projede değişiklik varsa, işletme ruhsatı ve işletme iznindeki koordinatlarına göre uygun ölçekle çizilmiş ocak, yarma, kuyu ve galeri gibi faaliyetlerin son durumunu gösterir çizim,

Ruhsat sahibi, faaliyet alanını görecektir şekilde Genel Müdürlüğün yapacağı denetimlerde kullanılmak üzere 6 derecelik dilime esas en az iki adet beton sütun ya da benzeri röper noktası belirler. Bu noktaların kot ve koordinatları gerçek değerler kullanılarak harita tekniğine uygun hassaslıkta uygun bir ölçme aleti ile belirlenerek arazide muhafaza edilir.

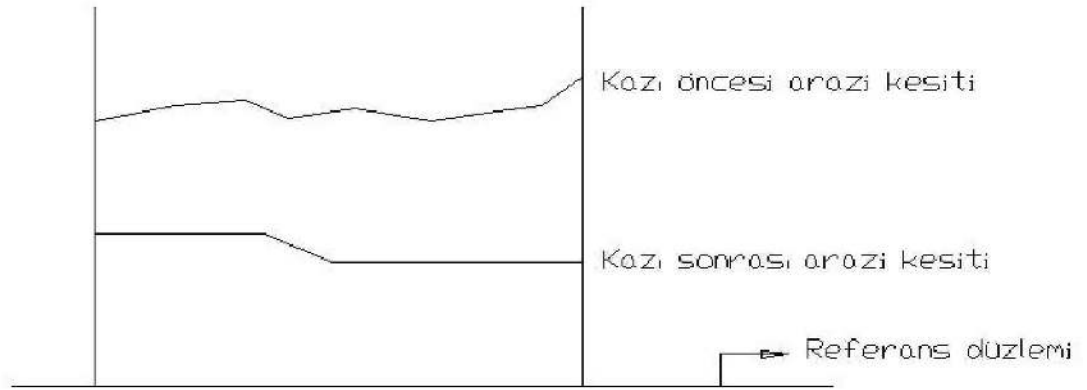
3. Hacim Hesaplama Yöntemleri

Açık işletmelerde hacim hesaplama işlemleri, jeodezik çalışmalar içinde önemli bir yer tutar. Özellikle TKİ kurumunda yüklenici firmaların yaptığı dekapaj kazılarının sürekli ölçülmesi sonucu hacminin belirlenerek ücretinin hakediş olarak ödenmesi, seçilecek hacim hesaplama yönteminin önemini artırır. Hacim hesapları, kesitlerle, üçgen veya dörtgen prizmalarla, üçgen yüzeylerin belli bir referans yüzeyine göre yapılabilir. T.K.İ kurumunda kullanılan hacim hesaplama yöntemi genellikle, üçgen yüzeylerin belli bir referans yüzeyine göre hacim hesaplama yöntemidir.

Üçgen yüzeylerin belli bir referans yöntemine göre hacim hesabı, üçgen prizma ile hacim hesabına benzer. Yalnız bu yöntemde üçgen prizmanın alt tabanı bizim belirlediğimiz bir referans kotu olarak seçilir. Referans kotu, kazı sonrası elde edilen arazinin en düşük kotundan daha düşük bir değerde olmalıdır. Kazı öncesi ve kazı sonrası arazi modelleri

oluşturulur. Oluşturulan her iki arazi modelinin de düzlemsel bir referans yüzeyine göre hacimleri hesaplanır.

Kazı öncesi arazi modelinin referans düzlemine göre hesaplanan toplam hacmi, Kazı sonrası arazi modelinin referans düzlemine göre hesaplanan toplam hacminden çıkarılarak yapılan kazı hacmi belirlenir.

Şekil: Referans düzlemine göre arazi kesitleri

4. Maden İşletmelerinde Amortisman Yöntemi ve Muhasebe Kayıtları

Madenler özel tükenmeye tâbi varlıklardır. Tükenmeye tâbi olan varlığın tutarı ya da başka bir anlatımla olası rezervin değerinin tespiti ile bu varlığa uygulanacak amortisman oranının belirlenmesi bazı özellikler arz etmektedir.

Vergi Usul Kanunu'nun 316'ncı maddesinde bu bağlamda özel bir düzenleme mevcuttur: "İşletme sebebiyle içindeki cevherin azalmasından dolayı maddi değerini kaybeden madenlerin ve taş ocaklarının imtiyaz veya maliyet bedelleri, ilgililerin, müracaatları üzerine bunların büyüklük ve mahiyetleri göz önünde tutulmak ve her maden veya taş ocağı için ayrı ayrı

olmak üzere Maliye ve Sanayi Bakanlıklarınca belli edilecek nispetler üzerinden yok edilir.”

Maliye ve Sanayi Bakanlıkları, bu nispetleri, genellikle şu esaslara göre belirlemektedir:

1-Olası rezerv dikkate alınır,

2-Maliyet ya da imtiyaz bedeli esas alınır.

Bu dediklerimizi sayısal bir örnekle açıklayalım:

Bir maden ocağının tahmini rezervi 300.000 ton, imtiyaz bedeli ise 150.000 TL'dir. Bu ocaktan 2006 yılı sonuna dek 5000 ton maden cevheri çıkarılmıştır.

$$\text{Amortisman Oranı} = \frac{5.000}{300.000} = 0,02$$

$$\text{Ayrılacak Amortisman Tutarı} = 150.000 \times 0,02 = 3.000$$

5. Arazinin Yeniden Düzenlenmesi

Açık işletme faaliyetleri sonucu bozulan arazi şeklinin tekrar eski durumuna getirilmesi üretim planlamasının kapsamı içerisinde düşünülmesi gerekir. Arazinin düzenlenmesi,

- Tarıma uygun hale getirmek,
- Eski konumuna getirmek ,...vb.

şekillerinde yapılabilir.

Arazinin tekrar eski durumuna getirilmesi maden işletmecisinin görevleri arasında olup, yapılması gereken işlemler şunlardır;

- Arazi yüzeylerinin düzenlenmesi,
- Temel sulama,
- Akarsu düzenlemesi,
- Şevlerin stabilitesi,
- Yol inşası,

Arazinin tarıma uygun hale getirilmesi için yapılması için yapılması gereken işler;

- Toprağın hazırlanması ve gübrenmesi,
- Bitkilendirme,
- Humus yönünden zenginleştirme,
- Bilimsel olarak yapılacak inceleme ile ekilebilir türlerin tespiti.

Maden işletmeleri için özellik arz eden bir diğer durum ise arama faaliyetleri sonucu olumlu sonuç alınan ama çeşitli sebeplerle (örneğin, o an için işletmenin içinde bulunduğu teknolojik imkansızlıklar ya da arama sonucu ulaşılan maden rezervinin o dönem için yeterli kalitede olmadığına karar verilmesi) geçici kapatma işlemini gerçekleştirebilirler. Ancak katlandıkları maliyet aktifleştirilmiş olarak ilgili hesaplarda bulunmaya devam eder. Herhangi bir itfa işlemi yapılmaz. Çünkü itfa işlemi çıkarılan maden miktarına göre yapılır.

D. Üretim Faaliyetleri

Üretim faaliyetleri; yeraltındaki doğal kaynakların çıkarılması ve çıkan doğal kaynağın pazarlanabilir ve taşınabilir hale getirilmesi için gerekli işlemleri kapsar. Dolayısıyla üretim aşaması sadece madenin yeraltından çıkarılmasını değil, madeni talep edenlerin isteklerine uygun hale getirmeyi ve taşınabilmesi için gerekli işlemleri de kapsar.¹⁰⁵

¹⁰⁵ Aydın Karapınar, Figen Zaif, Salih Torun, a.g.m

E. Kapama Faaliyetleri

Kapama faaliyetleri; üretimin sonlandırılarak makine ve teknik donanımın taşınması, maden bölgesinin ıslah edilerek (ağaçlandırma, düzenleme ve kazı öncesi durumuna getirme) terk edilmesi anlamına gelmektedir. Maden bölgesini kapatarak terk etme kararı; sadece madendeki mineralin tükenmesi ile değil, üretimin ekonomik olma özelliğinin kaybolması üzerine de alınabilir. Kapama maliyetleri, bölgeden teknik donanımı sökme ve taşıma, maden işletilen bölgede toprağın örtüsünün bozulması nedeniyle toprağı örtme, ağaçlandırma, bitki örtüsünü eski haline getirme ve yaşam için rehabilite etme gibi maliyetleri kapsamaktadır. Kapama faaliyetleri, işletmenin gelecekte yerine getirmesi gereken bir yükümlülüktür ve işletme bu maliyetler için karşılık ayırmak durumundadır.¹⁰⁶

II. MADENCİLİK FAALİYETLERİNİN MUHASEBELEŞTİRİLMESİ

Madencilik faaliyetleri yukarıda açıklanan 5 faaliyet altında toplanmaktadır. Ancak, bu faaliyetlerin muhasebeleştirilmesinde öne çıkan üç konu;

- aktifleştirilecek giderlerin kapsamının belirlenmesi,
- aktifleştirilen giderlerin amorti edilmesi ve
- kapama faaliyetlerinin muhasebeleştirilmesidir.¹⁰⁷

Madencilik işlemlerinin muhasebeleştirilmesiyle ilgili olarak yukarıda sayılan hususlara yönelik muhasebe politikalarının belirlenmesi işletme açısından çok önemlidir.

¹⁰⁶ Aydın Karapınar, Figen Zaif, Salih Torun, a.g.m.

¹⁰⁷ Aydın Karapınar, Figen Zaif, Salih Torun, a.g.m.

A. Aktifleştirilen Madencilik Faaliyeti Giderlerinin Amortismanı

Madencilik faaliyetleri kapsamında aktifleştirilen giderlerin amortismanı faydalı ömür esas alınarak normal amortisman veya üretim birimine göre amortisman yöntemlerine göre itfa edilmektedir. Madencilik sektöründe faydalı ömür; amortisman tabi varlığın işletmeler tarafından beklenen kullanım süresini veya aktifleştirilmiş katlanılan maliyetler sonucu elde edilen işletilmeye değer madenden elde edilen üretim birimi sayısıdır.¹⁰⁸

Normal amortisman yöntemi; madencilik sektöründe aktifleştirilen giderlerin rezervlerin beklenen ömrü süresince her dönemde eşit olarak itfa edilmesini öngörür. Rezervlerin beklenen ömrü rezervden beklenen üretimin toplam süresidir. Üretim birimine göre amortisman yönteminde; aktifleştirilen giderler üretilebilir rezerv miktarı esas alınarak itfa edilir.¹⁰⁹ Üretim birimine göre amortisman yöntemi her dönemde çıkarılan maden miktarının farklılaşabileceği varsayımıyla esnek bir yapıya sahiptir. Örneğin, petrol endüstrisinde işletilmeye değer kuyulardan ilk yıllarda elde edilen maden miktarı sonraki yıllara göre daha fazladır. Buna göre bir petrol şirketinin, normal amortisman yöntemine göre ilk yıllarda ürün maliyetine yüklediği amortisman gideri tutarı, üretim birimine göre hesaplanan amortisman tutarından düşük olacaktır. Doğal olarak bu durum yıllar itibarıyla amortisman ve vergi sonrası karı da farklılaştıracaktır.

Öte yandan sonraki yıllarda daha az miktarda maden rezervi çıkarılması nedeniyle üretim birimi yöntemine göre normal amortisman yönteminde daha yüksek amortisman giderinin olması sabit giderlerin maliyete etkisi nedeniyle dönemin faaliyet sonucunu da etkileyecektir. Normal amortisman yöntemine göre sabit gider (fixed cost) niteliğinde olan

¹⁰⁸ Aydın Karapınar, Figen Zaif, Salih Torun, a.g.m

¹⁰⁹ Aydın Karapınar, Figen Zaif, Salih Torun, a.g.m

amortisman giderleri üretim birimi yönteminde değişken gider (variable cost) niteliği kazanmaktadır.¹¹⁰

Üretim birimine göre amortisman yönteminde, üretim birimi, üretim miktarına veya brüt gelire göre belirlenebilir. Miktarla dayalı üretim birimi; ton, galon, litre, varil vb. ölçü birimleri olabilir. Brüt gelire dayalı üretim birimi ise çıkarılan tüm ürünün son yıl itibarıyla brüt satış değeri esas alınarak hesaplanır. Buna göre her yıl gerçekleşen satış tutarı ve daha sonraki yıllarda beklenen ve tahmin edilen toplam satış tutarına oranlanarak amortisman oranı saptanır. Maliyetlendirme yöntemlerinden başarılı çaba yöntemi kullanılıyorsa amortisman giderleri sadece kesinleşmiş (kanıtlanmış) rezervler esas alınarak mamul maliyetine yüklenir. Bu durumda amortisman giderleri genellikle gider yerindeki tüm geliştirme giderlerini de içermektedir. Petrol endüstrisinde kesinleşmiş rezervlerin bulunduğu kuyulara ait birikmiş maliyet kalemleri tercih edilen amortisman yöntemine göre itfa edilir. Henüz kesinleşmemiş ancak çalışmaları devam eden kuyuların amortisman uygulaması ise kesin olumlu veya olumsuz sonuca göre yapılacaktır. Başarılı sonuç yönteminde genelde aktifleştirilmiş arama, elde etme, araştırma, geliştirme veya değerlendirme faaliyetlerine ilişkin maliyetler kesinleşmiş ve kesinleşme ihtimali olan rezervler üzerine yüklenir. Tam maliyet yönteminde ise bu giderlerin kesinleşmiş veya kesinleşmemiş tüm rezervler üzerine yüklenmesi söz konusu olup her bir rezerv ayrı ayrı değerlendirilmemektedir.¹¹¹

Ernst &Young'ın (2006) yayınladığı araştırmaya göre maden hakkını elde etme harcamalarının (haklar) maddi olmayan duran varlık olarak sınıflandırıldığı ve aktifleştirilen bu giderlerin amortismanında sözleşme süresi dikkate alınarak normal amortisman yönteminin tercih edildiği belirtilmiştir. Yine aynı araştırmaya göre, ekonomik değere haiz kuyulara ilişkin aktifleştirilen harcamaların ise maddi duran varlık olarak yeniden sınıflandırıldığı ifade edilmektedir. Finansman giderlerini de içeren geliştirme

¹¹⁰ Aydın Karapınar, Figen Zaif, Salih Torun, a.g.m.

¹¹¹ Aydın Karapınar, Figen Zaif, Salih Torun, a.g.m

faaliyetlerine ilişkin harcamaların ise tüm işletmeler tarafından aktifleştirildiği ve aktifleştirilen bu harcamaların üretim miktarı yöntemine göre amortismanına tabi tutulduğu tespit edilmiştir.

B. Kapama Maliyetlerinin Muhasebeleştirilmesi

Kapama maliyetleri ortaya çıktığı dönemde gider yazılır. İşletme gelecekte yapmakla yükümlü olduğu eski haline getirme ve yenileme işlemleri için karşılık ayırmak durumundadır. Ayrılacak karşılık tutarının çok iyi tahmin edilmesi gerekmektedir. Madencilik yatırımları uzun dönemli yatırımlar olduğundan karşılık tutarının belirlenmesinde paranın zaman değeri önem kazanmaktadır. Bu durumda işletmelerin söz konusu giderler için ayırması gereken karşılık tutarı yükümlülüğün yerine getirilmesi için tahmin edilen giderlerin uygun bir iskonto oranıyla hesaplanan bugünkü değeri olacaktır. Karşılık tutarı her bilanço tarihi itibarıyla güncellenmelidir.¹¹²

Bu karşılık giderleri işletmelerin isteklerine göre aktifleştirilebilir. Uluslararası Muhasebe Standartları karşılıkların aktifleştirilmesi konusunu ne yasaklamakta ne de zorunlu tutmaktadır.

III. MADENCİLİK FAALİYETLERİNİN ULUSLARARI MUHASEBE VE RAPORLAMA STANDARTLARINA (IAS/IFRS) GÖRE RAPORLANMASI

Madencilik faaliyetleri içinde maden arama ve değerlendirme faaliyetine ilişkin oluşan giderlerin muhasebeleştirme konusu uygulama açısından özellik arz etmektedir. Bu amaçla Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu (International Accounting Standards Board (IASB)) tarafından uzun süre yapılan çalışmaların sonucunda 2004 yılı sonlarında

¹¹² Aydın Karapınar, Figen Zaif, Salih Torun, a.g.m

2006 yılı başından itibaren geçerli olmak üzere “IFRS-6 Maden Kaynaklarının Araştırılması ve Değerlendirilmesi Standardı” yayınlanmıştır. IFRS-6’nın hazırlanma süreci oldukça tartışmalı olmuştur. Zira bu süreçte büyük petrol işletmelerinin muhasebe standardının oluşumu aşamasında müdahaleleri olmuştur. Özellikle maliyetlendirme yöntemlerinden başarılı çaba yönteminin uygulanması konusunda uzun tartışmalar olmuştur.¹¹³ Aslında bu konu ile ilgili tartışmalar Finansal Muhasebe Standartları Kurulu (Financial Accounting Standards Board (FASB)) tarafından yürürlüğe konulması planlanan standart çalışmaları ile başlamıştır. FASB, madencilik sektöründe araştırma ve değerlendirme giderleri için tek maliyet yöntemi olarak başarılı çaba yöntemini getirmek istemiş, ancak büyük petrol firmalarının oluşturduğu bir lobi tam maliyet yönteminin uygulanmasının işletmelerinin büyümesi açısından daha uygun bir yöntem olduğunu savunarak standardın bu şekilde çıkarılmasına direnmişlerdir. Sonuçta standart herhangi bir yöntem öngörmeyerek çıkarılmıştır. Aynı tartışmalar IFRS-6’nın hazırlanması sürecinde de yaşanmıştır. IASB Standard hazırlama sürecinde sektörün içinde yer alan ve sektörle ilgili 300 kişi ve işletmeye yorumları için yazı göndermiş, ancak 52 kişi veya işletme bu çağrıya yorum yaparak katkıda bulunmuştur. Bu katılımcıların % 70’i başarılı çaba yöntemini desteklemiştir.¹¹⁴ Ancak IASB üzerindeki etkili çevrelerin Standardın herhangi bir yöntem önermemesi konusunda yaptığı çalışmalar sonuç vermiş ve Standart günümüzdeki haliyle yayımlanmıştır.

A. TFRS-6’nın Getirdiği Esaslar

1. TFRS-6 Kapsamındaki Madencilik Faaliyetleri

¹¹³ Corinne L. Cortesse, Helen J. Irvine, Mary A. Kaidonis, “Powerful Players: How Constituents Captured the Setting of IFRS 6, An Accounting Standard for the Extractive Industries”, Accounting Forum

¹¹⁴ Corinne L. Cortesse, Helen J. Irvine, Mary A. Kaidonis, “Standard Setting for the Extractive Industries: A Critical Examination” The Australasian Accounting Entities Finance Journal, Vol 1, 2007

TFRS-6 madencilik faaliyetlerinden yalnızca işletmelerinin araştırma ve değerlendirme harcamalarına ilişkin esasları düzenlemektedir. Araştırma ve değerlendirme harcamalarına ilişkin olarak, aktifleştirilen harcamaların tutarları, beklenen nakit akışlarının zamanlaması ve kesinliği ile ilgili bilgilerin dipnotlarda açıklanması esası getirilmiştir (TFRS-6.2-a, 2c). Standartta araştırma geliştirme varlıkları olarak aktifleştirilecek unsurlar düzenlenmiştir. Buna göre, Maden işletmelerinin,

- belirli bir alanda araştırma için yasal hakları elde etmeden önce yaptığı harcamaları (arama faaliyetleri kapsamında katlandığı harcamalar),
- maden kaynaklarının araştırılması ve değerlendirilmesinden önce harcamaları
- bir maden kaynağından cevher çıkarmanın teknik ve ekonomik yeterliliği ile ilgili katlandıkları harcamalar (geliştirme, üretim ve kapama faaliyetleri sırasında katlanılan harcamalar) bu standart kapsamında değildir (TFRS 6.5).

Maden işletmelerinin faaliyetleri arasında yer alan geliştirme, üretim ve kapama faaliyetleri sırasında ortaya çıkan harcamaların muhasebeleştirilmesi esasları gelince, standartta maden kaynaklarının geliştirilmesi (geliştirme faaliyeti) ile ilgili harcamalar araştırma ve değerlendirme varlıkları olarak muhasebeleştirilemeyeceği düzenlenmiştir (TFRS-6.10). Geliştirme faaliyetine ilişkin harcamalar “TMS 38 Maddi Olmayan Duran Varlıklar” Standardı hükümlerine göre ölçülüp kayıtlanacaktır. Yine maden işletmelerinin kapama faaliyetinin bir sonucu olarak karşılaştıkları kaldırma ve restorasyon yükümlülükleri “TMS 37 Karşılıklar, Koşullu Borçlar ve Koşullu Aktifler” standardına göre finansal tablolara yansıtılır (TFRS-6.11).

2. IFRS-6'ya Göre Aktifleştirilecek Giderlerin Kapsamı

Aktifleştirilecek giderlerin kapsamı açısından standardın getirdiği esaslar incelendiğinde, TFRS-6 araştırma faaliyetleri kapsamında ortaya çıkan harcamaların araştırma değerlendirme varlığı olarak muhasebeleştirileceğini düzenlemektedir (TFRS-6.9). Standart hangi harcamaların araştırma değerlendirme varlığı kapsamında aktifleştirileceğini ise işletmelere bırakmakta ve bu konuda maden çıkarma faaliyetiyle ilişki kurarak bir politika belirlemelerini istemektedir. Araştırma değerlendirme varlığı kapsamında muhasebeleştirilebilecek harcama kalemlerini ise (listeyi sınırlamadan) aşağıdaki gibi örneklemektedir:

- Araştırma hakkını elde etme maliyetleri,
- Topoğrafik, jeolojik, jeokimyasal ve jeofizik çalışma harcamaları,
- Arama sondajı, kazı, örnekleme ve cevher çıkarmanın teknik yeterlilik ve ticari yeterliliğinin ölçülmesine ilişkin harcamalar.

Araştırma ve değerlendirme varlığı olarak aktifleştirilecek harcamaların, edinilen varlığın niteliğine göre maddi veya maddi olmayan duran varlık olarak sınıflandırılabilmesi düzenlenmektedir (TFRS-6.15). Araştırma faaliyetleri sırasında iki çeşit varlık ortaya çıkmaktadır. Bunlardan biri maddi duran varlıklar, ikincisi ise araştırma hakkı elde etme maliyetleridir. Maddi duran varlıklar, araştırma ve değerlendirme faaliyetlerinde kullanılan ve bir dönemden uzun yararlı ömre sahip varlıklardır. Örneğin; bu faaliyetleri yapan ekipman ve cihazlar maddi duran varlıklardır. Ancak, delme ve sondaj hakları gibi haklar maddi olmayan duran varlıklardır. Sondaj hakkının (lisans hakkı) edinme maliyetleri de maddi olmayan duran varlıklar olarak izlenir.¹¹⁵

İlk muhasebeleştirme sonrasında araştırma değerlendirme varlıklarının değerlemesinde yine varlıkların sınıflandırılmasına paralel olarak (Maddi Duran Varlık veya Maddi Olmayan Duran Varlık) maliyet modeli veya yeniden değerlendirme modellerinden biri kullanılacaktır (TFRS-6.12).

¹¹⁵ Aydın Karapınar, Figen Zaif, Salih Torun, a.g.m.

TFRS-6, araştırma ve geliştirme varlığının bir arama faaliyetinin olumlu veya olumsuz sonuç konusunda bir kanata varana kadar katlanılan harcamalardan oluşacağını düzenlemiştir. Bir maden kaynağından cevher çıkarmanın teknik fizibilitesi ve ekonomik anlamda yeterliliği tespit edildiğinde yapılan harcamalar araştırma ve geliştirme varlığı olarak sınıflandırılmaz. Bunun için bu harcamaların yeniden sınıflandırılması gerekir (TFRS 6.17). Yeniden sınıflandırma sırasında değer düşüklüğü tespit edilmişse değer azalış zararları muhasebeleştirilir.¹¹⁶

3. TFRS-6'ya Göre Aktifleştirilecek Giderlerin Amorti Edilmesi

TFRS-6, aktifleştirilen araştırma ve değerlendirme giderlerinin amortisman uygulamasına yönelik doğrudan bir düzenleme yapmamaktadır. Ancak TMS-16'da kullanılan amortisman yönteminin bir varlığın ekonomik faydasının işletme tarafından tüketimini göstermesi istenmektedir. Bu amaçla Standart en uygun yöntemi işletmenin tercihine bırakmak üzere; normal amortisman, azalan bakiyeler ve üretim birimi yöntemlerini tavsiye etmektedir.¹¹⁷

4. Madencilik Faaliyetleri Sırasında Ortaya Çıkan Muhtemel Gider ve Araştırma ve Değerleme Varlıklarının Değer Düşüklüğü Açısından Değerlendirilmesi

Madencilik sektörüne yönelik muhtemel giderlere ilişkin muhasebe uygulamaları açısından standardın getirdiği düzenlemeye göre, bir işletme maden kaynaklarının araştırılması ve değerlendirilmesini üstlenmesi sonucunda, belirli bir süre boyunca oluşan kaldırma, restorasyon ve eski haline getirme yükümlülüklerini "TMS 37 Karşılıklar, Koşullu Borçlar ve

¹¹⁶ Aydın Karapınar, Figen Zaif, Salih Torun, a.g.m

¹¹⁷ Aydın Karapınar, Figen Zaif, Salih Torun, a.g.m.

Koşullu Varlıklar” Standardına göre finansal tablolara yansıtması gerekir (TFRS 6.11).

Madencilik yatırımları uzun dönemli yatırımlar olduğundan muhtemel giderler için ayrılacak karşılık tutarının belirlenmesinde paranın zaman değeri önem kazanmaktadır. Bu durumda işletmelerin söz konusu giderler için ayırması gereken karşılık tutarı, yükümlülüğün yerine getirilmesi için tahmin edilen giderlerin uygun bir ıskonto oranıyla hesaplanan bugünkü değeri olacaktır. Bu konuda yapılan bir araştırmaya göre, bu ıskonto oranı %2 ile %6 arasında değişmektedir.¹¹⁸ Karşılık tutarı her bilanço tarihi itibarıyla güncellenmelidir. Bu karşılık giderleri işletmelerin isteklerine göre aktifleştirilebilir. TFRS 6’nın bu konudaki düzenlemelerine bakıldığında, karşılıkların aktifleştirilmesi konusunu ne yasaklamakta ne de zorunlu tutmakta olduğu anlaşılmaktadır (TFRS-6.21).

Varlıklarda değer azalışına ilişkin ayrılacak karşılık tutarının belirlenmesi ve muhasebeleştirilmesine ilişkin olarak standart; aktifleştirilen araştırma değerleme varlıklarının defter değerinin geri kazanılabilen tutarı aştığına ilişkin göstergeler oluştuğunda ortaya çıkan değer düşüklüğü zararını TMS 36’ya (Varlıklarda Değer Düşüklüğü Standardı) göre ölçer ve açıklar (TFRS-6.18). Araştırma değerleme varlıklarına ilişkin değer düşüklüğünün ölçülmesine ilişkin bir kaç gösterge standartta sıralanmıştır. Buna göre (TFRS-6.20),

- araştırma yapılan alanla ilgili araştırma yapma hakkının dönem içinde sona ermesi veya sona ermesinin beklenmesi,
- belirli bir alandaki araştırma değerleme faaliyetiyle ilgili önemli miktardaki harcamanın bütçelenmemiş olması,
- araştırma yapılan alanda bulunan madenin ekonomik değerinin olmaması,
- araştırma faaliyeti devam edecek olmasına rağmen, araştırma değerleme varlığının defter değerinin başarılı çaba veya satış ile geri

¹¹⁸ Ernst & Young, “Analysis by Industry Observation on the Implementation of IFRS, 2006

kazanılmasının mümkün olmaması gibi durumlarda değer düşüklüğü testi uygulanır ve değer düşüklüğü zararı muhasebeleştirilir.

İşletme, yukarıda sayılan hususlara benzer durumlar ortaya çıkması halinde de değer düşüklüğü testi yapabilir.

B. TMS 8'e İlişkin Muafiyet

TFRS-6'nın göze çarpan en önemli özelliği; araştırma ve değerlendirme maliyetlerinin aktifleştirilmesi konusunda TMS-8 Muhasebe Politikaları, Muhasebe Tahminlerindeki Değişiklikler ve Hatalar Standardının 10, 11 ve 12. maddeleriyle belirlenmiş olan muhasebeleştirme ve değerlendirme esaslarından muaf tutulmasıdır (TFRS-6.6,7). TMS 8, hiçbir TFRS'de düzenlenmeyen hususlara ilişkin olarak, işletmelerin muhasebe politikası belirlemede izleyeceği kuralları ortaya koymaktadır (TMS 8.11 ve 12).

TMS 8'de yer alan bu düzenlemelere göre; muhasebe politikasının belirlenmesinde benzer veya ilişkili konularla ilgili diğer TMS/TFRS'lerin getirdiği düzenlemeler ve Kavramsal Çerçeve'deki tanımlar ve muhasebeleştirilme esasları dikkate alınır (TMS 8.11). İşletme aynı zamanda Kavramsal Çerçeve ve diğer standartlarda yer alan düzenlemelerle çalışmadığı sürece, muhasebe politikasının belirlenmesinde, muhasebe literatürünü, genel kabul görmüş sektör uygulamalarını veya diğer standart koyucu organların yayınladığı standartları dikkate alabilir (TMS 8.12). TFRS 6, işletmeleri, araştırma ve değerlendirme varlıklarının muhasebeleştirilmesine ilişkin politikalar belirlemede, söz konusu kurallardan muaf tutmaktadır. Başka bir ifade ile işletmeler TFRS 6 kapsamında politika belirlemede serbesttirler. TFRS 6, araştırma ve değerlendirme varlıklarının muhasebeleştirilmesi hususunda, işletmeler için herhangi bir yöntem belirlememektedir. Ancak, işletmelerin, finansal tablo kullanıcılarının

ekonomik karar verme ihtiyaçlarına uygun ve güvenilir politikaların belirlenmesi de bir gerekliliktir (TMS 8. 10).

IV. TÜRKİYE MEVZUATINA GÖRE ARAMA VE GELİŞTİRME GİDERLERİNİN RAPORLANMASI

Türkiye'de faaliyet gösteren diğerk faaliyet kollarında çalışan işletmelerde olduğu gibi maden işletmelerinin faaliyetlerinin muhasebeleştirilmesinde Türk Ticaret Kanunu (TTK), vergi yasaları ve Sermaye Piyasası Kanunu düzenlemeler getirmektedir. Madencilik faaliyetlerinin muhasebeleştirilmesine ilişkin esaslar ise,

- Petrol,
- Vergi ve
- Sermaye Piyasası Kurulu (SPK) mevzuatında düzenlenmektedir.

A. Petrol Mevzuatı

Türkiye'de petrol kaynakları ve madenler devletin hüküm ve tasarrufu altındadır. Bu nedenle, petrol ve maden arama hakkı devlet iznine tabi olup petrol ve maden arama talebinde bulunacak işletmelerin taşıması gereken nitelikler 6326 Sayılı Petrol Kanunu ve 3213 Sayılı Maden Kanunu'nda düzenlenmiştir.

Petrol Tüzüğünde, petrol işletmelerinin faaliyetlerine ilişkin kayıtlar ve muhasebe uygulamasının Vergi Usul Kanunu ve Petrol Kanunu'na aykırı olmamak üzere için özelliğine göre serbestçe belirlenebileceği düzenlenmiştir. Petrol yasasına göre, tüm petrol işletmeleri faaliyetlerine ilişkin kayıtlar ve muhasebe uygulamalarında vergi yasası hükümlerine tabidir. Petrol Kanunu'na göre, maden işletme hakkı elde eden işletmelerin arama ve geliştirme faaliyetleri sırasında ortaya çıkan giderlerin

aktifleştirilmesi veya gider olarak kaydedilmesi serbesttir. Yasaya göre, aktifleştirilen arama giderleri petrol arama hakkını elde etmiş kurumların aktifleştirdikleri arama-sondaj giderleri ile ekonomik anlamda verimi olmayan kuyuların açılma giderleri kayıtlı değerleri üzerinden değerlendirilir. Bu giderler, ortaya çıktığı dönemde gider yazılmamışsa aktifleştirilmiş sayılır.¹¹⁹

Aktifleştirilen giderlerin amortismanına tabi tutulması ve uygulanacak muhasebe politikası konusunda ise Kanun, tükenme paylarının neler olacağını tanımlamıştır. Buna göre, tükenme payları,

- aktifleştirilen arama giderleri,
- aktifleştirilen sondaj giderleri
- aktifleştirilen değerlendirme giderleri ve
- ekonomik miktarda verimi olmayan kuyuların açılma giderlerinden oluşur.

Tükenme payları, her saha için ayrı ayrı olmak üzere, Maliye Bakanlığı ile Petrol İşleri Genel Müdürlüğüne ortak olarak belirlenen oranlar üzerinden hesaplanır.

B. Vergi Mevzuatı:

Vergi Usul Kanunu maden ve petrol arama ve geliştirme harcamalarının gider olarak kaydedilmesi veya aktifleştirilmesi konusunda düzenlemeye yer vermemiş, yalnızca harcamaların maliyet bedeli ile kayıtlara alınmasını öngörmüştür. Vergi yasalarına göre, petrol arama hakkının elde edilmesi sırasında katlanılan giderler, geliştirme giderleri ve işletme giderleri Maddi Olmayan Duran Varlık olarak aktifleştirilmektedir. Burada önemle vurgulamamız gereken husus, aktifleştirilen giderlerin maden arama geliştirme harcamaları veya işletme gideri olmasının bir önemi yoktur.

¹¹⁹ Aydın Karapınar, Figen Zaif, Salih Torun, a.g.m.

Maden arama ve geliştirme sırasında ortaya çıkan tüm giderler Maddi Olmayan Duran Varlık olarak aktifleştirilir.¹²⁰

Maden arama hakkının elde edilmesi amacıyla katlanılan ve maliyet bedeli ile aktifleştirilen harcamalar, arama hakkının elde bulundurulduğu süre boyunca da amortisman yoluyla itfa edilmektedir. Vergi yasalarına göre, maden işletmelerinin ortaya çıkan giderlerinin doğrudan gider olarak kaydedilmesi de mümkündür.¹²¹

Bir petrol kuyusunun açılması veya bir bölgedeki madeni çıkartmak üzere toprak örtüsünün kaldırılması amacına yönelik hazırlıklar için yapılan harcamaların yararı; oradan alınacak petrol veya maden miktarıyla sınırlı olduğundan söz konusu harcamalar özel tükenmeye tabidir.¹²² Bu harcamalar ülkemizde uygulamada olan Tekdüzen Muhasebe Sisteminde “Özel Tükenmeye Tabi Varlık” olarak raporlanır.

Tekdüzen Muhasebe Sistemine göre, “Arama Giderleri”; maden yatağının işletmeye elverişli olup olmadığının belirlenmesi için yapılan giderler ile petrol araştırma giderlerinin izlendiği hesaptır. Uluslararası alanda genel kabul görmüş muhasebe politikaları bu giderlerin tahakkuk ettikleri anda tek bir geçici hesapta aktifleştirilmelerini ve arama faaliyetinin sonucuna göre farklı bir hesaba devredilmelerini gerekli kılmaktadır.¹²³

Arama çalışmaları sonucunda üretilebilir maden cevheri veya petrol rezervi bulunursa, bu giderler itfa edilir. Eğer arama sonucu olumsuz olursa, bu giderler doğrudan zarar olarak kaydedilir.

Yine özel tükenmeye tabi varlık grubu içinde “Hazırlık ve Geliştirme Giderleri” hesabı ise; maden üstündeki örtüyü kaldırmak, yeraltındaki madene girmek ve maden yataklarını üretime elverişli parçalara bölmek gibi cevherin veya petrolün çıkarılmaya hazır hale getirilmesi için yapılması

¹²⁰ Aydın Karapınar, Figen Zaif, Salih Torun, a.g.m.

¹²¹ Aydın Karapınar, Figen Zaif, Salih Torun, a.g.m.

¹²² Orhan Sevilengül, “**Genel Muhasebe**”, 2003

¹²³ Rüstem Hacırüstemoğlu, Oğuzhan Bahadır, M. Fatih Boz, “Petrol Arama ve Üretim İşletmeleri için Muhasebe Sistemi Önerisi” **Mali Çözüm Dergisi**, Sayı:78, 2006

gerekli işlemler sonucu oluşan giderlerin izlendiği hesaptır. Her iki hesap da amortisman yoluyla itfa edilir. Petrol arama ve geliştirme harcamalarına uygulanacak amortisman oranları rezerv durumu dikkate alınarak Maliye Bakanlığınca ayrıca tespit edilir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

UYGULAMA

I. ÖRNEK OLAY

1. A işletmesi 01.06.2007 tarihinde 6.000.000 TL sermaye ile 6 ortak tarafından eşit hisse paylı olarak kurulmuştur. Ortaklar taahhüt ettikleri sermaye tutarlarını nakit olarak 15.06.2002 tarihinde ödemişlerdir.

2. A işletmesi maden arama çalışmalarına 01.10.2007 tarihinde başlamıştır. Ancak yapılan arama çalışmaları başarısızlıkla sonuçlanmıştır. İşletmenin bu dönemde yaptığı harcama tutarı 31.12.2007 tarihine kadar 110.000,-TL ve 31.03.2010 tarihine kadar 110.000,-TL olmak üzere toplam 220.000,-TL'dir. Arama işlemi 31.03.2008 tarihinde sona ermiştir.

3. Aynı işletme 01.05.2008 tarihinde yeni bir maden aram çalışmasına başlamıştır. Yapılan tetkikler sonucunda bu kez kar elde edebileceği bir maden yatağı bulmuştur. Arama çalışmaları 15.10.2008 tarihinde sonuçlanmıştır. Bu dönemde ise 336.000,-TL harcama yapılmıştır.

4. İşletmenin yaptığı ölçümler sonucu maden rezervi 1.200.000 m³ olarak belirlenmiştir. Bu maden tabakasının üzerindeki toprak örtüsü ise 18.000.000 m³ olarak ölçülmüştür.

5. İşletme madenin çıkarılmasında hangi yöntemin kullanılacağına yönelik olarak yaptığı çalışma sonucu açık işletme yönteminin kullanılmasının işletmenin avantajına olduğunu tespit etmiş ve bu yöntemi kullanmaya karar vermiştir.

6. İşletme maden cevherinin bulunduğu arazinin (250.000 m²) 100.000 m²'lik kısmını 500.000,-TL'ye dekapajı yapılacak olan toprağın aktarılacağı araziye de 150.000,-TL bedel ödeyerek satın almıştır.

7. İşletme dekapaj işlemlerinde kullanmak için gereken araçları 300.000,-TL bedel ödeyerek 15.11.2003 tarihinde satın almıştır. Araçların ekonomik ömrü 5 yıldır.

8. Dekapaj işlemlerinde kullanılmak üzere 1.500.000 tutarında ilk madde malzeme 25.11.2008 tarihinde satın alınmıştır.

9. İşletme dekapaj çalışmalarına 01.12.2008 tarihinde başlamıştır.

10. İşletme araçların kullanılması için 30 kişiyi işe almıştır. İşçi maaşları sonraki aybaşında ödenmektedir.

11. 31.12.2008 tarihi itibarıyla yapılan dekapaj miktarı 270.000 m³'tür. Yapılan iş için yapılan harcama tutarı 120.000,-TL'dir. Bu tutarın işçi maaşlarına düşen kısmı 45.000,-TL'dir. Ayrıca 35.000,-TL'lik ilk madde ve malzeme kullanılmış ve 40.000,-TL'lik nakdi harcama yapılmıştır.

12. İşletme bu maden ocağındaki işinin yaklaşık 3 yıl süreceğini öngörmektedir. Kanuni sorumluluğu olan maden ocağı ve çevresinin ağaçlandırma çevre düzenlemeleri için bu tarih itibarıyla 360.000,-TL harcanacağı düşünülmektedir.

13. 1 Ocak-31 Temmuz 2009 tarihleri arasında yapılan dekapaj miktarları ve katlanılan maliyetler şu şekildedir;

Ay	Dekapaj Miktarı	Harcama Tutarı (TL)	İ.M.M (TL)	İşçilik (TL)	Diğer (TL)
Ocak	280.000	125.000	40.000	45.000	35.000
Şubat	320.000	140.000	48.000	52.000	35.000
Mart	345.000	155.000	55.000	60.000	35.000
Nisan	385.000	165.000	55.000	60.000	45.000
Mayıs	435.000	195.000	60.000	70.000	60.000
Haziran	490.000	225.000	75.000	85.000	60.000
Temmuz	550.000	280.000	90.000	95.000	90.000

14. İşletme 1 Ağustos 2009 tarihinde maden tabakasına ulaşmış ve maden çıkarma işlemine başlamıştır. Ağustos ayında yapına üretim miktarı 6.000 tondur. Ayrıca 530.000 m³ dekapaj yapılmıştır. Dekapaj ve maden çıkarma işlemleri için toplam 310.000,-TL (115.000,-TL işçilik, 110.000,-TL ilk madde malzeme ve 85.000,-TL nakdi harcama) harcama yapılmıştır. Bu harcamalardan maden üretimi için harcanan rakamlar ilk madde ve malzeme için 30.000,-TL ve işçilikler için ise 25.000,-TL'dir. Taşıtlar çalışma saatlerine göre 1/5 oranında maden çıkarma işleminde kullanılmıştır.

15. Eylül 2009 ayında çıkarılan maden miktarı 10.000 ton, dekapaj miktarı 520.000 m³ olmuştur. Dekapaj ve maden çıkarma işlemleri için toplam 320.000,-TL (110.000,-TL işçilik, 100.000,-TL ilk madde malzeme ve 100.000,-TL nakdi harcama) harcama yapılmıştır. Bu harcamalardan maden üretimi için harcanan rakamlar ilk madde ve malzeme için 30.000,-TL ve işçilikler için ise 25.000,-TL'dir.

16. Ekim 2009 ayında çıkarılan maden miktarı 11.000 ton, dekapaj miktarı 560.000 m³ olmuştur. Dekapaj ve maden çıkarma işlemleri için toplam 335.000,-TL (120.000,-TL işçilik, 115.000,-TL ilk madde malzeme ve 100.000,-TL nakdi harcama) harcama yapılmıştır. Bu harcamalardan maden üretimi için harcanan rakamlar ilk madde ve malzeme için 35.000,-TL ve işçilikler için ise 30.000,-TL'dir.

17. Ancak başta ölçümler sonucu olarak tahmin edilen maden rezervinde hata yapıldığı anlaşılmıştır. Yeni ölçümler sonucu tespit edilen rezerv miktarı 1.320.000 m³dur.

18. Kasım 2009 ayında çıkarılan maden miktarı 18.000 ton, dekapaj miktarı 480.000 m³ olmuştur. Dekapaj ve maden çıkarma işlemleri için toplam 295.000,-TL (100.000,-TL işçilik, 95.000,-TL ilk madde malzeme ve 100.000,-TL nakdi harcama) harcama yapılmıştır. Bu harcamalardan maden üretimi için harcanan rakamlar ilk madde ve malzeme için 25.000,-TL ve işçilikler için ise 25.000,-TL'dir.

19. İşletme Kasım ayı içerisinde 5.000 m³ ürünü 25 TL/M³ fiyatından satmıştır.

20. Aralık 2009 ayında çıkarılan maden miktarı 23.000 ton, dekapaj miktarı 450.000 m³ olmuştur. Dekapaj ve maden çıkarma işlemleri için toplam 305.000,-TL (105.000,-TL işçilik, 100.000,-TL ilk madde malzeme ve 100.000,-TL nakdi harcama) harcama yapılmıştır. Bu harcamalardan maden üretimi için harcanan rakamlar ilk madde ve malzeme için 35.000,-TL ve işçilikler için ise 30.000,-TL'dir.

21. Aralık ayında 25 TL/M³ fiyatından 8.000 ton ürün satılmıştır.

22. İşletmenin 2010 yılında gerçekleştirdiği üretim ve dekapaj miktarları ile bunlar için katlandığı maliyet tutarları şu şekilde gerçekleşmiştir:

2010 yılı

Ay	Dekapaj Miktarı (m³)	Harcama Tutarı (TL)	İ.M.M.* (TL) (Toplam)	İ.M.M. (TL) (Üretim)	İşçilik (TL) (Toplam)	İşçilik (TL) (Üretim)	İşçilik (TL) (P.S.D.**)	İşçilik (TL) (G.Y.G.***)	Diğer	Çıkarılan Maden Miktarı (ton)	Satılan Maden Miktarı (ton)
Ocak	455.000	283.000	120.000	35.000	120.000	30.000	10.000	10.000	113.000	27.000	15.000
Şubat	475.000	295.000	130.000	38.000	120.000	34.000	10.000	10.000	122.000	35.000	28.000
Mart	465.000	290.000	128.000	38.000	123.000	34.000	10.000	10.000	116.000	42.000	40.000
Nisan	525.000	310.000	133.000	40.000	130.000	37.000	10.000	10.000	129.000	50.000	45.000
Mayıs	550.000	325.000	138.000	42.000	135.000	39.000	10.000	10.000	138.000	64.000	54.000
Haziran	575.000	335.000	142.000	43.000	140.000	41.000	10.000	10.000	142.000	75.000	60.000
Temmuz	605.000	350.000	145.000	47.000	146.000	44.000	10.000	10.000	155.000	85.000	73.000
Ağustos	595.000	340.000	145.000	45.000	145.000	42.000	10.000	10.000	142.000	85.000	81.000
Eylül	585.000	335.000	144.000	45.000	145.000	42.000	10.000	10.000	138.000	82.000	90.000
Ekim	585.000	335.000	144.000	45.000	145.000	42.000	10.000	10.000	138.000	79.000	96.000
Kasım	540.000	310.000	130.000	41.000	138.000	38.000	10.000	10.000	126.000	60.000	92.000
Aralık	505.000	290.000	121.000	37.000	129.000	33.000	10.000	10.000	115.000	50.000	84.000
Toplam	6.460.000	3.798.000	1.620.000	496.000	1.616.000	456.000	120.000	120.000	1.574.000	734.000	758.000

* İ. M.M. : İlk Madde ve Malzeme

** P.S.D. : Pazarlama Satış ve Dağıtım Gideri

*** G.Y.G. : Genel Yönetim Gideri

23. İşletme satış fiyatını 25 TL/ton olarak belirlemiştir.

24. İşletme Ocak 2010 ayında 180.000 TL tutarında taşıt satın almış ve bedelini peşin olarak ödemiştir. Maden bulunan arazinin kalan kısmı olan 150.000 m²'lik kısmı 650.000,-TL bedel ödenerek satın alınmıştır. İşletme bürolarından kullanılmak üzere 120.000,-TL tutarında demirbaş satın almıştır. Taşıtlar için ayrılacak amortismanın 3.000,-TL'si üretim maliyetine, 5.000,-TL'si ise dekapaj maliyetine ilave edilecektir. Taşıt ve demirbaşların ekonomik ömürleri 5 yıldır.

25. 01.05.2010 tarihinde 1.000.000 TL'lik İlk madde ve malzeme alınmıştır.

26. İşletme mühendisleri tarafından Mayıs 2010 ayında yapılan ölçümde dekapajı yapılacak toprak miktarının yanlış hesaplandığı tespit edilmiştir. Doğru miktarın toplamda 17.200.000 m³ olduğu anlaşılmıştır.

27. 01.01.2011 tarihinde 1.400.000,-TL'lik ilk madde ve malzeme alınmıştır.

28. İşletmenin 2011 yılında gerçekleştirdiği dekapaj ve üretim miktarları ile katılan maliyet tutarları şu şekilde olmuştur.

2011 yılı

Ay	Dekapaj Miktarı (m³)	Harcama Tutarı (TL)	İ.M.M.* (TL) (Toplam)	İ.M.M. (TL) (Üretim)	İşçilik (TL) (Toplam)	İşçilik (TL) (Üretim)	İşçilik (TL) (P.S.D.**)	İşçilik (TL) (G.Y.G.***)	Diğer	Çıkarılan Maden Miktarı (ton)	Satılan Maden Miktarı (ton)
Ocak	470.000	340.000	139.000	40.000	140.000	37.000	10.000	10.000	143.000	48.000	63.000
Şubat	515.000	355.000	149.000	50.000	150.000	44.000	10.000	10.000	155.000	38.000	44.000
Mart	565.000	380.000	159.000	56.000	158.000	49.000	10.000	10.000	173.000	45.000	46.000
Nisan	595.000	400.000	166.000	60.000	163.000	52.000	10.000	10.000	188.000	61.000	51.000
Mayıs	585.000	435.000	180.000	61.000	171.000	54.000	10.000	10.000	204.000	72.000	57.000
Haziran	615.000	455.000	186.000	65.000	177.000	57.000	10.000	10.000	219.000	68.000	54.000
Temmuz	645.000	470.000	192.000	69.000	181.000	58.000	10.000	10.000	229.000	80.000	58.000
Ağustos	635.000	450.000	189.000	66.000	177.000	56.000	10.000	10.000	211.000	60.000	61.000
Eylül	500.000	435.000	184.000	64.000	174.000	55.000	10.000	10.000	201.000	56.000	43.000
Ekim							10.000	10.000			48.000
Kasım							10.000	10.000			24.000
Aralık							10.000	10.000			
Toplam	5.125.000	3.720.000	1.544.000	531.000	1.491.000	462.000	120.000	120.000	1.723.000	528.000	549.000

* İ. M.M. : İlk Madde ve Malzeme

** P.S.D. : Pazarlama Satış ve Dağıtım Gideri

*** G.Y.G. : Genel Yönetim Gideri

29. İşletme maden çıkarma faaliyetini Eylül 2011 ayında sonuçlandırmıştır.

30. İşletme kanuni zorunluluk gereği olarak maden çıkarma faaliyetini yürüttüğü araziye ağaçlandırma ve çevre düzenlemesi için 363.000,-TL harcama yapmıştır.

II. ÖRNEK OLAY ÇÖZÜMÜ

A. 2007 Yılı İşlemler ve Raporlar

01.06.2007			
501 Ödenmemiş Sermaye	6.000.000		
-Ortak A 1.000.000,-			
-Ortak B 1.000.000,-			
-Ortak C 1.000.000,-			
-Ortak D 1.000.000,-			
-Ortak E 1.000.000,-			
-Ortak F 1.000.000,-			
500 Sermaye		6.000.000	
-Ortak A 1.000.000,-			
-Ortak B 1.000.000,-			
-Ortak C 1.000.000,-			
-Ortak D 1.000.000,-			
-Ortak E 1.000.000,-			
-Ortak F 1.000.000,-			
15.06.2007			
100/102 Kasa / Bankalar	6.000.000		
01.10.2007-31.12.2007			
258 Yapılmakta Olan Yatırımlar	110.000		
100/102 Kasa / Bankalar		110.000	

A İşletmesinin 31.12.2007 Tarihli Bilançosu

I. DÖNEN VARLIKLAR	5.890.000,00	III. KISA VADELİ YABANCI KAYNAKLAR	-
100 KASA	5.890.000,00		
II. DURAN VARLIKLAR	110.000,00	IV. UZUN VADELİ YABANCI KAYNAKLAR	-
258 YAPILMAKTA OLAN YATIRIMLAR	110.000,00	V. ÖZKAYNAKLAR	6.000.000,00
		500 SERMAYE	6.000.000,00
			6.000.000,00

B. 2008 Yılı

1. Dönem İçi İşlemler

2008 YILI		
01.01.2008-31.03.2008		
258 Yapılmakta Olan Yatırımlar	110.000	
100/102 Kasa / Bankalar		110.000
31.03.2008		
681 Önceki Dönem Gider ve Zararları	110.000	
689 Diğer Ol. Dışı Gider ve Zararlar	110.000	
258 Yapılmakta Olan Yatırımlar		220.000
01.05.2008-15.10.2008		
258 Yapılmakta Olan Yatırımlar	336.000	
100/102 Kasa / Bankalar		336.000
15.10.2008		
271 Arama Giderleri	336.000	
258 Yapılmakta Olan Yatırımlar		336.000
01.11.2008		
250 Arazi ve Arsalar	650.000	
100/102 Kasa / Bankalar		650.000
15.11.2008		
254 Taşıtlar	300.000	
100/102 Kasa / Bankalar		300.000
25.11.2008		
150 İlk Madde ve Malzeme	1.500.000	
100/102 Kasa / Bankalar		1.500.000
01.12.2008-31.12.2008		
258 Yapılmakta Olan Yatırımlar	120.000	
335 Personele Borçlar		45.000

100/102 Kasa/Bankalar		40.000
150 İlk Madde ve Malzeme		35.000
2. Dönem Sonu İşlemler ve Raporlar		
31.12.2008		
680 Çalışmayan Kısım Gider ve Zararları	55.000	
689 Diğer Olağandışı Gider ve Zararlar	84.000	
258 Yapılmakta Olan Yatırımlar	5.000	
257 Birikmiş Amortismanlar		60.000
278 Birikmiş Tükenme Payları		84.000
31.12.2008		
272 Hazırlık ve Geliştirme Giderleri	125.000	
258 Yapılmakta Olan Yatırımlar		125.000
31.12.2008		
690 Dönem Net Kar/Zarar	359.000	
680 Çalışmayan Kısım Gider ve Zararları		55.000
681 Önceki Dönem Gider ve Zararları		110.000
659 Diğer Gider ve Zararlar		194.000
31.12.2008		
591 Dönem Net Zararı	359.000	
690 Dönem Net Kar/Zarar		359.000

A İşletmesinin 31.12.2008 Tarihli Gelir Tablosu

60 BRÜT SATIŞLAR		-
600 YURT İÇİ SATIŞLAR	-	
61 SATIŞ İNDİRİMLERİ		-
NET SATIŞLAR		-
62 SATIŞLARIN MALİYETİ		-
620 SATILAN MAMULLER MALİYETİ	-	
BRÜT SATIŞ KARI (ZARARI)		-
63 FAALİYET GİDERLERİ		-
FAALİYET KARI (ZARARI)		-
64 DİĞER FAALİYETLERDEN OLAĞAN GELİR VE KARLAR		-
65 DİĞER FAALİYETLERDEN OLAĞAN GİDER VE ZARARLAR		194.000,00
659 DİĞER GİDER VE ZARARLAR	194.000,00	
66 FİNANSMAN GİDERLERİ		-
OLAĞAN KAR (ZARAR)		-194.000,00
67 OLAĞANDIŞI GELİR VE KARLAR		-
68 OLAĞANDIŞI GİDER VE ZARARLAR		-165.000,00
680 ÇALIŞMAYA KISIM GİDER VE ZARARLARI	- 55.000,00	
681 ÖNCEKİ DÖNEM GİDER VE ZARARLARI	-110.000,00	
69 DÖNEM NET KARI (ZARARI)		-359.000,00

A İşletmesinin 31.12.2008 Tarihli Bilançosu

I. DÖNEN VARLIKLAR	4.419.000,00	III. KISA VADELİ YABANCI KAYNAKLAR	45.000,00
100 KASA	2.954.000,00	335 PERSONELE BORÇLAR	45.000,00
150 İLK MADDE VE MALZEME	1.465.000,00	IV. UZUN VADELİ YABANCI KAYNAKLAR	-
II. DURAN VARLIKLAR	1.267.000,00	V. ÖZKAYNAKLAR	5.641.000,00
250 ARSA VE ARAZİLER	650.000,00	500 SERMAYE	6.000.000,00
254 TAŞITLAR	300.000,00	591 DÖNEM NET ZARARI	-359.000,00
257 BİRİKMiŞ AMORTİSMAN	- 60.000,00		
271 ARAMA GİDERLERİ	336.000,00		
272 HAZIRLIK VE GELİŞTİRME GİDERLERİ	125.000,00		
278 BİRİKMiŞ TÜKENME PAYLARI	-84.000,00		
	5.686.000,00		5.686.000,00

C. 2009 YILI

1. Dönem İçi İşlemler

2009 YILI		
01.01.2009		
335 Personele Borçlar	45.000	
100/102 Kasa/Bankalar		45.000
**01.2009		
258 Yapılmakta Olan Yatırımlar	125.000	
335 Personele Borçlar		45.000
100/102 Kasa/Bankalar		35.000
150 İlk Madde ve Malzeme		40.000
257 Birikmiş Amortismanlar		5.000
31.01.2009		
258 Yapılmakta Olan Yatırımlar	10.000	
379 Diğer Borç ve Gider Karşılıkları		10.000
01.02.2009		
335 Personele Borçlar	45.000	
100/102 Kasa/Bankalar		45.000
**02.2009		
258 Yapılmakta Olan Yatırımlar	140.000	
335 Personele Borçlar		52.000
100/102 Kasa/Bankalar		35.000
150 İlk Madde ve Malzeme		48.000
257 Birikmiş Amortismanlar		5.000
28.02.2009		
258 Yapılmakta Olan Yatırımlar	10.000	
379 Diğer Borç ve Gider Karşılıkları		10.000
01.03.2009		
335 Personele Borçlar	52.000	
100/102 Kasa/Bankalar		52.000

**.03.2009		
258 Yapılmakta Olan Yatırımlar	155.000	
335 Personele Borçlar		60.000
100/102 Kasa/Bankalar		35.000
150 İlk Madde ve Malzeme		55.000
257 Birikmiş Amortismanlar		5.000
31.03.2009		
258 Yapılmakta Olan Yatırımlar	10.000	
379 Diğer Borç ve Gider Karşılıkları		10.000
01.04.2009		
335 Personele Borçlar	60.000	
100/102 Kasa/Bankalar		60.000
**.04.2009		
258 Yapılmakta Olan Yatırımlar	165.000	
335 Personele Borçlar		60.000
100/102 Kasa/Bankalar		45.000
150 İlk Madde ve Malzeme		55.000
257 Birikmiş Amortismanlar		5.000
30.04.2009		
258 Yapılmakta Olan Yatırımlar	10.000	
379 Diğer Borç ve Gider Karşılıkları		10.000
01.05.2009		
335 Personele Borçlar	60.000	
100/102 Kasa/Bankalar		60.000
**.05.2009		
258 Yapılmakta Olan Yatırımlar	195.000	
335 Personele Borçlar		70.000
100/102 Kasa/Bankalar		60.000
150 İlk Madde ve Malzeme		60.000
257 Birikmiş Amortismanlar		5.000

31.05.2009		
258 Yapılmakta Olan Yatırımlar	10.000	
379 Diğer Borç ve Gider Karşılıkları		10.000
01.06.2009		
335 Personele Borçlar	70.000	
100/102 Kasa/Bankalar		70.000
** .06.2009		
258 Yapılmakta Olan Yatırımlar	225.000	
335 Personele Borçlar		85.000
100/102 Kasa/Bankalar		60.000
150 İlk Madde ve Malzeme		75.000
257 Birikmiş Amortismanlar		5.000
30.06.2009		
258 Yapılmakta Olan Yatırımlar	10.000	
379 Diğer Borç ve Gider Karşılıkları		10.000
01.07.2009		
335 Personele Borçlar	85.000	
100/102 Kasa/Bankalar		85.000
** .07.2009		
258 Yapılmakta Olan Yatırımlar	280.000	
335 Personele Borçlar		95.000
100/102 Kasa/Bankalar		90.000
150 İlk Madde ve Malzeme		90.000
257 Birikmiş Amortismanlar		5.000
31.07.2009		
258 Yapılmakta Olan Yatırımlar	10.000	
379 Diğer Borç ve Gider Karşılıkları		10.000
01.08.2009		
335 Personele Borçlar	95.000	
100/102 Kasa/Bankalar		95.000

**.08.2009		
710 Direk İlk Madde Malzeme Gideri	30.000	
720 Direk İşçilik Gideri	25.000	
730 Genel Üretim Giderleri	1.000	
258 Yapılmakta Olan Yatırımlar	259.000	
335 Personele Borçlar		115.000
100/102 Kasa/Bankalar		85.000
150 İlk Madde ve Malzeme		110.000
257 Birikmiş Amortismanlar		5.000
31.08.2009		
258 Yapılmakta Olan Yatırımlar	10.000	
379 Diğer Borç ve Gider Karşılıkları		10.000
31.08.2009		
730 Genel Üretim Giderleri	43.664,36	
- Amortisman ve Tükenme Payları		
373 Maliyet Giderleri Karşılığı		43.664,36
31.08.2009		
152 Mamuller	99.664,36	
711 D.İ.M.M. Yansıtma		30.000
721 D.İ.G. Yansıtma		25.000
731 G.Ü.G. Yansıtma		44.664,36
-Amortisman ve Tükenme Payları		
43.664,36		
-Amortisman ve Tükenme Payları 1.000		
01.09.2009		
335 Personele Borçlar	115.000	
100/102 Kasa/Bankalar		115.000

**.09.2009		
710 Direk İlk Madde Malzeme Gideri	30.000	
720 Direk İşçilik Gideri	25.000	
730 Genel Üretim Giderleri	1.000	
258 Yapılmakta Olan Yatırımlar	269.000	
335 Personele Borçlar		110.000
100/102 Kasa/Bankalar		110.000
150 İlk Madde ve Malzeme		100.000
257 Birikmiş Amortismanlar		5.000
30.09.2009		
258 Yapılmakta Olan Yatırımlar	10.000	
379 Diğer Borç ve Gider Karşılıkları		10.000
30.09.2009		
730 Genel Üretim Giderleri	74.328,37	
- Amortisman ve Tükenme Payları		
373 Maliyet Giderleri Karşılığı		74.328,37
30.09.2009		
152 Mamuller	130.328,37	
711 D.İ.M.M. Yansıtma		30.000
721 D.İ.G. Yansıtma		25.000
731 G.Ü.G. Yansıtma		75.328,37
-Amortisman ve Tükenme Payları		
74.328,37		
-Amortisman ve Tükenme Payları 1.000		
01.10.2009		
335 Personele Borçlar	110.000	
100/102 Kasa/Bankalar		110.000

**.10.2009		
710 Direk İlk Madde Malzeme Gideri	35.000	
720 Direk İşçilik Gideri	30.000	
730 Genel Üretim Giderleri	1.000	
258 Yapılmakta Olan Yatırımlar	274.000	
335 Personele Borçlar		120.000
100/102 Kasa/Bankalar		100.000
150 İlk Madde ve Malzeme		115.000
257 Birikmiş Amortismanlar		5.000
31.10.2009		
258 Yapılmakta Olan Yatırımlar	10.000	
379 Diğer Borç ve Gider Karşılıkları		10.000
31.10.2009		
730 Genel Üretim Giderleri	63.701,75	
- Amortisman ve Tükenme Payları		63.701,75
373 Maliyet Giderleri Karşılığı		
31.10.2009		
152 Mamuller	129.701,75	
711 D.İ.M.M. Yansıtma		35.000
721 D.İ.G. Yansıtma		30.000
731 G.Ü.G. Yansıtma		64.701,75
-Amortisman ve Tükenme Payları		
63.701,75		
-Amortisman ve Tükenme Payları 1.000		
01.11.2009		
335 Personele Borçlar	120.000	
100/102 Kasa/Bankalar		120.000

**.11.2009		
710 Direk İlk Madde Malzeme Gideri	25.000	
720 Direk İşçilik Gideri	25.000	
730 Genel Üretim Giderleri	1.000	
258 Yapılmakta Olan Yatırımlar	249.000	
335 Personele Borçlar		100.000
100/102 Kasa/Bankalar		100.000
150 İlk Madde ve Malzeme		95.000
257 Birikmiş Amortismanlar		5.000
30.11.2009		
258 Yapılmakta Olan Yatırımlar	10.000	
379 Diğer Borç ve Gider Karşılıkları		10.000
30.11.2009		
730 Genel Üretim Giderleri	123.758,24	
- Amortisman ve Tükenme Payları		123.758,24
373 Maliyet Giderleri Karşılığı		
30.11.2009		
152 Mamuller	174.758,24	
711 D.İ.M.M. Yansıtma		25.000
721 D.İ.G. Yansıtma		25.000
731 G.Ü.G. Yansıtma		124.758,24
-Amortisman ve Tükenme Payları		
123.758,24		
-Amortisman ve Tükenme Payları 1.000		
30.11.2009		
100/102 Kasa/Bankalar	125.000	
600 Yurt İçi Satışlar		125.000
30.11.2009		
620 Satılan Mamuller Maliyeti	59.383,64	
152 Mamuller		59.383,64

01.12.2009		
335 Personele Borçlar	100.000	
100/102 Kasa/Bankalar		100.000
** .12.2009		
710 Direk İlk Madde Malzeme Gideri	35.000	
720 Direk İşçilik Gideri	30.000	
730 Genel Üretim Giderleri	1.000	
258 Yapılmakta Olan Yatırımlar	244.000	
335 Personele Borçlar		105.000
100/102 Kasa/Bankalar		100.000
150 İlk Madde ve Malzeme		100.000
257 Birikmiş Amortismanlar		5.000
31.12.2009		
258 Yapılmakta Olan Yatırımlar	10.000	
379 Diğer Borç ve Gider Karşılıkları		10.000
31.12.2009		
730 Genel Üretim Giderleri	161.074,87	
- Amortisman ve Tükenme Payları		
373 Maliyet Giderleri Karşılığı		161.074,87

2. Dönem Sonu İşlemler ve Raporlar

31.12.2009		
152 Mamuller	227.074,87	
711 D.İ.M.M. Yansıtma		35.000
721 D.İ.G. Yansıtma		30.000
731 G.Ü.G. Yansıtma		162.074,87
-Amortisman ve Tükenme Payları		
161.074,87		
-Amortisman ve		

Tükenme Payları 1.000		
31.12.2009		
100/102 Kasa/Bankalar	200.000	
600 Yurt İçi Satışlar		200.000
31.12.2009		
620 Satılan Mamuller Maliyeti	89.161,14	
152 Mamuller		89.161,14
31.12.2009		
373 Maliyet Giderleri Karşılığı	466.527,60	
278 Birikmiş Tükenme Payları		466.527,60
31.12.2009		
659 Diğer Gider ve Zararlar	84.000	
278 Birikmiş Tükenme Payları		84.000
31.12.2009		
272 Hazırlık ve Geliştirme Giderleri	2.700.000	
258 Yapılmakta Olan Yatırımlar		2.700.000
31.12.2009		
711 D.İ.M.M. Yansıtma	155.000	
721 D.İ.G. Yansıtma	135.000	
731 G.Ü.G. Yansıtma	471.527,60	
710 D.İ.M.M.		155.000
720 D.İ.G.		135.000
730 G.Ü.G.		471.527,60
31.12.2009		
600 Yurtiçi Satışlar	325.000	
690 Dönem Kar/Zarar		325.000
31.12.2009		
690 Dönem Kar/Zarar	232.544,77	
620 Satılan Mamuller Maliyeti		148.544,77

659 Diğer Gider ve Zararlar		84.000
31.12.2009		
690 Dönem Kar/Zarar	92.455,23	
590 Dönem Net Karı		92.455,23

ORTALAMA MALİYET YÖNTEMİNE GÖRE

A İşletmesinin 31.12.2009 Tarihli Gelir Tablosu

60 BRÜT SATIŞLAR		325.000,00
600 YURT İÇİ SATIŞLAR	325.000,00	
61 SATIŞ İNDİRİMLERİ		-
NET SATIŞLAR		325.000,00
62 SATIŞLARIN MALİYETİ		-148.544,77
620 SATILAN MAMULLER MALİYETİ	-148.544,77	
BRÜT SATIŞ KARI (ZARARI)		176.455,23
63 FAALİYET GİDERLERİ		-
FAALİYET KARI (ZARARI)		176.455,23
64 DİĞER FAALİYETLERDEN OLAĞAN GELİR VE KARLAR		-
65 DİĞER FAALİYETLERDEN OLAĞAN GİDER VE ZARARLAR		-
66 FİNANSMAN GİDERLERİ		-
OLAĞAN KAR (ZARAR)		176.455,23
67 OLAĞANDIŞI GELİR VE KARLAR		-
68 OLAĞANDIŞI GİDER VE ZARARLAR		- 84.000,00
689 DİĞER OLAĞANDIŞI GİDER VE ZARARLAR	- 84.000,00	
69 DÖNEM NET KARI (ZARARI)		92.455,23

2009 yılı stok maliyet tablosu

Tarih	Açıklama	Giren			Çıkan			Kalan		
		Miktar (Ton)	Birim Maliyeti	Tutar	Miktar (Ton)	Birim Maliyeti	Tutar	Miktar (Ton)	Birim Maliyeti	Tutar
Ağustos	Üretim	6.000	16,611	99.664,36	-	-	-	6.000	16,611	99.664,36
Eylül	Üretim	10.000	13,033	130.328,37	-	-	16.611	16.000	14,375	229.992,73
Ekim	Üretim	11.000	11,791	129.701,75	-	-	14,375	27.000	13,322	359.694,48
Kasım	Üretim	18.000	9,709	174.758,24	-	-	13,322	45.000	11,877	534.452,72
Kasım	Satış	-	-	-	5.000	11,877	59.383,64	40.000	11,877	475.069,08
Aralık	Üretim	23.000	9,873	227.074,87	-	-	11,877	63.000	11,145	702.143,95
Aralık	Satış	-	-	-	8.000	11,145	89.161,14	55.000	11,145	612.982,82

FIFO YÖNTEMİNE GÖRE

A İşletmesinin 31.12.2009 Tarihli Gelir Tablosu

60 BRÜT SATIŞLAR		325.000,00
600 YURT İÇİ SATIŞLAR	325.000,00	
61 SATIŞ İNDİRİMLERİ		-
NET SATIŞLAR		325.000,00
62 SATIŞLARIN MALİYETİ		-190.894,22
620 SATILAN MAMULLER MALİYETİ	-190.894,22	
BRÜT SATIŞ KARI (ZARARI)		134.105,78
63 FAALİYET GİDERLERİ		-
FAALİYET KARI (ZARARI)		134.105,78
64 DİĞER FAALİYETLERDEN OLAĞAN GELİR VE KARLAR		-
65 DİĞER FAALİYETLERDEN OLAĞAN GİDER VE ZARARLAR		-
66 FİNANSMAN GİDERLERİ		-
OLAĞAN KAR (ZARAR)		134.105,78
67 OLAĞANDIŞI GELİR VE KARLAR		-
68 OLAĞANDIŞI GİDER VE ZARARLAR		- 84.000,00
689 DİĞER OLAĞANDIŞI GİDER VE ZARARLAR	- 84.000,00	
69 DÖNEM NET KARI (ZARARI)		50.105,78

A İşletmesinin 31.12.2009 Tarihli Bilançosu

I. DÖNEN VARLIKLAR	2.559.633,38	III. KISA VADELİ YABANCI KAYNAKLAR	225.000,00
100 KASA	1.467.000,00	335 PERSONELE BORÇLAR	105.000,00
150 İLK MADDE VE MALZEME	522.000,00	379 DİĞER BORÇ VE GİDER KARŞILIKLARI	120.000,00
152 MAMULLER	570.633,38		
II. DURAN VARLIKLAR	3.356.472,40	IV. UZUN VADELİ YABANCI KAYNAKLAR	-
250 ARSA VE ARAZİLER	650.000,00	V. ÖZKAYNAKLAR	5.691.105,78
254 TAŞITLAR	300.000,00	500 SERMAYE	6.000.000,00
257 BİRİKMIŞ AMORTİSMAN	- 120.000,00	580 GEÇMIŞ YILLAR ZARARLARI	- 359.000,00
271 ARAMA GİDERLERİ	336.000,00	590 DÖNEM NET KARI	50.105,78
272 HAZIRLIK VE GELİŞTİRME GİDERLERİ	2.825.000,00		
278 BİRİKMIŞ TÜKENME PAYLARI	- 634.527,60		
	5.916.105,78		5.916.105,78

2009 YILI DEKAPAJ GİDERLERİ İTFAŞI

Y I L L A R	A	B	C=B/A	D	E=C*D	F	G=E*F	H (J*A)/B	J=B-G
	Dekapaj Miktarı (M3)	Dekapaj Gideri (TL)	Dekapaj Maliyeti (TL/M3)	Toprak Emsali (M3/TON)	İtfa Emsali (M3/TON)	Üretim Miktarı (TON)	İtfa Edilen (TL)	İtfa Edilecek Toprak Miktarı M3	İtfa Edilecek Tutar (TL)
2008 Yılından Devir	270.000	125.000	0,463	15.000	6,944		0,00	270.000,00	125.000,00
Ocak 09	280.000	135.000	0,482	15.000	7,232		0,00	280.000,00	135.000,00
Şubat 09	320.000	150.000	0,469	15.000	7,031		0,00	320.000,00	150.000,00
Mart 09	345.000	165.000	0,478	15.000	7,174		0,00	345.000,00	165.000,00
Nisan 09	385.000	175.000	0,455	15.000	6,818		0,00	385.000,00	175.000,00
Mayıs 09	435.000	205.000	0,471	15.000	7,069		0,00	435.000,00	205.000,00
Haziran 09	490.000	235.000	0,480	15.000	7,194		0,00	490.000,00	235.000,00
Temmuz 09	550.000	290.000	0,527	15.000	7,909		0,00	550.000,00	290.000,00
Ağustos 09	530.000	269.000	0,508	15.000	7,613	6.000	43.664,36	443.969,86	225.335,64
TOPLAM	3.605.000	1.749.000	0,485	15.000	7,277	6.000	43.664,36	3.515.000,00	1.705.335,64
Eylül 09	520.000	279.000	0,537	15.000	8,048	10.000	74.328,37	381.466,83	204.671,63
TOPLAM	4.125.000	2.028.000	0,492	15.000	7,375	16.000	117.992,73	3.885.000,00	1.910.007,27
Ekim 09	560.000	284.000	0,507	13.636	6,916	11.000	63.701,75	434.390,91	220.298,25
TOPLAM	4.685.000	2.312.000	0,493	13.636	6,729	27.000	181.694,48	4.316.817,20	2.130.305,52
Kasım 09	480.000	259.000	0,540	13.636	7,358	18.000	123.758,24	250.641,10	135.241,76
TOPLAM	5.165.000	2.571.000	0,498	13.636	6,788	45.000	305.452,72	4.551.362,00	2.265.547,28
Aralık 09	450.000	254.000	0,564	13.636	7,697	23.000	161.074,87	164.631,13	92.925,13
TOPLAM (2009 YILI SONU)	5.615.000	2.825.000	0,503	13.636	6,861	68.000	466.527,59	4.687.724,80	2.358.472,41

* Toprak emsali Ekim 2009 ayında değiştiği ve 2009 yılı için aralık ayına kadar daha önce üretim maliyetine yansıyan itfa rakamlarını düzeltmek için maliyete giden tutarlar aralık ayı için 131.852,41 TL olarak gerçekteşmiştir.

Ekim 2009 e kadar	TOPRAK EMSALI	$\frac{18.000.000,000}{1.200.000,000}$	m3 Ton	15,000	= M3/Ton
Ekim 2009 den sonra	TOPRAK EMSALI	$\frac{18.000.000,000}{1.320.000,000}$	m3 Ton	13,6364	= M3/Ton

100/102 KASA/BANKALAR		258 YAPILMAKTA OLAN YATIRIMLAR	
2.954.000,00	45.000,00	125.000,00	2.700.000,00
125.000,00	35.000,00	10.000,00	
200.000,00	45.000,00	140.000,00	
	35.000,00	10.000,00	
	52.000,00	155.000,00	
	35.000,00	10.000,00	
	60.000,00	165.000,00	
	45.000,00	10.000,00	
	60.000,00	195.000,00	
	60.000,00	10.000,00	
	70.000,00	225.000,00	
	60.000,00	10.000,00	
	85.000,00	280.000,00	
	90.000,00	10.000,00	
	95.000,00	259.000,00	
	85.000,00	10.000,00	
	115.000,00	269.000,00	
	110.000,00	10.000,00	
	110.000,00	274.000,00	
	100.000,00	10.000,00	
	120.000,00	249.000,00	
	100.000,00	10.000,00	
	100.000,00	244.000,00	
	100.000,00	10.000,00	
3.279.000,00	1.812.000,00	2.700.000,00	2.700.000,00
	1.467.000,00		
335 PERSONELE BORÇLAR		379 DİĞER BORÇ VE GİDER KARŞILIKLARI	
45.000,00	45.000,00		10.000,00
45.000,00	45.000,00		10.000,00
52.000,00	52.000,00		10.000,00
60.000,00	60.000,00		10.000,00
60.000,00	60.000,00		10.000,00
70.000,00	70.000,00		10.000,00
85.000,00	85.000,00		10.000,00
95.000,00	95.000,00		10.000,00
115.000,00	115.000,00		10.000,00
110.000,00	110.000,00		10.000,00
120.000,00	120.000,00		10.000,00
100.000,00	100.000,00		10.000,00
	105.000,00		
957.000,00	1.062.000,00		120.000,00
105.000,00			

150 İLK MADDE VE MALZEME	
1.465.000,00	40.000,00
	48.000,00
	55.000,00
	55.000,00
	60.000,00
	75.000,00
	90.000,00
	110.000,00
	100.000,00
	115.000,00
	95.000,00
	100.000,00
1.465.000,00	943.000,00
	522.000,00

152 MAMULLER	
99.664,36	59.383,64
130.328,37	89.161,14
129.701,75	
174.758,24	
227.074,87	
761.527,59	148.544,78
	612.982,81

254 TAŞITLAR	
300.000,00	

272 HAZIRLIK VE GELİŞTİRME GİDERLERİ	
125.000,00	
2.700.000,00	
2.825.000,00	

257 B. AMORTİSMANLAR	
	60.000,00
	5.000,00
	5.000,00
	5.000,00
	5.000,00
	5.000,00
	5.000,00
	5.000,00
	5.000,00
	5.000,00
	5.000,00
	5.000,00
	5.000,00
	5.000,00
	120.000,00

250 ARSA VE ARAZİLER	
650.000,00	

271 ARAMA GİDERLERİ	
336.000,00	

278 BİRİKMiŞ TÜKENME PAYLARI	
	84.000,00
	466.527,60
	84.000,00
	634.527,60

710 DİREKT İLK MADDE VE MALZEME
GİDERLERİ

30.000,00	155.000,00
30.000,00	
35.000,00	
25.000,00	
35.000,00	
155.000,00	155.000,00

720 DİREKT İŞÇİLİK GİDERLERİ

25.000,00	135.000,00
25.000,00	
30.000,00	
25.000,00	
30.000,00	
135.000,00	135.000,00

711 DİREKT İLK MADDE MALZEME
GİDERLERİ YANSITMA HS.

155.000,00	30.000,00
	30.000,00
	35.000,00
	25.000,00
	35.000,00
155.000,00	155.000,00

721 DİREKT İŞÇİLİK GİDERLERİ
YANSITMA HS.

135.000,00	25.000,00
-	25.000,00
	30.000,00
	25.000,00
	30.000,00
135.000,00	135.000,00

580 GEÇMİŞ YILLAR ZARARLARI

359.000,00	
------------	--

591 DÖNEM NET ZARARI

359.000,00	359.000,00
------------	------------

500 SERMAYE

	6.000.000,00
--	--------------

690 DÖNEM KAR/ZARAR

232.544,77	325.000,00
92.455,23	
325.000,00	325.000,00

730 GENEL ÜRETİM GİDERLERİ YANSITMA HS.		373 MALİYET GİDERLERİ KARŞILIĞI	
471.527,60	44.664,36	466.527,60	43.664,36
	75.328,37		74.328,37
	64.701,75		63.701,75
	124.758,24		123.758,24
	162.074,87		161.074,87
471.527,60	471.527,59	466.527,60	466.527,59

730 GENEL ÜRETİM GİDERLERİ	
1.000,00	471.527,60
43.664,36	
1.000,00	
74.328,37	
1.000,00	
63.701,75	
1.000,00	
123.758,24	
1.000,00	
161.074,87	
471.527,59	471.527,60

620 SATILAN MAMULLER MALİYETİ		600 YURT İÇİ SATIŞLAR	
59.383,64	148.544,77	325.000,00	125.000,00
89.161,14			200.000,00
148.544,78	148.544,77	325.000,00	325.000,00

590 DÖNEM NET KARI		659 DİĞER GİDER VE ZARARLAR	
	92.455,23	84.000,00	840.000,00

D. 2010 Yılı

1. Dönem İçi İşlemler

01.01.2010		
335 Personele Borçlar	105.000	
100/102 Kasa ve Bankalar		105.000
01.01.2010		
150 İlk Madde ve Malzeme	300.000	
250 Arsa ve Araziler	650.000	
254 Taşıtlar	180.000	
255 Demirbaşlar	120.000	
100/102 Kasa ve Bankalar		1.250.000
**01.2010		
710 Direk İlk Madde Malzeme Gideri	35.000	
720 Direk İşçilik Gideri	30.000	
730 Genel Üretim Giderleri	3.000	
760 Pazarlama ve Satış Dağıtım Giderleri	11.000	
İşçi Ücret ve Giderleri 10.000,-TL		
Amortisman ve Tükenme Payları 1.000,-TL		
770 Genel Yönetim Giderleri	11.000	
İşçi Ücret ve Giderleri 10.000,-TL		
Amortisman ve Tükenme Payları 1.000,-TL		
258 Yapılmakta Olan Yatırımlar	273.000	
335 Personele Borçlar		120.000
100/102 Kasa/Bankalar		113.000
150 İlk Madde ve Malzeme		120.000
257 Birikmiş Amortisman ve Tükenme Payları		10.000
31.01.2010		
258 Yapılmakta Olan Yatırımlar	10.000	
379 Diğer Borç ve Gider Karşılıkları		10.000
31.01.2010		
730 Genel Üretim Giderleri	196.781,05	
- Amortisman ve Tükenme Payları		196.781,05
373 Maliyet Giderleri Karşılığı		

31.01.2010		
152 Mamuller	264.781,05	
711 D.İ.M.M. Yansıtma		35.000
721 D.İ.G. Yansıtma		30.000
731 G.Ü.G. Yansıtma		199.781,05
-Amortisman ve		
Tükenme Payları		
196.781,05		
-Amortisman ve		
Tükenme Payları 3.000		
31.01.2010		
100/102 Kasa/Bankalar	375.000	
600 Yurt İçi Satışlar		375.000
31.01.2010		
620 Satılan Mamuller Maliyeti	160.566,56	
152 Mamuller		160.566,56
01.02.2010		
335 Personele Borçlar	120.000	
100/102 Kasa ve Bankalar		120.000
**02.2010		
710 Direk İlk Madde Malzeme Gideri	38.000	
720 Direk İşçilik Gideri	34.000	
730 Genel Üretim Giderleri	3.000	
760 Pazarlama ve Satış Dağıtım Giderleri	11.000	
İşçi Ücret ve Giderleri 10.000,-TL		
Amortisman ve Tükenme Payları 1.000,-TL		
770 Genel Yönetim Giderleri	11.000	
İşçi Ücret ve Giderleri 10.000,-TL		
Amortisman ve Tükenme Payları 1.000,-TL		
258 Yapılmakta Olan Yatırımlar	285.000	
335 Personele Borçlar		120.000
100/102 Kasa/Bankalar		122.000
150 İlk Madde ve Malzeme		130.000
257 Birikmiş amortisman		10.000
ve Tükenme Payları		

28.02.2010		
258 Yapılmakta Olan Yatırımlar	10.000	
379 Diğer Borç ve Gider Karşılıkları		10.000
28.02.2010		
730 Genel Üretim Giderleri	258.403,66	
- Amortisman ve Tükenme Payları		258.403,66
373 Maliyet Giderleri Karşılığı		
28.02.2010		
152 Mamuller	333.403,66	
711 D.İ.M.M. Yansıtma		38.000
721 D.İ.G. Yansıtma		34.000
731 G.Ü.G. Yansıtma		261.403,66
-Amortisman ve Tükenme Payları		
258.403,66		
-Amortisman ve Tükenme Payları 3.000		
28.02.2010		
100/102 Kasa/Bankalar	700.000	
600 Yurt İçi Satışlar		700.000
28.02.2010		
620 Satılan Mamuller Maliyeti	288.400,27	
152 Mamuller		288.400,27
01.03.2010		
335 Personele Borçlar	120.000	
100/102 Kasa ve Bankalar		120.000
**03.2010		
710 Direk İlk Madde Malzeme Gideri	38.000	
720 Direk İşçilik Gideri	34.000	
730 Genel Üretim Giderleri	3.000	
760 Pazarlama ve Satış Dağıtım Giderleri	11.000	
İşçi Ücret ve Giderleri 10.000,-TL		
Amortisman ve Tükenme Payları 1.000,-TL		
770 Genel Yönetim Giderleri	11.000	

İşçi Ücret ve Giderleri 10.000,-TL Amortisman ve Tükenme Payları 1.000,-TL 258 Yapılmakta Olan Yatırımlar	280.000	
335 Personele Borçlar		123.000
100/102 Kasa/Bankalar		116.000
150 İlk Madde ve Malzeme		128.000
257 Birikmiş Amortisman ve Tükenme Payları		10.000
31.03.2010		
258 Yapılmakta Olan Yatırımlar	10.000	
379 Diğer Borç ve Gider Karşılıkları		10.000
31.03.2010		
730 Genel Üretim Giderleri - Amortisman ve Tükenme Payları	313.920,62	
373 Maliyet Giderleri Karşılığı		313.920,62
31.03.2010		
152 Mamuller	388.920,62	
711 D.İ.M.M. Yansıtma		38.000
721 D.İ.G. Yansıtma		34.000
731 G.Ü.G. Yansıtma -Amortisman ve Tükenme Payları		316.920,62
313.920,62 -Amortisman ve Tükenme Payları 3.000		
31.03.2010		
100/102 Kasa/Bankalar	1.000.000	
600 Yurt İçi Satışlar		1.000.000
31.03.2010		
620 Satılan Mamuller Maliyeti	396.938,39	
152 Mamuller		396.938,39
01.04.2010		
335 Personele Borçlar	123.000	
100/102 Kasa ve Bankalar		123.000

**.04.2010		
710 Direk İlk Madde Malzeme Gideri	40.000	
720 Direk İşçilik Gideri	37.000	
730 Genel Üretim Giderleri	3.000	
760 Pazarlama ve Satış Dağıtım Giderleri	11.000	
İşçi Ücret ve Giderleri 10.000,-TL		
Amortisman ve Tükenme Payları 1.000,-TL		
770 Genel Yönetim Giderleri	11.000	
İşçi Ücret ve Giderleri 10.000,-TL		
Amortisman ve Tükenme Payları 1.000,-TL		
258 Yapılmakta Olan Yatırımlar	300.000	
335 Personele Borçlar		130.000
100/102 Kasa/Bankalar		129.000
150 İlk Madde ve Malzeme		133.000
257 Birikmiş amortisman ve Tükenme Payları		10.000
30.04.2010		
258 Yapılmakta Olan Yatırımlar	10.000	
379 Diğer Borç ve Gider Karşılıkları		10.000
30.04.2010		
730 Genel Üretim Giderleri	372.622,57	
- Amortisman ve Tükenme Payları		
373 Maliyet Giderleri Karşılığı		372.622,57
30.04.2010		
152 Mamuller	452.622,57	
711 D.İ.M.M. Yansıtma		40.000
721 D.İ.G. Yansıtma		37.000
731 G.Ü.G. Yansıtma		375.622,57
-Amortisman ve Tükenme Payları		
372.622,57		
-Amortisman ve Tükenme Payları 3.000		

30.04.2010		
100/102 Kasa/Bankalar	1.125.000	
600 Yurt İçi Satışlar		1.125.000
30.04.2010		
620 Satılan Mamuller Maliyeti	431.001,97	
152 Mamuller		431.001,97
01.05.2010		
150 İlk Madde ve Malzeme	1.000.000	
100/102 Kasa ve Bankalar		1.000.000
01.05.2010		
335 Personele Borçlar	130.000	
100/102 Kasa ve Bankalar		130.000
**05.2010		
710 Direk İlk Madde Malzeme Gideri	42.000	
720 Direk İşçilik Gideri	39.000	
730 Genel Üretim Giderleri	3.000	
760 Pazarlama ve Satış Dağıtım Giderleri	11.000	
İşçi Ücret ve Giderleri 10.000,-TL		
Amortisman ve Tükenme Payları 1.000,-TL		
770 Genel Yönetim Giderleri	11.000	
İşçi Ücret ve Giderleri 10.000,-TL		
Amortisman ve Tükenme Payları 1.000,-TL		
258 Yapılmakta Olan Yatırımlar	315.000	
335 Personele Borçlar		135.000
100/102 Kasa/Bankalar		138.000
150 İlk Madde ve Malzeme		138.000
257 Birikmiş Amortisman ve Tükenme Payları		10.000
31.05.2010		
258 Yapılmakta Olan Yatırımlar	10.000	
379 Diğer Borç ve Gider Karşılıkları		10.000
31.05.2010		
730 Genel Üretim Giderleri	386.675,05	
- Amortisman ve Tükenme Payları		
373 Maliyet Giderleri		386.675,05
Karşılığı		

31.05.2010		
152 Mamuller	470.675,05	
711 D.İ.M.M. Yansıtma		42.000
721 D.İ.G. Yansıtma		39.000
731 G.Ü.G. Yansıtma		389.675,05
-Amortisman ve		
Tükenme Payları		
386.675,05		
-Amortisman ve Tükenme		
Payları 3.000		
31.05.2010		
100/102 Kasa/Bankalar	1.350.000	
600 Yurt İçi Satışlar		1.350.000
31.05.2010		
620 Satılan Mamuller Maliyeti	464.205,82	
152 Mamuller		464.205,82
01.06.2010		
335 Personele Borçlar	135.000	
100/102 Kasa ve Bankalar		135.000
**06.2010		
710 Direk İlk Madde Malzeme Gideri	43.000	
720 Direk İşçilik Gideri	41.000	
730 Genel Üretim Giderleri	3.000	
760 Pazarlama ve Satış Dağıtım Giderleri	11.000	
İşçi Ücret ve Giderleri 10.000,-TL		
Amortisman ve Tükenme Payları 1.000,-TL		
770 Genel Yönetim Giderleri	11.000	
İşçi Ücret ve Giderleri 10.000,-TL		
Amortisman ve Tükenme Payları 1.000,-TL		
258 Yapılmakta Olan Yatırımlar	325.000	
335 Personele Borçlar		140.000
100/102 Kasa/Bankalar		142.000
150 İlk Madde ve Malzeme		142.000
257 Birikmiş Amortisman ve		10.000
Tükenme Payları		

30.06.2010		
258 Yapılmakta Olan Yatırımlar	10.000	
379 Diğer Borç ve Gider Karşılıkları		10.000
30.06.2010		
730 Genel Üretim Giderleri	537.918,13	
- Amortisman ve Tükenme Payları		
373 Maliyet Giderleri Karşılığı		537.918,13
30.06.2010		
152 Mamuller	624.918,13	
711 D.İ.M.M. Yansıtma		43.000
721 D.İ.G. Yansıtma		41.000
731 G.Ü.G. Yansıtma		540.918,13
-Amortisman ve Tükenme Payları		
537.918,13		
-Amortisman ve Tükenme Payları 3.000		
30.06.2010		
100/102 Kasa/Bankalar	1.500.000	
600 Yurt İçi Satışlar		1.500.000
30.06.2010		
620 Satılan Mamuller Maliyeti	508.623,22	
152 Mamuller		508.623,22
01.07.2010		
335 Personele Borçlar	140.000	
100/102 Kasa ve Bankalar		140.000
** .07.2010		
710 Direk İlk Madde Malzeme Gideri	47.000	
720 Direk İşçilik Gideri	44.000	
730 Genel Üretim Giderleri	3.000	
760 Pazarlama ve Satış Dağıtım Giderleri	11.000	
İşçi Ücret ve Giderleri 10.000,-TL		
Amortisman ve Tükenme Payları 1.000,-TL		
770 Genel Yönetim Giderleri	11.000	
İşçi Ücret ve Giderleri 10.000,-TL		

Amortisman ve Tükenme Payları 1.000,-TL		
258 Yapılmakta Olan Yatırımlar	340.000	
335 Personele Borçlar		146.000
100/102 Kasa/Bankalar		155.000
150 İlk Madde ve Malzeme		145.000
257 Birikmiş Amortisman ve Tükenme Payları		10.000
31.07.2010		
258 Yapılmakta Olan Yatırımlar	10.000	
379 Diğer Borç ve Gider Karşılıkları		10.000
31.07.2010		
730 Genel Üretim Giderleri	611.579,34	
- Amortisman ve Tükenme Payları		
373 Maliyet Giderleri Karşılığı		611.579,34
31.07.2010		
152 Mamuller	705.579,34	
711 D.İ.M.M. Yansıtma		47.000
721 D.İ.G. Yansıtma		44.000
731 G.Ü.G. Yansıtma		614.579,34
-Amortisman ve Tükenme Payları		
611.579,34		
-Amortisman ve Tükenme Payları 3.000		
31.07.2010		
100/102 Kasa/Bankalar	1.825.000	
600 Yurt İçi Satışlar		1.825.000
31.07.2010		
620 Satılan Mamuller Maliyeti	613.103,31	
152 Mamuller		613.103,31
01.08.2010		
335 Personele Borçlar	146.000	
100/102 Kasa ve Bankalar		146.000

**.08.2010		
710 Direk İlk Madde Malzeme Gideri	45.000	
720 Direk İşçilik Gideri	42.000	
730 Genel Üretim Giderleri	3.000	
760 Pazarlama ve Satış Dağıtım Giderleri	11.000	
İşçi Ücret ve Giderleri 10.000,-TL		
Amortisman ve Tükenme Payları 1.000,-TL		
770 Genel Yönetim Giderleri	11.000	
İşçi Ücret ve Giderleri 10.000,-TL		
Amortisman ve Tükenme Payları 1.000,-TL		
258 Yapılmakta Olan Yatırımlar	330.000	
335 Personele Borçlar		145.000
100/102 Kasa/Bankalar		142.000
150 İlk Madde ve Malzeme		145.000
257 Birikmiş Amortisman ve Tükenme Payları		10.000
31.08.2010		
258 Yapılmakta Olan Yatırımlar	10.000	
379 Diğer Borç ve Gider Karşılıkları		10.000
31.08.2010		
730 Genel Üretim Giderleri	611.950,66	
- Amortisman ve Tükenme Payları		
373 Maliyet Giderleri Karşılığı		611.950,66
31.08.2010		
152 Mamuller	701.950,66	
711 D.İ.M.M. Yansıtma		45.000
721 D.İ.G. Yansıtma		42.000
731 G.Ü.G. Yansıtma		614.950,66
-Amortisman ve Tükenme Payları		
611.950,66		
-Amortisman ve Tükenme Payları 3.000		

31.08.2010		
100/102 Kasa/Bankalar	2.025.000	
600 Yurt İçi Satışlar		2.025.000
31.08.2010		
620 Satılan Mamuller Maliyeti	675.529,77	
152 Mamuller		675.529,77
01.09.2010		
335 Personele Borçlar	145.000	
100/102 Kasa ve Bankalar		145.000
**09.2010		
710 Direk İlk Madde Malzeme Gideri	45.000	
720 Direk İşçilik Gideri	42.000	
730 Genel Üretim Giderleri	3.000	
760 Pazarlama ve Satış Dağıtım Giderleri	11.000	
İşçi Ücret ve Giderleri 10.000,-TL		
Amortisman ve Tükenme Payları 1.000,-TL		
770 Genel Yönetim Giderleri	11.000	
İşçi Ücret ve Giderleri 10.000,-TL		
Amortisman ve Tükenme Payları 1.000,-TL		
258 Yapılmakta Olan Yatırımlar	325.000	
335 Personele Borçlar		145.000
100/102 Kasa/Bankalar		138.000
150 İlk Madde ve Malzeme		144.000
257 Birikmiş Amortisman ve Tükenme Payları		10.000
30.09.2010		
258 Yapılmakta Olan Yatırımlar	10.000	
379 Diğer Borç ve Gider Karşılıkları		10.000
30.09.2010		
730 Genel Üretim Giderleri	593.389,73	
- Amortisman ve Tükenme Payları		
373 Maliyet Giderleri		593.389,73
Karşılığı		

30.09.2010		
152 Mamuller	683.389,73	
711 D.İ.M.M. Yansıtma		45.000
721 D.İ.G. Yansıtma		42.000
731 G.Ü.G. Yansıtma		596.389,73
-Amortisman ve		
Tükenme Payları		
593.389,73		
-Amortisman ve Tükenme		
Payları 3.000		
30.09.2010		
100/102 Kasa/Bankalar	2.250.000	
600 Yurt İçi Satışlar		2.250.000
30.09.2010		
620 Satılan Mamuller Maliyeti	750.376,91	
152 Mamuller		750.376,91
01.10.2010		
335 Personele Borçlar	145.000	
100/102 Kasa ve Bankalar		145.000
**10.2010		
710 Direk İlk Madde Malzeme Gideri	45.000	
720 Direk İşçilik Gideri	42.000	
730 Genel Üretim Giderleri	3.000	
760 Pazarlama ve Satış Dağıtım Giderleri	11.000	
İşçi Ücret ve Giderleri 10.000,-TL		
Amortisman ve Tükenme Payları 1.000,-TL		
770 Genel Yönetim Giderleri	11.000	
İşçi Ücret ve Giderleri 10.000,-TL		
Amortisman ve Tükenme Payları 1.000,-TL		
258 Yapılmakta Olan Yatırımlar	325.000	
335 Personele Borçlar		145.000
100/102 Kasa/Bankalar		138.000
150 İlk Madde ve Malzeme		144.000
257 Birikmiş Amortisman ve		10.000
Tükenme Payları		

31.10.2010		
258 Yapılmakta Olan Yatırımlar	10.000	
379 Diğer Borç ve Gider Karşılıkları		10.000
31.10.2010		
730 Genel Üretim Giderleri	574.003,90	
- Amortisman ve Tükenme Payları		
373 Maliyet Giderleri Karşılığı		574.003,90
31.10.2010		
152 Mamuller	664.003,90	
711 D.İ.M.M. Yansıtma		45.000
721 D.İ.G. Yansıtma		42.000
731 G.Ü.G. Yansıtma		577.003,90
-Amortisman ve Tükenme Payları		
574.003,90		
-Amortisman ve Tükenme Payları 3.000		
31.10.2010		
100/102 Kasa/Bankalar	2.400.000	
600 Yurt İçi Satışlar		2.400.000
31.10.2010		
620 Satılan Mamuller Maliyeti	803.058,06	
152 Mamuller		803.058,06
01.11.2010		
335 Personele Borçlar	145.000	
100/102 Kasa ve Bankalar		145.000
** .11.2010		
710 Direk İlk Madde Malzeme Gideri	41.000	
720 Direk İşçilik Gideri	38.000	
730 Genel Üretim Giderleri	3.000	
760 Pazarlama ve Satış Dağıtım Giderleri	11.000	
İşçi Ücret ve Giderleri 10.000,-TL		
Amortisman ve Tükenme Payları 1.000,-TL		
770 Genel Yönetim Giderleri	11.000	
İşçi Ücret ve Giderleri 10.000,-TL		

Amortisman ve Tükenme Payları 1.000,-TL		
258 Yapılmakta Olan Yatırımlar	300.000	
335 Personele Borçlar		138.000
100/102 Kasa/Bankalar		126.000
150 İlk Madde ve Malzeme		130.000
257 Birikmiş Amortisman ve Tükenme Payları		10.000
30.11.2010		
258 Yapılmakta Olan Yatırımlar	10.000	
379 Diğer Borç ve Gider Karşılıkları		10.000
30.11.2010		
730 Genel Üretim Giderleri	439.730,17	
- Amortisman ve Tükenme Payları		
373 Maliyet Giderleri Karşılığı		439.730,17
30.11.2010		
152 Mamuller	521.730,17	
711 D.İ.M.M. Yansıtma		41.000
721 D.İ.G. Yansıtma		38.000
731 G.Ü.G. Yansıtma		442.730,17
-Amortisman ve Tükenme Payları		
439.730,17		
-Amortisman ve Tükenme Payları 3.000		
30.11.2010		
100/102 Kasa/Bankalar	2.300.000	
600 Yurt İçi Satışlar		2.300.000
30.11.2010		
620 Satılan Mamuller Maliyeti	781.210,92	
152 Mamuller		781.210,92
01.12.2010		
335 Personele Borçlar	138.000	
100/102 Kasa ve Bankalar		138.000

**.12.2010		
710 Direk İlk Madde Malzeme Gideri	37.000	
720 Direk İşçilik Gideri	33.000	
730 Genel Üretim Giderleri	3.000	
760 Pazarlama ve Satış Dağıtım Giderleri	11.000	
İşçi Ücret ve Giderleri 10.000,-TL		
Amortisman ve Tükenme Payları 1.000,-TL		
770 Genel Yönetim Giderleri	11.000	
İşçi Ücret ve Giderleri 10.000,-TL		
Amortisman ve Tükenme Payları 1.000,-TL		
258 Yapılmakta Olan Yatırımlar	280.000	
335 Personele Borçlar		129.000
100/102 Kasa/Bankalar		115.000
150 İlk Madde ve Malzeme		121.000
257 Birikmiş Amortisman ve Tükenme Payları		10.000
31.12.2010		
258 Yapılmakta Olan Yatırımlar	10.000	
379 Diğer Borç ve Gider Karşılıkları		10.000
31.12.2010		
730 Genel Üretim Giderleri	368.369,74	
- Amortisman ve Tükenme Payları		
373 Maliyet Giderleri Karşılığı		368.369,74

2. Dönem Sonu İşlemleri ve Raporlar

31.12.2010		
152 Mamuller	441.369,74	
711 D.İ.M.M. Yansıtma		37.000
721 D.İ.G. Yansıtma		33.000
731 G.Ü.G. Yansıtma		371.369,74
-Amortisman ve Tükenme Payları		
368.369,74		
-Amortisman ve Tükenme Payları 3.000		

31.12.2010		
100/102 Kasa/Bankalar	2.100.000	
600 Yurt İçi Satışlar		2.100.000
31.12.2010		
620 Satılan Mamuller Maliyeti	725.549,81	
152 Mamuller		725.549,84
31.12.2010		
100/102 Kasa/Bankalar	130.000	
642 Faiz Gelirleri		130.000
31.12.2010		
373 Maliyet Giderleri Karşılığı	5.265.344,62	
278 Birikmiş Tükenme Payları		5.265.344,62
31.12.2010		
659 Diğer Gider ve Zararlar	84.000	
278 Birikmiş Tükenme Payları		84.000
31.12.2010		
272 Hazırlık ve Geliştirme Giderleri	3.798.000	
258 Yapılmakta Olan Yatırımlar		3.798.000
31.12.2010		
631 Pazarlama ve Satış Dağıtım Gid.	132.000	
632 Genel Yönetim Gid.	132.000	
761 Paz. Ve Sat. Dağ. Gid. Yansıtma		132.000
771 Genel Yönetim gid. Yansıtma		132.000
31.12.2010		
711 D.İ.M.M. Yansıtma	496.000	
721 D.İ.G. Yansıtma	456.000	
731 G.Ü.G. Yansıtma	5.301.344,62	
761 Paz. Ve Sat. Dağ. Gid. Yansıtma	132.000	
771 Genel Yönetim gid. Yansıtma	132.000	
710 D.İ.M.M.		496.000
720 D.İ.G.		456.000
730 G.Ü.G.		5.301.344,62

760 Paz. Sat. Dağ. Gid.		132.000
770 G.Y.G.		132.000
31.12.2010		
600 Yurtiçi Satışlar	18.950.000	
642 Faiz Gelirleri	130.000	
690 Dönem Kar/Zarar		19.080.000
31.12.2010		
690 Dönem Kar/Zarar	6.946.565,01	
620 Satılan Mamuller Maliyeti		6.598.565,01
631 Paz. Sat. Dağ. Gid.		132.000
632 Genel Yönetim Giderleri		132.000
659 Diğer Gider Ve Zararlar		84.000
31.12.2010		
690 Dönem Kar/Zarar	12.133.434,99	
590 Dönem Net Karı		12.133.434,99

ORTALAMA MALİYET YÖNTEMİNE GÖRE

A işletmesinin 31.12.2010 tarihli Gelir Tablosu

60 BRÜT SATIŞLAR		18.950.000,00
600 YURT İÇİ SATIŞLAR	18.950.000,00	
61 SATIŞ İNDİRİMLERİ		-
NET SATIŞLAR		18.950.000,00
62 SATIŞLARIN MALİYETİ		(6.598.565,01)
620 SATILAN MAMULLER MALİYETİ	(6.598.565,01)	
BRÜT SATIŞ KARI		12.351.434,99
63 FAALİYET GİDERLERİ		(264.000,00)
631 PAZARLAMA VE SATIŞ DAĞ. GİD.	(132.000,00)	
632 GENEL YÖNETİM GİDERLERİ	(132.000,00)	
FAALİYET KARI (ZARARI)		12.087.434,99
64 DİĞER FAALİYETLERDEN OLAĞAN GELİR VE KARLAR		130.000,00
642 FAİZ GELİRLERİ	130.000,00	
65 DİĞER FAALİYETLERDEN OLAĞAN GİDER VE ZARARLAR		(84.000,00)
659 DİĞER GİDER VE ZARARLAR	(84.000,00)	
66 FİNANSMAN GİDERLERİ		
OLAĞAN KAR (ZARAR)		12.133.434,99
67 OLAĞANDIŞI GELİR VE KARLAR		
68 OLAĞANDIŞI GİDER VE ZARARLAR		
69 DÖNEM NET KARI (ZARARI)		12.133.434,99

2010 yılı stok maliyet tablosu

Tarih	Açıklama	Giren			Çıkan			Kalan		
		Miktar (Ton)	Birim Maliyeti	Tutar	Miktar (Ton)	Birim Maliyeti	Tutar	Miktar (Ton)	Birim Maliyeti	Tutar
Ocak	Devir	55.000	11,145	612.982,82				55.000	11,145	612.982,82
Ocak	Üretim	27.000	9,807	264.781,05				82.000	10,704	877.763,87
Ocak	Satış				15.000	10,704	160.566,56	67.000	10,704	717.197,31
Şubat	Üretim	35.000	9,526	333.403,66				102.000	10,300	1.050.600,97
Şubat	Satış				28.000	10,300	288.400,27	74.000	10,300	762.200,70
Mart	Üretim	42.000	9,260	388.920,62				116.000	9,923	1.151.121,32
Mart	Satış				40.000	9,923	396.938,39	76.000	9,923	754.182,93
Nisan	Üretim	50.000	9,052	452.622,57				126.000	9,578	1.206.805,50
Nisan	Satış				45.000	9,578	431.001,97	81.000	9,578	775.803,54
Mayıs	Üretim	64.000	7,354	470.675,05				145.000	8,596	1.246.478,59
Mayıs	Satış				54.000	8,596	464.205,82	91.000	8,596	782.272,77
Haziran	Üretim	75.000	8,332	624.918,13				166.000	8,477	1.407.190,90
Haziran	Satış				60.000	8,477	508.623,22	106.000	8,477	898.567,68
Temmuz	Üretim	85.000	8,301	705.579,34				191.000	8,399	1.604.147,02
Temmuz	Satış				73.000	8,399	613.103,31	118.000	8,399	991.043,71
Ağustos	Üretim	85.000	8,258	701.950,66				203.000	8,340	1.692.994,37
Ağustos	Satış				81.000	8,340	675.529,77	122.000	8,340	1.017.464,60
Eylül	Üretim	82.000	8,334	683.389,73				204.000	8,338	1.700.854,33
Eylül	Satış				90.000	8,338	750.376,91	114.000	8,338	950.477,42
Ekim	Üretim	79.000	8,405	664.003,90				193.000	8,365	1.614.481,32
Ekim	Satış				96.000	8,365	803.058,06	97.000	8,365	811.423,25
Kasım	Üretim	60.000	8,696	521.730,17				157.000	8,491	1.333.153,42
Kasım	Satış				92.000	8,491	781.210,92	65.000	8,491	551.942,50
Aralık	Üretim	50.000	8,827	441.369,74				115.000	8,637	993.312,24
Aralık	Satış				84.000	8,637	725.549,81	31.000	8,637	267.762,43

FIFO YÖNTEMİNE GÖRE

A işletmesinin 31.12.2010 tarihli Gelir Tablosu

60 BRÜT SATIŞLAR		18.950.000,00
600 YURT İÇİ SATIŞLAR	18.950.000,00	
61 SATIŞ İNDİRİMLERİ		-
NET SATIŞLAR		18.950.000,00
62 SATIŞLARIN MALİYETİ		-
620 SATILAN MAMULLER MALİYETİ	(6.550.328,75)	6.550.328,75
BRÜT SATIŞ KARI		12.399.671,25
63 FAALİYET GİDERLERİ		(264.000,00)
631 PAZARLAMA VE SATIŞ DAĞ. GİD.	(132.000,00)	
632 GENEL YÖNETİM GİDERLERİ	(132.000,00)	
FAALİYET KARI (ZARARI)		12.135.671,25
64 DİĞER FAALİYETLERDEN OLAĞAN GELİR VE KARLAR		130.000,00
642 FAİZ GELİRLERİ	130.000,00	
65 DİĞER FAALİYETLERDEN OLAĞAN GİDER VE ZARARLAR		(84.000,00)
659 DİĞER GİDER VE ZARARLAR	(84.000,00)	
66 FİNANSMAN GİDERLERİ		
OLAĞAN KAR (ZARAR)		12.181.671,25
67 OLAĞANDIŞI GELİR VE KARLAR		
68 OLAĞANDIŞI GİDER VE ZARARLAR		
69 DÖNEM NET KARI (ZARARI)		12.181.671,25

A İşletmesinin 31.12.2010 Tarihli Bilançosu

I. DÖNEN VARLIKLAR	15.606.649,24	III. KISA VADELİ YABANCI KAYNAKLAR	369.000,00
100 KASA	15.131.000,00	335 PERSONELE BORÇLAR	129.000,00
150 İLK MADDE VE MALZEME	202.000,00	379 DİĞ. BORÇ VE GİDER KARŞILIKLARI	240.000,00
152 MAMULLER	273.649,24	IV. UZUN VADELİ YABANCI KAYNAKLAR	-
II. DURAN VARLIKLAR	2.635.127,79	V. ÖZKAYNAKLAR	17.872.777,03
250 ARSA VE ARAZİLER	1.300.000,00	500 SERMAYE	6.000.000,00
254 TAŞITLAR	480.000,00	570 GEÇMİŞ YILLAR KARLARI	50.105,78
255 DEMİRBAŞLAR	120.000,00	580 GEÇMİŞ YILLAR ZARARLARI	- 359.000,00
257 BİRİKMIŞ AMORTİSMAN	- 240.000,00	590 DÖNEM NET KARI	12.181.671,25
271 ARAMA GİDERLERİ	336.000,00		
272 HAZIRLIK VE GELİŞTİRME GİDERLERİ	6.623.000,00		
278 BİRİKMIŞ TÜKENME PAYLARI	- 5.983.872,21		
	18.241.777,03		18.241.777,03

Tarih	Açıklama	Giren			Çıkan			Kalan		
		Miktar (Ton)	Birim Maliyeti	Tutar	Miktar (Ton)	Birim Maliyeti	Tutar	Miktar (Ton)	Birim Maliyeti	Tutar
Haziran	Satış				27.000	9,052	244.416,19	0	9,052	0,00
	"				33.000	7,354	242.691,82	31.000	7,354	227.983,23
Temmuz	Üretim	85.000	8,301	705.579,34				85.000	8,301	705.579,34
Temmuz	Satış				31.000	7,354	227.983,23	0	7,354	0,00
	"				42.000	0,000	0,00	-42.000	0,000	0,00
Ağustos	Üretim	85.000	8,258	701.950,66				85.000	8,258	701.950,66
Ağustos	Satış				33.000	0,000	0,00	-75.000	0,000	0,00
	"				48.000	8,301	398.444,80	37.000	8,301	307.134,54
Eylül	Üretim	82.000	8,334	683.389,73				82.000	8,334	683.389,73
Eylül	Satış				37.000	8,301	307.134,54	0	8,301	0,00
	"				53.000	8,258	437.686,88	32.000	8,258	264.263,78
Ekim	Üretim	79.000	8,405	664.003,90				79.000	8,405	664.003,90
Ekim	Satış				32.000	8,258	264.263,78	0	8,258	0,00
	"				64.000	8,334	533.377,35	18.000	8,334	150.012,38
Kasım	Üretim	60.000	8,696	521.730,17				60.000	8,696	521.730,17
Kasım	Satış				18.000	8,334	150.012,38	0	8,334	0,00
	"				74.000	8,405	621.978,34	5.000	8,405	42.025,56
Aralık	Üretim	50.000	8,827	441.369,74				50.000	8,827	441.369,74
Aralık	Satış				5.000	8,405	42.025,56	0	8,405	0,00
	"				60.000	8,696	521.730,17	0	8,696	0,00
	"				19.000	8,827	167.720,50	31.000	8,827	273.649,24

2010 YILI DEKAPAJ GİDERLERİ İTFAFI

Y I L L A R	A	B	C=B/A	D	E=C*D	F	G=E*F	H (J*A)/B	J=B-G
	Dekapaj Miktarı (M3)	Dekapaj Gideri (TL)	Dekapaj Maliyeti (TL/M3)	Toprak Emsali (M3/TON)	İtfa Emsali (M3/TON)	Üretim Miktarı (TON)	İtfa Edilen (TL)	İtfa Edilecek Toprak Miktarı M3	İtfa Edilecek Tutar (TL)
2009 Yılından Devir	5.615.000	2.825.000	0,503	13,636	6,861	68.000	466.527,59	4.687.724,80	2.358.472,41
Ocak 10	455.000	283.000	0,622	13,636	8,482	27.000	196.781,05	138.620,57	86.218,95
TOPLAM	6.070.000	3.108.000	0,512	13,636	6,982	95.000	663.308,64	4.774.542,00	2.444.691,36
Şubat 10	475.000	295.000	0,621	13,636	8,469	35.000	258.403,66	58.926,32	36.596,34
TOPLAM	6.545.000	3.403.000	0,520	13,636	7,090	130.000	921.712,30	4.772.268,00	2.481.287,70
Mart 10	465.000	290.000	0,624	13,636	8,504	42.000	313.920,62	-38.355,47	-23.920,62
TOPLAM	7.010.000	3.693.000	0,527	13,636	7,184	172.000	1.235.632,92	4.664.539,20	2.457.367,08
Nisan 10	525.000	310.000	0,590	13,636	8,052	50.000	372.622,57	-106.054,34	-62.622,57
TOPLAM	7.535.000	4.003.000	0,531	13,636	7,244	222.000	1.608.255,48	4.507.719,20	2.394.744,52
Mayıs 10	550.000	325.000	0,591	13,030	7,700	64.000	386.675,05	-104.373,16	-61.675,05
TOPLAM	8.085.000	4.328.000	0,535	13,030	6,975	286.000	1.994.930,53	4.358.333,33	2.333.069,47
Haziran 10	575.000	335.000	0,583	13,030	7,592	75.000	537.918,13	-348.292,31	-202.918,13
TOPLAM	8.660.000	4.663.000	0,538	13,030	7,016	361.000	2.532.848,66	3.956.060,61	2.130.151,34
Temmuz 10	605.000	350.000	0,579	13,030	7,538	85.000	611.579,34	-452.158,58	-261.579,34
TOPLAM	9.265.000	5.013.000	0,541	13,030	7,050	446.000	3.144.428,00	3.453.484,85	1.868.572,00
Ağustos 10	595.000	340.000	0,571	13,030	7,446	85.000	611.950,66	-475.913,66	-271.950,66
TOPLAM	9.860.000	5.353.000	0,543	13,030	7,074	531.000	3.756.378,66	2.940.909,09	1.596.621,34
Eylül 10	585.000	335.000	0,573	13,030	7,462	82.000	593.389,73	-451.217,89	-258.389,73
TOPLAM	10.445.000	5.688.000	0,545	13,030	7,096	613.000	4.349.768,40	2.457.424,24	1.338.231,60
Ekim 10	585.000	335.000	0,573	13,030	7,462	79.000	574.003,90	-417.365,03	-239.003,90

TOPLAM	11.030.000	6.023.000	0,546	13,030	7,115	692.000	4.923.772,30	2.013.030,30	1.099.227,70
Kasım 10*	540.000	310.000	0,574	13,030	7,480	60.000	439.730,17	-225.981,59	-129.730,17
TOPLAM	11.570.000	6.333.000	0,547	13,030	7,132	752.000	5.363.502,48	1.771.212,12	969.497,52
Aralık 10*	505.000	290.000	0,574	13,030	7,483	50.000	368.369,74	-136.471,44	-78.369,74
TOPLAM (2010 YILI SONU)	12.075.000	6.623.000	0,548	13,030	7,147	802.000	5.731.872,21	1.624.696,97	891.127,79

Ekim 2009-Mayıs 2010

TOPRAK EMSALI	18.000.000,000	m3	13,6364	= M3/Ton
	1.320.000,000	Ton		

Mayıs 2010'den sonra

TOPRAK EMSALI	17.200.000,000	m3	13,0303	= M3/Ton
	1.320.000,000	Ton		

100/102 KASA/BANKALAR		258 YAPILMAKTA OLAN YATIRIMLAR	
1.467.000,00	105.000,00	273.000,00	3.798.000,00
375.000,00	1.250.000,00	10.000,00	
700.000,00	113.000,00	285.000,00	
1.000.000,00	120.000,00	10.000,00	
1.125.000,00	122.000,00	280.000,00	
1.350.000,00	120.000,00	10.000,00	
1.500.000,00	116.000,00	300.000,00	
1.825.000,00	123.000,00	10.000,00	
2.025.000,00	129.000,00	315.000,00	
2.250.000,00	1.000.000,00	10.000,00	
2.400.000,00	130.000,00	325.000,00	
2.300.000,00	138.000,00	10.000,00	
2.100.000,00	135.000,00	340.000,00	
130.000,00	142.000,00	10.000,00	
	140.000,00	330.000,00	
	155.000,00	10.000,00	
	146.000,00	325.000,00	
	142.000,00	10.000,00	
	145.000,00	325.000,00	
	138.000,00	10.000,00	
	145.000,00	300.000,00	
	138.000,00	10.000,00	
	145.000,00	280.000,00	
	126.000,00	10.000,00	
	138.000,00		
	115.000,00		
20.547.000,00	5.416.000,00	3.798.000,00	3.798.000,00
	15.131.000,00		

335 PERSONELE BORÇLAR		379 DİĞER BORÇ VE GİDER KARŞILIKLARI	
105.000,00	105.000,00		120.000,00
120.000,00	120.000,00		10.000,00
120.000,00	120.000,00		10.000,00
123.000,00	123.000,00		10.000,00
130.000,00	130.000,00		10.000,00
135.000,00	135.000,00		10.000,00
140.000,00	140.000,00		10.000,00
146.000,00	146.000,00		10.000,00
145.000,00	145.000,00		10.000,00
145.000,00	145.000,00		10.000,00
145.000,00	145.000,00		10.000,00
138.000,00	138.000,00		10.000,00
	129.000,00		10.000,00
1.592.000,00	1.721.000,00		240.000,00
129.000,00			

710 DİREKT İLK MADDE VE MALZEME
GİDERLERİ

35.000,00	496.000,00
38.000,00	
38.000,00	
40.000,00	
42.000,00	
43.000,00	
47.000,00	
45.000,00	
45.000,00	
45.000,00	
41.000,00	
37.000,00	
496.000,00	496.000,00

631 PAZ.SAT.DAĞ.GİD.

132.000,00	132.000,00
------------	------------

659 DİĞER GİDER VE ZARARLAR

84.000,00	84.000,00
-----------	-----------

711 DİREKT İLK MADDE MALZEME GİDERLERİ
YANSITMA HS.

496.000,00	35.000,00
	38.000,00
	38.000,00
	40.000,00
	42.000,00
	43.000,00
	47.000,00
	45.000,00
	45.000,00
	45.000,00
	41.000,00
	37.000,00
496.000,00	496.000,00

720 DİREKT İŞÇİLİK GİDERLERİ

30.000,00	456.000,00
34.000,00	
34.000,00	
37.000,00	
39.000,00	
41.000,00	
44.000,00	
42.000,00	
42.000,00	
42.000,00	
38.000,00	
33.000,00	
456.000,00	456.000,00

632 GENEL YÖNETİM GİD.

132.000,00	132.000,00
------------	------------

642 FAİZ GELİRLERİ

130.000,00	130.000,00
------------	------------

721 DİREKT İŞÇİLİK GİDERLERİ
YANSITMA HS.

456.000,00	30.000,00
	34.000,00
	34.000,00
	37.000,00
	39.000,00
	41.000,00
	44.000,00
	42.000,00
	42.000,00
	42.000,00
	38.000,00
	33.000,00
456.000,00	456.000,00

150 İLK MADDE VE MALZEME		257 B. AMORTİSMANLAR	
522.000,00	120.000,00		120.000,00
300.000,00	130.000,00		10.000,00
1.000.000,00	128.000,00		10.000,00
	133.000,00		10.000,00
	138.000,00		10.000,00
	142.000,00		10.000,00
	145.000,00		10.000,00
	145.000,00		10.000,00
	144.000,00		10.000,00
	144.000,00		10.000,00
	130.000,00		10.000,00
	121.000,00		10.000,00
1.822.000,00	1.620.000,00		10.000,00
			240.000,00
	202.000,00		
250 ARSA VE ARAZİLER			
		650.000,00	
		650.000,00	
		1.300.000,00	
254 TAŞITLAR		271 ARAMA GİDERLERİ	
300.000,00		336.000,00	
180.000,00			
480.000,00			
272 HAZIRLIK VE GELİŞTİRME GİDERLERİ		278 BİRİKMiŞ TÜKENME PAYLARI	
2.825.000,00			634.527,60
3.798.000,00			5.265.344,61
6.623.000,00			84.000,00
			5.983.872,21
690 DÖNEM KAR/ZARAR		590 DÖNEM NET KARI	
6.946.565,01	19.080.000,00		12.133.434,99
12.133.434,99			
19.080.000,00	19.080.000,00		

730 GENEL ÜRETİM GİDERLERİ		760 PAZARLAMA SATIŞ VE DAĞITIM GİDERLERİ	
3.000,00	5.301.344,62	11.000,00	132.000,00
196.781,05		11.000,00	
3.000,00		11.000,00	
258.403,66		11.000,00	
3.000,00		11.000,00	
313.920,62		11.000,00	
3.000,00		11.000,00	
372.622,57		11.000,00	
3.000,00		11.000,00	
386.675,05		11.000,00	
3.000,00		11.000,00	
537.918,13		11.000,00	
3.000,00		132.000,00	132.000,00
611.579,34			
3.000,00			
611.950,66			
3.000,00			
593.389,73			
3.000,00			
574.003,90			
3.000,00			
439.730,17			
3.000,00			
368.369,74			
5.301.344,62	5.301.344,62		

731 GENEL ÜRETİM GİDERLERİ YANSITMA HS.		761 PAZARLAMA SATIŞ VE DAĞITIM GİDERLERİ YANSITMA HS.	
5.301.344,62	199.781,05	132.000,00	132.000,00
	261.403,66		
	316.920,62		
	375.622,57		
	389.675,05		
	540.918,13		
	614.579,34		
	614.950,66		
	596.389,73		
	577.003,90		
	442.730,17		
	371.369,74		
5.301.344,62	5.301.344,62		

771 GENEL YÖNETİM GİDERLERİ
YANSITMA HS.

132.000,00	132.000,00
------------	------------

152 MAMULLER		600 YURT İÇİ SATIŞLAR	
612.982,83	160.566,56	18.950.000,00	375.000,00
264.781,05	288.400,27		700.000,00
333.403,66	396.938,39		1.000.000,00
388.920,62	431.001,97		1.125.000,00
452.622,57	464.205,82		1.350.000,00
470.675,05	508.623,22		1.500.000,00
624.918,13	613.103,31		1.825.000,00
705.579,34	675.529,77		2.025.000,00
701.950,66	750.376,91		2.250.000,00
683.389,73	803.058,06		2.400.000,00
664.003,90	781.210,92		2.300.000,00
521.730,17	725.549,81		2.100.000,00
441.369,74		18.950.000,00	18.950.000,00
6.866.327,44	6.598.565,01		
	267.762,43		
255 DEMİRBAŞLAR		620 SATILAN MAMULLER MALİYETİ	
120.000,00		160.566,56	6.598.565,01
		288.400,27	
		396.938,39	
		431.001,97	
		464.205,82	
		508.623,22	
		613.103,31	
		675.529,77	
		750.376,91	
		803.058,06	
		781.210,92	
		725.549,84	
		6.598.565,01	6.598.565,01
570 GEÇMİŞ YILLAR KARLARI			
	92.455,23		
580 GEÇMİŞ YILLAR ZARARLARI			
359.000,00			
500 SERMAYE			
	6.000.000,00		

770 GENEL YÖNETİM GİDERLERİ		373 MALİYET GİDERLERİ KARŞILIĞI	
11.000,00	132.000,00	5.265.344,62	196.781,05
11.000,00			258.403,66
11.000,00			313.920,62
11.000,00			372.622,57
11.000,00			386.675,05
11.000,00			537.918,13
11.000,00			611.579,34
11.000,00			611.950,66
11.000,00			593.389,73
11.000,00			574.003,90
11.000,00			439.730,17
11.000,00			368.369,74
132.000,00	132.000,00	5.265.344,62	5.265.344,62

E. 2011 Yılı

1. Dönem İçi İşlemler

01.01.2011		
335 Personele Borçlar	129.000	
100/102 Kasa ve Bankalar		129.000
01.01.2005		
150 İlk Madde ve Malzeme	1.400.000	
100/102 Kasa ve Bankalar		1.400.000
**01.2011		
710 Direk İlk Madde Malzeme Gideri	40.000	
720 Direk İşçilik Gideri	37.000	
730 Genel Üretim Giderleri	3.000	
760 Pazarlama ve Satış Dağıtım Giderleri	11.000	
İşçi Ücret ve Giderleri 10.000,-TL		
Amortisman ve Tükenme Payları 1.000,-TL		
770 Genel Yönetim Giderleri	11.000	
İşçi Ücret ve Giderleri 10.000,-TL		
Amortisman ve Tükenme Payları 1.000,-TL		
258 Yapılmakta Olan Yatırımlar	330.000	
335 Personele Borçlar		140.000
100/102 Kasa/Bankalar		143.000
150 İlk Madde ve Malzeme		139.000
257 Birikmiş Amortisman ve Tükenme Payları		10.000
31.01.2011		
258 Yapılmakta Olan Yatırımlar	10.000	
379 Diğer Borç ve Gider Karşılıkları		10.000
31.01.2011		
730 Genel Üretim Giderleri	415.636,75	
- Amortisman ve Tükenme Payları		415.636,75
373 Maliyet Giderleri Karşılığı		
31.01.2011		
152 Mamuller	495.636,75	
711 D.İ.M.M. Yansıtma		40.000
721 D.İ.G. Yansıtma		37.000

731 G.Ü.G. Yansıtma -Amortisman ve Tükenme Payları 415.636,75 -Amortisman ve Tükenme Payları 3.000		418.636,75
31.01.2011		
100/102 Kasa/Bankalar	1.575.000	
600 Yurt İçi Satışlar		1.575.000
31.01.2011		
620 Satılan Mamuller Maliyeti	608.786,69	
152 Mamuller		608.786,69
01.02.2011		
335 Personele Borçlar	140.000	
100/102 Kasa ve Bankalar		140.000
**02.2011		
710 Direk İlk Madde Malzeme Gideri	50.000	
720 Direk İşçilik Gideri	44.000	
730 Genel Üretim Giderleri	3.000	
760 Pazarlama ve Satış Dağıtım Giderleri	11.000	
İşçi Ücret ve Giderleri 10.000,-TL		
Amortisman ve Tükenme Payları 1.000,-TL		
770 Genel Yönetim Giderleri	11.000	
İşçi Ücret ve Giderleri 10.000,-TL		
Amortisman ve Tükenme Payları 1.000,-TL		
258 Yapılmakta Olan Yatırımlar	345.000	
335 Personele Borçlar		150.000
100/102 Kasa/Bankalar		155.000
150 İlk Madde ve Malzeme		149.000
257 Birikmiş Amortisman ve Tükenme Payları		10.000
28.02.2011		
258 Yapılmakta Olan Yatırımlar	10.000	
379 Diğer Borç ve Gider Karşılıkları		10.000

28.02.2011		
730 Genel Üretim Giderleri	336.098,44	
- Amortisman ve Tükenme Payları		336.098,44
373 Maliyet Giderleri Karşılığı		
28.02.2011		
152 Mamuller	433.098,44	
711 D.İ.M.M. Yansıtma		50.000
721 D.İ.G. Yansıtma		44.000
731 G.Ü.G. Yansıtma		339.098,44
-Amortisman ve Tükenme Payları 336.098,44		
-Amortisman ve Tükenme Payları 3.000		
28.02.2011		
100/102 Kasa/Bankalar	1.100.000	
600 Yurt İçi Satışlar		1.100.000
28.02.2011		
620 Satılan Mamuller Maliyeti	478.875,57	
152 Mamuller		478.875,57
01.03.2011		
335 Personele Borçlar	150.000	
100/102 Kasa ve Bankalar		150.000
**03.2011		
710 Direk İlk Madde Malzeme Gideri	56.000	
720 Direk İşçilik Gideri	49.000	
730 Genel Üretim Giderleri	3.000	
760 Pazarlama ve Satış Dağıtım Giderleri	11.000	
İşçi Ücret ve Giderleri 10.000,-TL		
Amortisman ve Tükenme Payları 1.000,-TL		
770 Genel Yönetim Giderleri	11.000	
İşçi Ücret ve Giderleri 10.000,-TL		
Amortisman ve Tükenme Payları 1.000,-TL		
258 Yapılmakta Olan Yatırımlar	370.000	
335 Personele Borçlar		158.000
100/102 Kasa/Bankalar		173.000
150 İlk Madde ve Malzeme		159.000
257 Birikmiş Amortisman ve		10.000

Tükenme Payları		
31.03.2011		
258 Yapılmakta Olan Yatırımlar	10.000	
379 Diğer Borç ve Gider Karşılıkları		10.000
31.03.2011		
730 Genel Üretim Giderleri	385.140,15	
- Amortisman ve Tükenme Payları		385.140,15
373 Maliyet Giderleri Karşılığı		
31.03.2011		
152 Mamuller	493.140,15	
711 D.İ.M.M. Yansıtma		56.000
721 D.İ.G. Yansıtma		49.000
731 G.Ü.G. Yansıtma		388.140,15
-Amortisman ve Tükenme Payları 385.140,15		
-Amortisman ve Tükenme Payları 3.000		
31.03.2011		
100/102 Kasa/Bankalar	1.150.000	
600 Yurt İçi Satışlar		1.150.000
31.03.2011		
620 Satılan Mamuller Maliyeti	503.470,42	
152 Mamuller		503.470,42
01.04.2011		
335 Personele Borçlar	158.000	
100/102 Kasa ve Bankalar		158.000
**04.2011		
710 Direk İlk Madde Malzeme Gideri	60.000	
720 Direk İşçilik Gideri	52.000	
730 Genel Üretim Giderleri	3.000	
760 Pazarlama ve Satış Dağıtım Giderleri	11.000	
İşçi Ücret ve Giderleri 10.000,-TL		
Amortisman ve Tükenme Payları 1.000,-TL		
770 Genel Yönetim Giderleri	11.000	
İşçi Ücret ve Giderleri 10.000,-TL		
Amortisman ve Tükenme Payları 1.000,-TL		

258 Yapılmakta Olan Yatırımlar	390.000	
335 Personele Borçlar		163.000
100/102 Kasa/Bankalar		188.000
150 İlk Madde ve Malzeme		166.000
257 Birikmiş Amortisman ve Tükenme Payları		10.000
30.04.2011		
258 Yapılmakta Olan Yatırımlar	10.000	
379 Diğer Borç ve Gider Karşılıkları		10.000
30.04.2011		
730 Genel Üretim Giderleri	507.221,33	
- Amortisman ve Tükenme Payları		
373 Maliyet Giderleri Karşılığı		507.221,33
30.04.2011		
152 Mamuller	622.221,33	
711 D.İ.M.M. Yansıtma		60.000
721 D.İ.G. Yansıtma		52.000
731 G.Ü.G. Yansıtma		510.221,33
-Amortisman ve Tükenme Payları 507.221,33		
-Amortisman ve Tükenme Payları 3.000		
30.04.2011		
100/102 Kasa/Bankalar	1.275.000	
600 Yurt İçi Satışlar		1.275.000
30.04.2011		
620 Satılan Mamuller Maliyeti	525.100,67	
152 Mamuller		525.100,67
01.05.2011		
335 Personele Borçlar	163.000	
100/102 Kasa ve Bankalar		163.000
**05.2011		
710 Direk İlk Madde Malzeme Gideri	61.000	
720 Direk İşçilik Gideri	54.000	
730 Genel Üretim Giderleri	3.000	
760 Pazarlama ve Satış Dağıtım Giderleri	11.000	

İşçi Ücret ve Giderleri 10.000,-TL Amortisman ve Tükenme Payları 1.000,-TL 770 Genel Yönetim Giderleri	11.000	
İşçi Ücret ve Giderleri 10.000,-TL Amortisman ve Tükenme Payları 1.000,-TL 258 Yapılmakta Olan Yatırımlar	425.000	
335 Personele Borçlar		171.000
100/102 Kasa/Bankalar		204.000
150 İlk Madde ve Malzeme		180.000
257 Birikmiş Amortisman ve Tükenme Payları		10.000
31.05.2011 258 Yapılmakta Olan Yatırımlar	10.000	
379 Diğer Borç ve Gider Karşılıkları		10.000
31.05.2011 730 Genel Üretim Giderleri - Amortisman ve Tükenme Payları 373 Maliyet Giderleri Karşılığı	629.836,97	629.836,97
31.05.2011 152 Mamuller	747.836,97	
711 D.İ.M.M. Yansıtma		61.000
721 D.İ.G. Yansıtma		54.000
731 G.Ü.G. Yansıtma		632.836,97
-Amortisman ve Tükenme Payları 629.836,97		
-Amortisman ve Tükenme Payları 3.000		
31.05.2011 100/102 Kasa/Bankalar	1.425.000	
600 Yurt İçi Satışlar		1.425.000
31.05.2011 620 Satılan Mamuller Maliyeti 152 Mamuller	590.960,16	590.960,16
01.06.2011 335 Personele Borçlar	171.000	
100/102 Kasa ve Bankalar		171.000

**.06.2011		
710 Direk İlk Madde Malzeme Gideri	65.000	
720 Direk İşçilik Gideri	57.000	
730 Genel Üretim Giderleri	3.000	
760 Pazarlama ve Satış Dağıtım Giderleri	11.000	
İşçi Ücret ve Giderleri 10.000,-TL		
Amortisman ve Tükenme Payları 1.000,-TL		
770 Genel Yönetim Giderleri	11.000	
İşçi Ücret ve Giderleri 10.000,-TL		
Amortisman ve Tükenme Payları 1.000,-TL		
258 Yapılmakta Olan Yatırımlar	445.000	
335 Personele Borçlar		177.000
100/102 Kasa/Bankalar		219.000
150 İlk Madde ve Malzeme		186.000
257 Birikmiş Amortisman ve Tükenme Payları		10.000
30.06.2011		
258 Yapılmakta Olan Yatırımlar	10.000	
379 Diğer Borç ve Gider Karşılıkları		10.000
30.06.2011		
730 Genel Üretim Giderleri	607.031,78	
- Amortisman ve Tükenme Payları		607.031,78
373 Maliyet Giderleri Karşılığı		
30.06.2011		
152 Mamuller	732.031,78	
711 D.İ.M.M. Yansıtma		65.000
721 D.İ.G. Yansıtma		57.000
731 G.Ü.G. Yansıtma		610.031,78
- Amortisman ve Tükenme Payları 607.031,78		
- Amortisman ve Tükenme Payları 3.000		
30.06.2011		
100/102 Kasa/Bankalar	1.350.000	
600 Yurt İçi Satışlar		1.350.000

30.06.2011		
620 Satılan Mamuller Maliyeti	574.165,23	
152 Mamuller		574.165,23
01.07.2011		
335 Personele Borçlar	177.000	
100/102 Kasa ve Bankalar		177.000
**07.2011		
710 Direk İlk Madde Malzeme Gideri	69.000	
720 Direk İşçilik Gideri	58.000	
730 Genel Üretim Giderleri	3.000	
760 Pazarlama ve Satış Dağıtım Giderleri	11.000	
İşçi Ücret ve Giderleri 10.000,-TL		
Amortisman ve Tükenme Payları 1.000,-TL		
770 Genel Yönetim Giderleri	11.000	
İşçi Ücret ve Giderleri 10.000,-TL		
Amortisman ve Tükenme Payları 1.000,-TL		
258 Yapılmakta Olan Yatırımlar	460.000	
335 Personele Borçlar		181.000
100/102 Kasa/Bankalar		229.000
150 İlk Madde ve Malzeme		192.000
257 Birikmiş Amortisman ve Tükenme Payları		10.000
31.07.2011		
258 Yapılmakta Olan Yatırımlar	10.000	
379 Diğer Borç ve Gider Karşılıkları		10.000
31.07.2011		
730 Genel Üretim Giderleri	623.495,37	
- Amortisman ve Tükenme Payları ve Tükenme Payları		.
373 Maliyet Giderleri Karşılığı		623.495,37
31.07.2011		
152 Mamuller	753.495,37	
711 D.İ.M.M. Yansıtma		69.000
721 D.İ.G. Yansıtma		58.000
731 G.Ü.G. Yansıtma		626.495,37
-Amortisman ve Tükenme		

Payları 623.495,37 -Amortisman ve Tükenme Payları 3.000		
31.07.2011		
100/102 Kasa/Bankalar	1.450.000	
600 Yurt İçi Satışlar		1.450.000
30.07.2011		
620 Satılan Mamuller Maliyeti	621.221,52	
152 Mamuller		621.221,52
01.08.2011		
335 Personele Borçlar	181.000	
100/102 Kasa ve Bankalar		181.000
**08.2011		
710 Direk İlk Madde Malzeme Gideri	66.000	
720 Direk İşçilik Gideri	56.000	
730 Genel Üretim Giderleri	3.000	
760 Pazarlama ve Satış Dağıtım Giderleri	11.000	
İşçi Ücret ve Giderleri 10.000,-TL		
Amortisman ve Tükenme Payları 1.000,-TL		
770 Genel Yönetim Giderleri	11.000	
İşçi Ücret ve Giderleri 10.000,-TL		
Amortisman ve Tükenme Payları 1.000,-TL		
258 Yapılmakta Olan Yatırımlar	440.000	
335 Personele Borçlar		177.000
100/102 Kasa/Bankalar		211.000
150 İlk Madde ve Malzeme		189.000
257 Birikmiş Amortisman ve Tükenme Payları		10.000
31.08.2011		
258 Yapılmakta Olan Yatırımlar	10.000	
379 Diğer Borç ve Gider Karşılıkları		10.000
31.08.2011		
730 Genel Üretim Giderleri	535.389,30	
- Amortisman ve Tükenme Payları		.
373 Maliyet Giderleri Karşılığı		535.389,30

31.08.2011		
152 Mamuller	660.389,30	
711 D.İ.M.M. Yansıtma		66.000
721 D.İ.G. Yansıtma		56.000
731 G.Ü.G. Yansıtma		538.389,30
-Amortisman ve Tükenme Payları 535.389,90		
-Amortisman ve Tükenme Payları 3.000		
31.08.2011		
100/102 Kasa/Bankalar	1.525.000	
600 Yurt İçi Satışlar		1.525.000
31.08.2011		
620 Satılan Mamuller Maliyeti	662.374,73	
152 Mamuller		662.374,73
01.09.2011		
335 Personele Borçlar	177.000	
100/102 Kasa ve Bankalar		177.000
**09.2011		
710 Direk İlk Madde Malzeme Gideri	64.000	
720 Direk İşçilik Gideri	55.000	
730 Genel Üretim Giderleri	3.000	
760 Pazarlama ve Satış Dağıtım Giderleri	11.000	
İşçi Ücret ve Giderleri 10.000,-TL		
Amortisman ve Tükenme Payları 1.000,-TL		
770 Genel Yönetim Giderleri	11.000	
İşçi Ücret ve Giderleri 10.000,-TL		
Amortisman ve Tükenme Payları 1.000,-TL		
258 Yapılmakta Olan Yatırımlar	425.000	
335 Personele Borçlar		174.000
100/102 Kasa/Bankalar		201.000
150 İlk Madde ve Malzeme		184.000
257 Birikmiş Amortisman ve Tükenme Payları		10.000
30.09.2011		
258 Yapılmakta Olan Yatırımlar	10.000	
379 Diğer Borç ve Gider		10.000

Karşılıkları		
30.09.2011		
730 Genel Üretim Giderleri	571.277,70	.
- Amortisman ve Tükenme Payları		
373 Maliyet Giderleri Karşılığı		571.277,70
30.09.2011		
152 Mamuller	693.277,70	
711 D.İ.M.M. Yansıtma		64.000
721 D.İ.G. Yansıtma		55.000
731 G.Ü.G. Yansıtma		574.277,70
-Amortisman ve Tükenme Payları 571.277,70		
-Amortisman ve Tükenme Payları 3.000		
30.09.2011		
100/102 Kasa/Bankalar	1.075.000	
600 Yurt İçi Satışlar		1.075.000
30.09.2011		
620 Satılan Mamuller Maliyeti	498.775,78	
152 Mamuller		498.775,78
01.10.2011		
335 Personele Borçlar	174.000	
100/102 Kasa ve Bankalar		174.000
**.10.2011		
760 Pazarlama ve Satış Dağıtım Giderleri	11.000	
İşçi Ücret ve Giderleri 10.000,-TL		
Amortisman ve Tükenme Payları 1.000,-TL		
770 Genel Yönetim Giderleri	11.000	
İşçi Ücret ve Giderleri 10.000,-TL		
Amortisman ve Tükenme Payları 1.000,-TL		
680 Çalışmayan Kısım Gider ve Zararları	8.000	
335 Personele Borçlar		20.000
257 Birikmiş Amortisman ve Tükenme Payları		10.000

31.10.2011		
379 Diğer Borç ve Gider Karşılıkları	330.000	
659 Diğer Gider ve Zararlar	9.000	
681 Önceki Dönem Gider ve Zararları	24.000	.
100/102 Kasa ve Bankalar		363.000
31.10.2011		
100/102 Kasa/Bankalar	1.200.000	
600 Yurt İçi Satışlar		1.200.000
31.10.2011		
620 Satılan Mamuller Maliyeti	556.772,96	
152 Mamuller		552.772,96
01.11.2011		
335 Personele Borçlar	20.000	
100/102 Kasa ve Bankalar		20.000
** .11.2011		
760 Pazarlama ve Satış Dağıtım Giderleri	11.000	
İşçi Ücret ve Giderleri 10.000,-TL		
Amortisman ve Tükenme Payları 1.000,-TL		
770 Genel Yönetim Giderleri	11.000	
İşçi Ücret ve Giderleri 10.000,-TL		
Amortisman ve Tükenme Payları 1.000,-TL		
680 Çalışmayan Kısım Gider ve Zararları	8.000	
335 Personele Borçlar		20.000
257 Birikmiş Amortisman ve Tükenme Payları		10.000
30.11.2011		
100/102 Kasa/Bankalar	600.000	
600 Yurt İçi Satışlar		600.000
31.11.2011		
620 Satılan Mamuller Maliyeti	278.386,48	
152 Mamuller		278.386,48
01.12.2011		
335 Personele Borçlar	20.000	
100/102 Kasa ve Bankalar		20.000

**.12.2011		
760 Pazarlama ve Satış Dağıtım Giderleri	11.000	
İşçi Ücret ve Giderleri 10.000,-TL		
Amortisman ve Tükenme Payları 1.000,-TL		
770 Genel Yönetim Giderleri	11.000	
İşçi Ücret ve Giderleri 10.000,-TL		
Amortisman ve Tükenme Payları 1.000,-TL		
680 Çalışmayan Kısım Gider ve Zararları	8.000	
335 Personele Borçlar		20.000
257 Birikmiş Amortisman ve Tükenme Payları		10.000
31.12.2011		
100/102 Kasa/Bankalar	215.000	
642 Faiz Gelirleri		215.000

2. Dönem Sonu İşlemler ve Raporlar

31.12.2011		
373 Maliyet Giderleri Karşılığı	4.611.127,79	
278 Birikmiş Tükenme Payları		4.611.127,79
31.12.2011		
659 Diğer Gider ve Zararlar	84.000	
278 Birikmiş Tükenme Payları		84.000
31.12.2011		
272 Hazırlık ve Geliştirme Giderleri	3.720.000	
258 Yapılmakta Olan Yatırımlar		3.720.000
31.12.2011		
631 Pazarlama ve Satış Dağıtım Gid.	132.000	
632 Genel Yönetim Gid.	132.000	
761 Paz. Ve Sat. Dağ. Gid. Yansıtma		132.000
771 Genel Yönetim gid. Yansıtma		132.000

31.12.2011		
711 D.İ.M.M. Yansıtma	531.000	
721 D.İ.G. Yansıtma	462.000	
731 G.Ü.G. Yansıtma	4.638.127,79	
761 Paz. Ve Sat. Dağ. Gid. Yansıtma	132.000	
771 Genel Yönetim gid. Yansıtma	132.000	
710 D.İ.M.M.		531.000
720 D.İ.G.		462.000
730 G.Ü.G.		4.638.127,79
760 Paz. Sat. Dağ. Gid.		132.000
770 G.Y.G.		132.000
31.12.2011		
600 Yurtiçi Satışlar	13.725.000	
642 Faiz Gelirleri	215.000	
690 Dönem Kar/Zarar		13.940.000
31.12.2011		
690 Dönem Kar/Zarar	6.303.890,22	
620 Satılan Mamuller Maliyeti		5.898.890,22
631 Paz. Sat. Dağ. Gid.		132.000
632 Genel Yönetim Giderleri		132.000
659 Diğer Gider ve Zararlar		93.000
680 Çalışmayan kısım Gider ve Zararları		24.000
681 Önceki Dönem Gider ve Zararları		24.000
31.12.2011		
690 Dönem Kar/Zarar	7.636.109,78	
590 Dönem Net Karı		7.636.109,78

ORTALAMA MALİYET YÖNTEMİNE GÖRE

A işletmesinin 31.12.2011 tarihli Gelir Tablosu

60 BRÜT SATIŞLAR		13.725.000,00
600 YURT İÇİ SATIŞLAR	13.725.000,00	
61 SATIŞ İNDİRİMLERİ		-
NET SATIŞLAR		13.725.000,00
62 SATIŞLARIN MALİYETİ		(5.898.890,22)
620 SATILAN MAMULLER MALİYETİ	(5.898.890,22)	
BRÜT SATIŞ KARI		7.826.109,78
63 FAALİYET GİDERLERİ		(264.000,00)
631 PAZARLAMA VE SATIŞ DAĞ. GİD.	(132.000,00)	
632 GENEL YÖNETİM GİDERLERİ	(132.000,00)	
FAALİYET KARI (ZARARI)		7.562.109,78
64 DİĞER FAALİYETLERDEN OLAĞAN GELİR VE KARLAR		215.000,00
642 FAİZ GELİRLERİ	215.000,00	
65 DİĞER FAALİYETLERDEN OLAĞAN GİDER VE ZARARLAR		(93.000,00)
659 DİĞER GİDER VE ZARARLAR	(93.000,00)	
66 FİNANSMAN GİDERLERİ		
OLAĞAN KAR (ZARAR)		7.684.109,78
67 OLAĞANDIŞI GELİR VE KARLAR		
68 OLAĞANDIŞI GİDER VE ZARARLAR		(48.000,00)
680 ÇALIŞMAYA KISIM GİDER VE ZARARLARI	(24.000,00)	
681 ÖNCEKİ DÖNEM GİDER VE ZARARLARI	(24.000,00)	
69 DÖNEM NET KARI (ZARARI)		7.636.109,78

A İşletmesinin 31.12.2011 Tarihli Bilançosu

I. DÖNEN VARLIKLAR	23.983.000,00	III. KISA VADELİ YABANCI KAYNAKLAR	20.000,00
100 KASA	23.925.000,00	335 PERSONELE BORÇLAR	20.000,00
150 İLK MADDE VE MALZEME	58.000,00	IV. UZUN VADELİ YABANCI KAYNAKLAR	-
II. DURAN VARLIKLAR	1.540.000,00	V. ÖZKAYNAKLAR	25.503.000,00
250 ARSA VE ARAZİLER	1.300.000,00	500 SERMAYE	6.000.000,00
254 TAŞITLAR	480.000,00	570 GEÇMİŞ YILLAR KARLARI	12.225.890,22
255 DEMİRBAŞLAR	120.000,00	580 GEÇMİŞ YILLAR ZARARLARI	- 359.000,00
257 BİRİKMiŞ AMORTİSMAN	- 360.000,00	590 DÖNEM NET KARI	7.636.109,78
271 ARAMA GİDERLERİ	336.000,00		
272 HAZIRLIK VE GELİŞTİRME GİDERLERİ	10.343.000,00		
278 BİRİKMiŞ TÜKENME PAYLARI	- 10.679.000,00		
	25.523.000,00		25.523.000,00

2011 yılı stok maliyet tablosu

Tarih	Açıklama	Giren			Çıkan			Kalan		
		Miktar (Ton)	Birim Maliyeti	Tutar	Miktar (Ton)	Birim Maliyeti	Tutar	Miktar (Ton)	Birim Maliyeti	Tutar
Ocak	Devir	31.000	8,637	267.762,43				31.000	8,637	267.762,43
Ocak	Üretim	48.000	10,326	495.636,75				79.000	9,663	763.399,18
Ocak	Satış				63.000	9,663	608.786,69	16.000	9,663	154.612,49
Şubat	Üretim	38.000	11,397	433.098,44				54.000	10,884	587.710,93
Şubat	Satış				44.000	10,884	478.875,57	10.000	10,884	108.835,36
Mart	Üretim	45.000	10,959	493.140,15				55.000	10,945	601.975,51
Mart	Satış				46.000	10,945	503.470,42	9.000	10,945	98.505,08
Nisan	Üretim	61.000	10,200	622.221,33				70.000	10,296	720.726,41
Nisan	Satış				51.000	10,296	525.100,67	19.000	10,296	195.625,74
Mayıs	Üretim	72.000	10,387	747.836,97				91.000	10,368	943.462,71
Mayıs	Satış				57.000	10,368	590.960,16	34.000	10,368	352.502,55
Haziran	Üretim	68.000	10,765	732.031,78				102.000	10,633	1.084.534,33
Haziran	Satış				54.000	10,633	574.165,23	48.000	10,633	510.369,10
Temmuz	Üretim	70.000	10,764	753.495,37				118.000	10,711	1.263.864,47
Temmuz	Satış				58.000	10,711	621.221,52	60.000	10,711	642.642,95
Ağustos	Üretim	60.000	11,006	660.389,30				120.000	10,859	1.303.032,25
Ağustos	Satış				61.000	10,859	662.374,73	59.000	10,859	640.657,52
Eylül	Üretim	56.000	12,380	693.277,70				115.000	11,599	1.333.935,22
Eylül	Satış				43.000	11,599	498.775,78	72.000	11,599	835.159,44
Ekim	Satış				48.000	11,599	556.772,96	24.000	11,599	278.386,48
Kasım	Satış				24.000	11,599	278.386,48	0		0,00

FIFO YÖNTEMİNE GÖRE

A işletmesinin 31.12.2011 tarihli Gelir Tablosu

60 BRÜT SATIŞLAR		13.725.000,00
600 YURT İÇİ SATIŞLAR	13.725.000,00	
61 SATIŞ İNDİRİMLERİ		-
NET SATIŞLAR		13.725.000,00
62 SATIŞLARIN MALİYETİ		(5.898.890,22)
620 SATILAN MAMULLER MALİYETİ	(5.898.890,22)	
BRÜT SATIŞ KARI		7.820.222,97
63 FAALİYET GİDERLERİ		(264.000,00)
631 PAZARLAMA VE SATIŞ DAĞ. GİD.	(132.000,00)	
632 GENEL YÖNETİM GİDERLERİ	(132.000,00)	
FAALİYET KARI (ZARARI)		7.556.222,97
64 DİĞER FAALİYETLERDEN OLAĞAN GELİR VE KARLAR		215.000,00
642 FAİZ GELİRLERİ	215.000,00	
65 DİĞER FAALİYETLERDEN OLAĞAN GİDER VE ZARARLAR		(93.000,00)
659 DİĞER GİDER VE ZARARLAR	(93.000,00)	
66 FİNANSMAN GİDERLERİ		
OLAĞAN KAR (ZARAR)		7.678.222,97
67 OLAĞANDIŞI GELİR VE KARLAR		
68 OLAĞANDIŞI GİDER VE ZARARLAR		(48.000,00)
680 ÇALIŞMAYAN KISIM GİDER VE ZARARLARI	(24.000,00)	
681 ÖNCEKİ DÖNEM GİDER VE ZARARLARI	(24.000,00)	
69 DÖNEM NET KARI (ZARARI)		7.630.222,97

A İşletmesinin 31.12.2011 Tarihli Bilançosu

I. DÖNEN VARLIKLAR	23.983.000,00	III. KISA VADELİ YABANCI KAYNAKLAR	20.000,00
100 KASA	23.925.000,00	335 PERSONELE BORÇLAR	20.000,00
150 İLK MADDE VE MALZEME	58.000,00	IV. UZUN VADELİ YABANCI KAYNAKLAR	-
II. DURAN VARLIKLAR	1.540.000,00	V. ÖZKAYNAKLAR	25.503.000,00
250 ARSA VE ARAZİLER	1.300.000,00	500 SERMAYE	6.000.000,00
254 TAŞITLAR	480.000,00	570 GEÇMİŞ YILLAR KARLARI	12.231.777,03
255 DEMİRBAŞLAR	120.000,00	580 GEÇMİŞ YILLAR ZARARLARI	- 359.000,00
257 BİRİKMIŞ AMORTİSMAN	- 360.000,00	590 DÖNEM NET KARI	7.630.222,97
271 ARAMA GİDERLERİ	336.000,00		
272 HAZIRLIK VE GELİŞTİRME GİDERLERİ	10.343.000,00		
278 BİRİKMIŞ TÜKENME PAYLARI - 10.679.000,00			
	25.523.000,00		25.523.000,00

2011 yılı stok maliyet tablosu										
Tarih	Açıklama	Giren			Çıkan			Kalan		
		Miktar (Ton)	Birim Maliyeti	Tutar	Miktar (Ton)	Birim Maliyeti	Tutar	Miktar (Ton)	Birim Maliyeti	Tutar
Ocak	Devir	31.000	8,827	273.649,24				31.000	8,827	273.649,24
Ocak	Üretim	48.000	10,326	495.636,75				48.000	10,326	495.636,75
Ocak	Satış				31.000	8,827	273.649,24	0	8,827	0,00
	"				32.000	10,326	330.424,50	16.000	10,326	165.212,25
Şubat	Üretim	38.000	11,397	433.098,44				38.000	11,397	433.098,44
Şubat	Satış				16.000	10,326	165.212,25	0	10,326	0,00
	"				28.000	11,397	319.125,17	10.000	11,397	113.973,27
Mart	Üretim	45.000	10,959	493.140,15				45.000	10,959	493.140,15
Mart	Satış				10.000	11,397	113.973,27	0	11,397	0,00
	"				36.000	10,959	394.512,12	9.000	10,959	98.628,03
Nisan	Üretim	61.000	10,200	622.221,33				61.000	10,200	622.221,33
Nisan	Satış				9.000	10,959	98.628,03	0	10,959	0,00
	"				42.000	10,200	428.414,69	19.000	10,200	193.806,64
Mayıs	Üretim	72.000	10,387	747.836,97				72.000	10,387	747.836,97
Mayıs	Satış				19.000	10,200	193.806,64	0	10,200	0,00
	"				38.000	10,387	394.691,73	34.000	10,387	353.145,24
Haziran	Üretim	68.000	10,765	732.031,78				68.000	10,765	732.031,78
Haziran	Satış				34.000	10,387	353.145,24	0	10,387	0,00
	"				20.000	10,765	215.303,46	48.000	10,765	516.728,32
Temmuz	Üretim	70.000	10,764	753.495,37				70.000	10,764	753.495,37
Temmuz	Satış				48.000	10,765	516.728,32	0	10,765	0,00
	"				10.000	10,764	107.642,20	60.000	10,764	645.853,17
Ağustos	Üretim	60.000	11,006	660.389,30				60.000	11,006	660.389,30
Ağustos	Satış				60.000	10,764	645.853,17	0	10,764	0,00
	"				1.000	11,006	11.006,49	59.000	11,006	649.382,81
Eylül	Üretim	56.000	12,380	693.277,70				56.000	12,380	693.277,70
Eylül	Satış				43.000	11,006	473.279,00	16.000	11,006	176.103,81
Ekim	Satış				16.000	11,006	176.103,81	0	11,006	0,00
	"				32.000	12,380	396.158,69	24.000	12,380	297.119,01
Kasım	Satış				24.000	12,380	297.119,01	0	12,380	0,00

2011 YILI DEKAPAJ GİDERLERİ İTFAFI

YILLAR	A	B	C=B/A	D	E=C*D	F	G=E*F	H (J*A)/B	J=B-G
	Dekapaj Miktarı (M3)	Dekapaj Gideri (TL)	Dekapaj Maliyeti (TL/M3)	Toprak Emsali (M3/TON)	İtfa Emsali (M3/TON)	Üretim Miktarı (TON)	İtfa Edilen (TL)	İtfa Edilecek Toprak Miktarı M3	İtfa Edilecek Tutar (TL)
2010 Yılından Devir	12.075.000	6.623.000	0,548	13,030	7,147	802.000	5.731.872,21	1.624.696,97	891.127,79
Ocak 11	470.000	340.000	0,723	13,030	9,426	48.000	415.636,75	-104.556,69	-75.636,75
TOPLAM	12.545.000	6.963.000	0,555	13,030	7,232	850.000	6.147.508,97	1.469.242,42	815.491,03
Şubat 11	515.000	355.000	0,689	13,030	8,982	38.000	336.098,44	27.420,57	18.901,56
TOPLAM	13.060.000	7.318.000	0,560	13,030	7,301	888.000	6.483.607,41	1.489.090,91	834.392,59
Mart 11	565.000	380.000	0,673	13,030	8,764	45.000	385.140,15	-7.642,59	-5.140,15
TOPLAM	13.625.000	7.698.000	0,565	13,030	7,362	933.000	6.868.747,56	1.467.727,27	829.252,44
Nisan 11	595.000	400.000	0,672	13,030	8,760	61.000	507.221,33	-159.491,73	-107.221,33
TOPLAM	14.220.000	8.098.000	0,569	13,030	7,420	994.000	7.375.968,89	1.267.878,79	722.031,11
Mayıs 11	585.000	435.000	0,744	13,030	9,689	72.000	629.836,97	-262.022,14	-194.836,97
TOPLAM	14.805.000	8.533.000	0,576	13,030	7,510	1.066.000	8.005.805,86	914.696,97	527.194,14
Haziran 11	615.000	455.000	0,740	13,030	9,640	68.000	607.031,78	-205.493,50	-152.031,78
TOPLAM	15.420.000	8.988.000	0,583	13,030	7,595	1.134.000	8.612.837,64	643.636,36	375.162,36
Temmuz 11	645.000	470.000	0,729	13,030	9,495	70.000	623.495,37	-210.647,90	-153.495,37
TOPLAM	16.065.000	9.458.000	0,589	13,030	7,671	1.204.000	9.236.333,00	376.515,15	221.667,00
Ağustos 11	635.000	450.000	0,709	13,030	9,234	60.000	535.389,30	-120.493,79	-85.389,30
TOPLAM	16.700.000	9.908.000	0,593	13,030	7,731	1.264.000	9.771.722,30	229.696,97	136.277,70
Eylül 11*	500.000	435.000	0,870	13,030	11,336	56.000	571.277,70	-156.641,03	-136.277,70
TOPLAM (2011 YILI SONU)	17.200.000	10.343.000	0,601	13,030	7,836	1.320.000	10.343.000,00	0,00	0,00

Ekim 2009 e kadar	TOPRAK	18.000.000,000	m3	15,000	= M3/Ton
	EMSALI	1.200.000,000	Ton		
Ekim 2009-Mayıs 2010	TOPRAK	18.000.000,000	m3	13,636	= M3/Ton
	EMSALI	1.320.000,000	Ton		
Mayıs 2010'den sonra	TOPRAK	17.200.000,000	m3	13,030	= M3/Ton
	EMSALI	1.320.000,000	Ton		

100/102 KASA/BANKALAR

15.131.000,00	129.000,00
1.575.000,00	1.400.000,00
1.100.000,00	143.000,00
1.150.000,00	140.000,00
1.275.000,00	155.000,00
1.425.000,00	150.000,00
1.350.000,00	173.000,00
1.450.000,00	158.000,00
1.525.000,00	188.000,00
1.075.000,00	163.000,00
1.200.000,00	204.000,00
600.000,00	171.000,00
215.000,00	219.000,00
	177.000,00
	229.000,00
	181.000,00
	211.000,00
	177.000,00
	201.000,00
	174.000,00
	363.000,00
	20.000,00
	20.000,00
29.071.000,00	5.146.000,00
	23.925.000,00

335 PERSONELE BORÇLAR

129.000,00	129.000,00
140.000,00	140.000,00
150.000,00	150.000,00
158.000,00	158.000,00
163.000,00	163.000,00
171.000,00	171.000,00
177.000,00	177.000,00
181.000,00	181.000,00
177.000,00	177.000,00
174.000,00	174.000,00
20.000,00	20.000,00
20.000,00	20.000,00
	20.000,00
1.660.000,00	1.680.000,00
20.000,00	

258 YAPILMAKTA OLAN
YATIRIMLAR

330.000,00	3.720.000,00
10.000,00	
345.000,00	
10.000,00	
370.000,00	
10.000,00	
390.000,00	
10.000,00	
425.000,00	
10.000,00	
445.000,00	
10.000,00	
460.000,00	
10.000,00	
440.000,00	
10.000,00	
425.000,00	
10.000,00	
3.720.000,00	3.720.000,00

379 DİĞER BORÇ VE GİDER
KARŞILIKLARI

330.000,00	240.000,00
	10.000,00
	10.000,00
	10.000,00
	10.000,00
	10.000,00
	10.000,00
	10.000,00
	10.000,00
	10.000,00
330.000,00	330.000,00

150 İLK MADDE VE MALZEME	
202.000,00	139.000,00
1.400.000,00	149.000,00
	159.000,00
	166.000,00
	180.000,00
	186.000,00
	192.000,00
	189.000,00
	184.000,00
1.602.000,00	1.544.000,00
	58.000,00

257 B. AMORTİSMANLAR	
	240.000,00
	10.000,00
	10.000,00
	10.000,00
	10.000,00
	10.000,00
	10.000,00
	10.000,00
	10.000,00
	10.000,00
	10.000,00
	10.000,00
	10.000,00
	360.000,00

254 TAŞITLAR	
480.000,00	
480.000,00	

250 ARSA VE ARAZİLER	
1.300.000,00	
1.300.000,00	
271 ARAMA GİDERLERİ	
336.000,00	

272 HAZIRLIK VE GELİŞTİRME GİDERLERİ	
6.623.000,00	
3.720.000,00	
10.343.000,00	

278 BİRİKMİŞ TÜKENME PAYLARI	
	5.983.872,21
	4.611.127,79
	84.000,00
	10.679.000,00

690 DÖNEM KAR/ZARAR	
6.303.890,22	13.940.000,00
7.636.109,78	
13.940.000,00	13.940.000,00

590 DÖNEM NET KARI	
	7.636.109,78

710 DİREKT İLK MADDE VE MALZEME
GİDERLERİ

40.000,00	431.000,00
50.000,00	
56.000,00	
60.000,00	
61.000,00	
65.000,00	
69.000,00	
66.000,00	
64.000,00	
531.000,00	431.000,00

631 PAZ.SAT.DAĞ.GİD.

132.000,00	132.000,00
------------	------------

659 DİĞER GİDER VE ZARARLAR

9.000,00	93.000,00
84.000,00	
93.000,00	93.000,00

711 DİREKT İLK MADDE MALZEME
GİDERLERİ YANSITMA HS.

531.000,00	40.000,00
	50.000,00
	56.000,00
	60.000,00
	61.000,00
	65.000,00
	69.000,00
	66.000,00
	64.000,00
531.000,00	531.000,00

720 DİREKT İŞÇİLİK GİDERLERİ

37.000,00	462.000,00
44.000,00	
49.000,00	
52.000,00	
54.000,00	
57.000,00	
58.000,00	
56.000,00	
55.000,00	
462.000,00	462.000,00

632 GENEL YÖNETİM GİD.

132.000,00	132.000,00
------------	------------

642 FAİZ GELİRLERİ

215.000,00	215.000,00
------------	------------

721 DİREKT İŞÇİLİK GİDERLERİ
YANSITMA HS.

462.000,00	37.000,00
	44.000,00
	49.000,00
	52.000,00
	54.000,00
	57.000,00
	58.000,00
	56.000,00
	55.000,00
462.000,00	462.000,00

730 GENEL ÜRETİM GİDERLERİ

3.000,00	4.638.127,79
415.636,75	
3.000,00	
336.098,44	
3.000,00	
385.140,15	
3.000,00	
507.221,33	
3.000,00	
629.836,97	
3.000,00	
607.031,78	
3.000,00	
623.495,37	
3.000,00	
535.389,30	
3.000,00	
571.277,70	
4.638.127,79	4.638.127,79

760 PAZARLAMA SATIŞ VE
DAĞITIM GİDERLERİ

11.000,00	132.000,00
11.000,00	
11.000,00	
11.000,00	
11.000,00	
11.000,00	
11.000,00	
11.000,00	
11.000,00	
11.000,00	
11.000,00	
11.000,00	
132.000,00	132.000,00

731 GENEL ÜRETİM GİDERLERİ
YANSITMA HS.

4.638.127,79	418.636,75
	339.098,44
	388.140,15
	510.221,33
	632.836,97
	610.031,78
	626.495,37
	538.389,30
	574.277,70
4.638.127,79	4.638.127,79

761 PAZARLAMA SATIŞ VE
DAĞITIM GİDERLERİ YANSITMA HS.

132.000,00	132.000,00
------------	------------

771 GENEL YÖNETİM GİDERLERİ
YANSITMA HS.

132.000,00	132.000,00
------------	------------

770 GENEL YÖNETİM GİDERLERİ

11.000,00	132.000,00
11.000,00	
11.000,00	
11.000,00	
11.000,00	
11.000,00	
11.000,00	
11.000,00	
11.000,00	
11.000,00	
11.000,00	
11.000,00	
132.000,00	132.000,00

373 MALİYET GİDERLERİ KARŞILIĞI

4.611.127,79	415.636,75
	336.098,44
	385.140,15
	507.221,33
	629.836,97
	607.031,78
	623.595,37
	535.389,30
	571.277,70
4.611.127,79	4.611.227,79

681 ÖNCEKİ DÖNEM GİDER VE
ZARARLARI

24.000,00	24.000,00
-----------	-----------

SONUÇ VE ÖNERİLER

Arama ruhsatı sonrasında gerçekleştirilen faaliyetlerle işletme ruhsatı ve izni alınan durumlarda “İmtiyaz Bedeli”, imtiyaz hakkının bir başkasından satın alındığı durumlarda ise “Maliyet Bedeli” VUK 316. Madde hükmüne göre amortismanına tabi tutulacak değeri ifade etmektedir.

Madenlerde amortisman, madenlerin her birinin içerdiği cevher miktarının ve işletme koşullarının farklı olmasından ötürü özel olarak düzenlenmiştir. Buna göre;

- Madenlerin amortismanına tabi tutulabilmesi için ilgililerin Maliye Bakanlığı’na başvurmuş olması şarttır.
- Madenlerin amortisman oranı her bir maden için ayrı ayrı tespit edilecektir.
- Madenlerin amortismanına tabi tutulabilmesi için rezerv miktarının bilinmesi şarttır.
- Madenlerin amortismanına tabi tutulabilmesi için içindeki cevher miktarı azalmalıdır. Ayrılacak amortisman tutarı ise yıl içinde çıkarılan cevher miktarının görünür rezerve (veya muhtemel rezerve) oranına göre tespit edilecektir.

Yukarıdaki şartlar sağlanmadan maden sahası için ödenen bedelin hiçbir şekilde amortismanına tabi tutulması mümkün değildir. Amortisman uygulaması sırasında sahip olunan arama ve işletme ruhsatlarının süresinin önemi yoktur. Her yıl ayrılacak amortisman tutarı örneğimizde verdiğimiz üzere toplam rezerv miktarı, bu miktarın üzerindeki toprak örtüsünün miktarı, bu örtünün kaldırılması için katlanılan maliyet ve üretimi yapılan maden miktarı ile orantılı olmak zorundadır.

Ancak burada uygulamada vergi açısından sıkıntı doğurabilecek bir konu var. Bu da rezerv tahmini sırasında ya da rezervin üzerindeki toprak

örtüsünün miktarının tespit edilmesi konularında olabilecektir. Rezervin ya da toprak örtüsünün miktarının yanlış tespit edilmesi, rezervin üzerinden kaldırılan toprak örtüsünün miktarının olduğundan fazla ya da az gösterilmesi durumları maden işletmelerinin karını dolayısıyla da hesaplanacak vergi miktarını doğrudan etkileyecektir. Şöyle ki; maden rezervinin olduğundan daha az gösterilmesi toprak emsalini yani 1 ton maden için ne kadar toprak kaldırılması gerektiğini gösterir oranı değiştirecektir. Dolayısıyla da hesaplanacak olan amortisman miktarının daha fazla olmasına neden olup karın daha düşük gösterilmesi sonucuna ulaşılmış olacaktır. Ya da sermaye piyasasına tabi halka açık bir işletme tersi durumu yapıp karını fazla gösterebilecek ve bir nevi yatırımcıları kandırmış olacaktır. Aynı durum rezervin üzerindeki toprak miktarının fazla ya da az gösterilmesi yoluyla da sağlanabilecektir. Böyle bir durumun önüne geçebilmek için de sermaye piyasasına tabi şirketlerin denetimini yapması için kurulan SPK gibi bir kurum oluşturulup maden işletmelerince oluşturulacak mali tabloların gerçeğe en uygun şekilde hazırlanması sağlanabilir.

Ayrıca Tek Düzen Muhasebe Sisteminde 27 grubu içinde yapılan yatırımlarla ilgili olarak herhangi bir hesap kodunun açılmamış olduğu görülmektedir. Bu durum diğer işletmeler açısından her ne kadar önemli olmasa da özellikle maden işlemleri açısından önem kazanmaktadır. Her ne kadar yapılmakta olan yatırımlar bilançoya 25 Maddi Duran Varlıklar grubundaki gibi yansımıyor ve yılsonunda ilgili hesaba aktarılıyor olsa bile, özellikle maden işletmelerinde bu hesaba büyük tutarlı rakamların gireceği düşünülerek 27 Özel Tükenmeye Tabi Varlıklar hesap grubu içerisinde boş kalmış olan hesap kodlarından birisinin bu amaçla kullanılması gerektiğini düşünmekteyiz.

Diğer bir husus maden çıkarma faaliyeti bittikten sonra kanuni zorunluluk olan arsanın eski hale getirilmesi sırasında katlanılacak olan giderlerin hangi dönemde ya da dönemlerde gider yazılması gerektiğidir. Bu harcama her ne kadar üretimden sonra yapılıyor olsa bile aslında iş bittikten sonra yapılması kesin olan bir giderdir. Bu nedenle üretim süresi ve eski hale

getirme işlemi için harcanacak tutarın tahmin edilip her bir döneme düşecek tutarın enflasyon da dikkate alınıp düzeltildikten sonra karşılık ayırmak suretiyle gider yazılması gerektiğini düşünmekteyiz. Bununla birlikte bu durum vergi mevzuatımız içinde de yer almalıdır.

Son olarak maden işletmesinde maliyet sadece maden arama ve geliştirme işlemlerinden oluşmamaktadır. Bu harcamalarla birlikte 26 Maddi Olmayan Duran Varlıklar hesap grubunda takip edilen ve maden sahasının işletim hakkının kazanılması için ödenen imtiyaz bedellerinin itfasi işleminin de aynen 27 Özel Tükenmeye Tabi Varlıklar hesap grubunda yapılan uygulamayla aynı olmasının daha iyi olacağı kanaatindeyiz. Çünkü imtiyaz hakkı için yapılan harcama da çıkarılan madenin maliyet unsurlarından biridir. Aynı olarak itfa edilmesi yerine maliyete yüklenerek itfa işleminin gerçekleştirilmesi daha doğru olacaktır.

KAYNAKÇA

ANAÇ, Selahattin; **“Uç Ürünlere Ulaşmada Madencilik”**, Madenciliğimizde Sorunlar ve Çözüm Önerileri, İMMİB Yayını, İzmir, s.69-80, 1997

AKDOĞAN, Nalan; **“Uluslararası Finansal Raporlama Standartlarının Türkiye Muhasebe Uygulamasına Getireceği Değişiklikler Ve Vergi İlişkisi”** Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi, cilt 6, say: 3, Eylül, 2004, s.19–59, 2004

AKDOĞAN, Nalan; TENKER, Nejat; **Finansal Tablolar ve Mali Analiz Teknikleri“** , Ankara, 2005

ARSLAN, İsmail Hakkı; **“Madencilik Sektörü Genel Değerlendirmesi”**, Metal Dünyası, Sayı:39-40, İstanbul, s.27-30, 1996

ARSLAN, İsmail Hakkı; **“Madencilik Sektöründe Bir Durum Değerlendirmesi”**, MTADoğal Kaynaklar ve Ekonomi Bülteni, Sayı: 1-2, Ankara, s.13-18, 1996

ATABEY, Eşref; **“Madencilik Sektörünün Türkiye Ekonomisindeki Yeri ve Sorunları”**, TODAİE-KYUP Uzmanlık Tezi, Ankara, 1989

CORTESSE, Corinne L.; IRVINE, Helen; - KAIDONIS, Mary A.; **“Standard Setting for the Extractive Industries: A Critical Examination”**, The Australasian Accounting Entities Finance Journal, Vol. 1 (3), 1–10, 2007

CORTESSE, Corinne L.; IRVINE, Helen; - KAIDONIS, Mary A.; **“Extractive Industries Accounting And Economic Consequences: Past, Present And Future”**, Accounting Forum, Vol. 33, pp.. 27-37, 2009

CORTESSE, Corinne L.; IRVINE, Helen; - KAIDONIS, Mary A.; **“Powerful Players: How Constituents Captured the Setting of IFRS6, An Accounting Standard for the Extractive Industries”**, Accounting Forum, <http://ro.uow.edu.au/compapers/504>.

ÇANKAYA, İslam; **“Maddi Duran Varlıklar-Yeniden Değerleme”** , Amortisman, Ankara, 1995

ÇETİNEL, Gönül; **“Dünya Maden Kaynaklarına Genel Bakış”**, MTA Doğal Kaynaklar ve Ekonomi Bülteni, Sayı: 3-4, Ankara, s.91-107, 1995

ÇETİNEL, Gönül; **“Madencilik Sektörünün Ekonomideki ve Dünyadaki Yeri”**, MTA Doğal Kaynaklar ve Ekonomi Bülteni, Sayı: 1-2, Ankara, s.74-84, 1997

DEMİRCİ, Ahmet; **“Görünür Gelecekte Madencilğin Önemi ve Türkiye Ekonomisindeki Yeri, 21. Yüzyıla Girerken Türkiye Madenciliği”**, Sivas, s.1-7, 1996

DEMİRCİ, Ahmet; **“Maden Potansiyelimizden Ne Ölçüde Yararlanabiliyoruz Kapsamında Türkiye Maden Potansiyelinin Tüketim Hızına Yaklaşımlar”**, Türkiye Maden Kaynakları ve Sorunları Sempozyumu, TMMOB-JMO Yayını, Ankara, s.65-67, 1997

DIAMOND, Michael A. ; **“Finacial Accounting”**, A.B.D., 1993

ENGİN, Tandoğan; **“Türkiye’nin Maden Yatakları Potansiyeli Üzerine”**, Türkiye Maden Kaynakları ve Sorunları Sempozyumu, TMMOB-JMO Yayını, Ankara, s.68-72, 1997

EPSTEIN, Barry J.-MİRZA, Ali Abbas; **“IAS 2002 Interpretion and Application of International Accounting Standarts”**, A.B.D., 2002

ERCAN, Tuncay; **“Eski Tahviller ve Hisse Senetleriyle Osmanlı Devletinin Son Yıllarında Anadolu’da Madencilik Gözden Ge irili i”**, MTA, Doğal Kaynaklar ve Ekonomi Bülteni, Sayı: 1-2, Ankara, s.8-23, 1997

ERDOĞAN, Murat; **“Dönem Sonu Muhasebe işlemleri ve Muhasebesi”**, İstanbul, 2003

ERNST & YOUNG; **“Analysis by Industry Observation on the Implement of IFRS”** 2006

GÖZLER, M.Ziya; **“Osmanlılarda Maden İmtiyazları ve Batı Anadolu Madenlerinin Sömürülmesi”**, MTA Doğal Kaynaklar ve Ekonomi Bülteni, Cilt: 2, Sayı: 3-4, Ankara, s.1-5, 1993

G LTEK N, Ali Haydar; **“Endüstriyel Gelişme Tarihinde Mineral Kaynakları”**, TMMOB, JMO Jeoloji Mühendisliği Dergisi, Sayı: 47, Ankara, s.75-79, 1995

G M   , Aktan; **“Maden Jeolojisi”** (Jeolojik Prospeksiyon ve Rezerv Hesapları), İzmir, 1988

GÜNDÜZ, N. Kemal; PER  N. Necati; **“Amortisman ve Yeniden Değerleme”**, Ankara, 1999

G VEML , Oktay; **“Amortisman ve Uygulamaları”**, İstanbul, 1989

G VEML , Oktay; **“International Accounting Standarts Explained”**, İngiltere, 2000

HACIRÜSTEMOĞLU, Rüstem; BAHADIR, Oğuzhan; BOZ, M. Fatih; **“Petrol Arama ve Üretim İşletmeleri İçin Muhasebe Sistemi Önerisi”** Mali Çözüm Dergisi, Sayı:78, S. 21-33, 2006

İRKEÇ, Taner; **“Endüstriyel Hammaddelerin Türkiye Madenciliği Açısından Önemi”**, Türkiye Maden Kaynakları ve Sorunları Sempozyumu, TMMOB-JMO Yayını, Ankara s.104-109, 1997

KARAPINAR, Aydın; ZALF, Figen; TORUN, Salih; **“Maden İşletmelerinde Uygulanan Muhasebe Politikaları ve Uluslararası Finansal Raporlama Standardı-6’nın Getirdiği Düzenlemeler”** Gazi Üniversitesi İ.İ.B.F.Dergisi, 12/3 s.43-68, 2010

KARTALKANAT, Ahmet; **“Cumhuriyet Döneminde Madenciliğimizin Gelişimi ve Türkiye Madencilik Politikası”**, TMMOB-JMO Jeoloji Mühendisliği Dergisi, Sayı: 38, Ankara, s.51-67, 1991

KARTALKANAT, Ahmet; **“Osmanlılarda Madencilikle İlgili Yasal Düzenlemeler ve Madencilik Politikası”**, TMMOB, JMO Jeoloji Mühendisliği Dergisi, Sayı: 36, Ankara,s.65-71, 1990

KARTALKANAT, Ahmet; **“Madencilikle İlgili Düzenleyici Sistemler”**, TMMOB-JMO Haber Bülteni, Sayı: 92/5, Ankara, s.7-8, 1992

KASAPOĞLU, İsmet; **“Açılış Konuşması”**, Türkiye 2. Madencilik Şurası, ETKB, Ankara, s.19-22, 1993

KASAPOĞLU, İsmet; **“Türkiye’nin Madencilik Politikası”**, Türkçe Konuşan Ülkeler 2. Yerbilimleri ve Madencilik Konferansı, MTA Yayını, Ankara 1995, s.43-45, 1995

KIRŞAN, Halil İbrahim; **“Madencilik Sektöründe Yeniden Yapılanma”**, Yurt Madenciliğini Geliştirme Vakfı Yayını, İstanbul, 1999

KOÇVER, Funda; TEZEL, Çiğdem; **“Uluslararası Finansal Raporlama Standartlarının KOBİ’lerde Uygulanması”**, ASMMMO Bülteni, sayı 168, Eylül-Ekim, 2006, s.34-38, 2006

KONUK, Adnan; GÖKTAN, Mete; **“Açık İşletme Madenciliği”** Osmangazi Üniversitesi Müh. Mim. Fak. Maden Mühendisliği Yayınları, Eskişehir, 1992

KÖSE, H.Muhterem; ÇETİNEL, Gönül; OYGÜR, Vedat ve YİĞİT, Ergün; **“Türkiye Madencilik Sektörünün Geleceği”**, Türkiye 14.Madencilik Kongresi, TMMOB-JMO Yayını, Ankara, s.327-334, 1995

KUMKALE, Rüknettin; **“Enflasyon Muhasebesine Uygun Tek Düzen Hesap Planı”**, Ankara, 2004

KUTLUATA, Asım; **“Madencilik Enerji Çevre”**, TMMOB-MMO Madencilik Bülteni, Ankara, s.12-15, 1997

MUŞTUOĞLU, Hicran; **“Tarım İşletmelerin Amortisman Uygulaması”**, Master Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal bilimler Enstitüsü, Ankara, 1999

ÖCAL, Muammer; **“Madenciliğin Ülke Ekonomisindeki Yeri ve Önemi”**, Türkiye 2. Madencilik Şurası Komisyon Raporu, Ankara, s.91-144, 1993

ÖKTEM, M.Mutlu; **“Sunuş Konuşması”**, Madenciliğimizde Sorunlar ve Çözüm Önerileri, İMMİB Yayını, İzmir, s.19-28, 1997

ÖNAL, Güven; **“Ülke Madenciliğinin Teşviki ve Geliştirilmesi”**, Türkiye Maden Kaynakları ve Sorunları Sempozyumu, TMMOB-JMO Yayını, Ankara, s.43-46, 1997

ÖNAL, Güven; **“Üretim Aşamasında Madenciliğin Sorunları”**, Madenciliğimizde Sorunlar ve Çözüm Önerileri, İMMİB Yayını, İzmir, s.33-35, 1997

ÖRTEN, Remzi; BAYIRLI, Rıdvan; **“TMS 16: Maddi Duran Varlıklar Standardına Göre Amortisman Ayırma ve Muhasebe Uygulamaları I”**, Yaklaşım Dergisi, Sayı: 172, 2007

ÖRTEN, Remzi; BAYIRLI, Rıdvan; **“TMS 16: Maddi Duran Varlıklar Standardına Göre Amortisman Ayırma ve Muhasebe Uygulamaları II”**, Yaklaşım Dergisi, Sayı: 173, 2007

ÖRTEN, Remzi; KARAPINAR, Aydın; **“Dönem Sonu Muhasebe Uygulamaları”**, Ankara, 2001

ÖZBİRECİKLİ, Mehmet; **“Envanter İşlemleri ve Bilanço”**, Ankara, 2001

SARILIZ, Kadir; **“Türkiye’nin Maden Potansiyeli”**, İMMİB, İhracat Dergisi, Cilt: 7, Sayı: 39-40, İstanbul, s.48-57, 1997

SEVİLENGÜL, Orhan; **“Tek Düzen Muhasebe Sistemi ile Uyumlu Tek Düzen Hesap Planı”**, Ankara, 2002

SEVİLENGÜL, Orhan; **“Genel Muhasebe”**, Ankara, 2003

SEYHAN, İsmail; **“MTA 60 Yaşında”**, MTA Doğal Kaynaklar ve Ekonomi Bülteni, Sayı: 3-4, Ankara, s.19-28, 1995

ŞEKER, Sakıp; **“Dönem Sonu İşlemleri”**, Ankara, 1999

TÜMER, Hikmet; “Jeoloji Mühendisliği ve Madencilik”, **Türkiye Maden Kaynakları ve Sorunları Sempozyumu**, TMMOB-JMO Yayını, Ankara Nisan 1997, s.1-2

ÜNALAN, Güner; “Türkiye’nin Enerji Kaynakları”, **Türkiye Maden Kaynakları ve Sorunları Sempozyumu**, TMMOB-JMO Yayını, Ankara Nisan 1997, s.75-103

ÜYE, Yunus; “**Madencilik Yönetimi ve Uygulamada Çıkan Yönetmel Sorunlar**”, TODAİE-KYUP Uzmanlık Tezi, Ankara, 1992

YALKIN, Yüksel Koç; “**Genel Muhasebe**”, Ankara 1998

YALKIN, Yüksel Koç; “**Uluslararası Muhasebe Standartlarında Yapılan Değişiklikler**”, Gazi Üniversitesi İİBF Yayınları, Ankara, 2000

YENİAY, Özer T.; “**Uluslararası Finansal Raporlama Standartları**” (Erişim) <http://www.sistems.org.tr> , 01.01.2005

www.iasb.org

www.maliye.gov.tr

www.spk.gov.tr

www.kgk.gov.tr

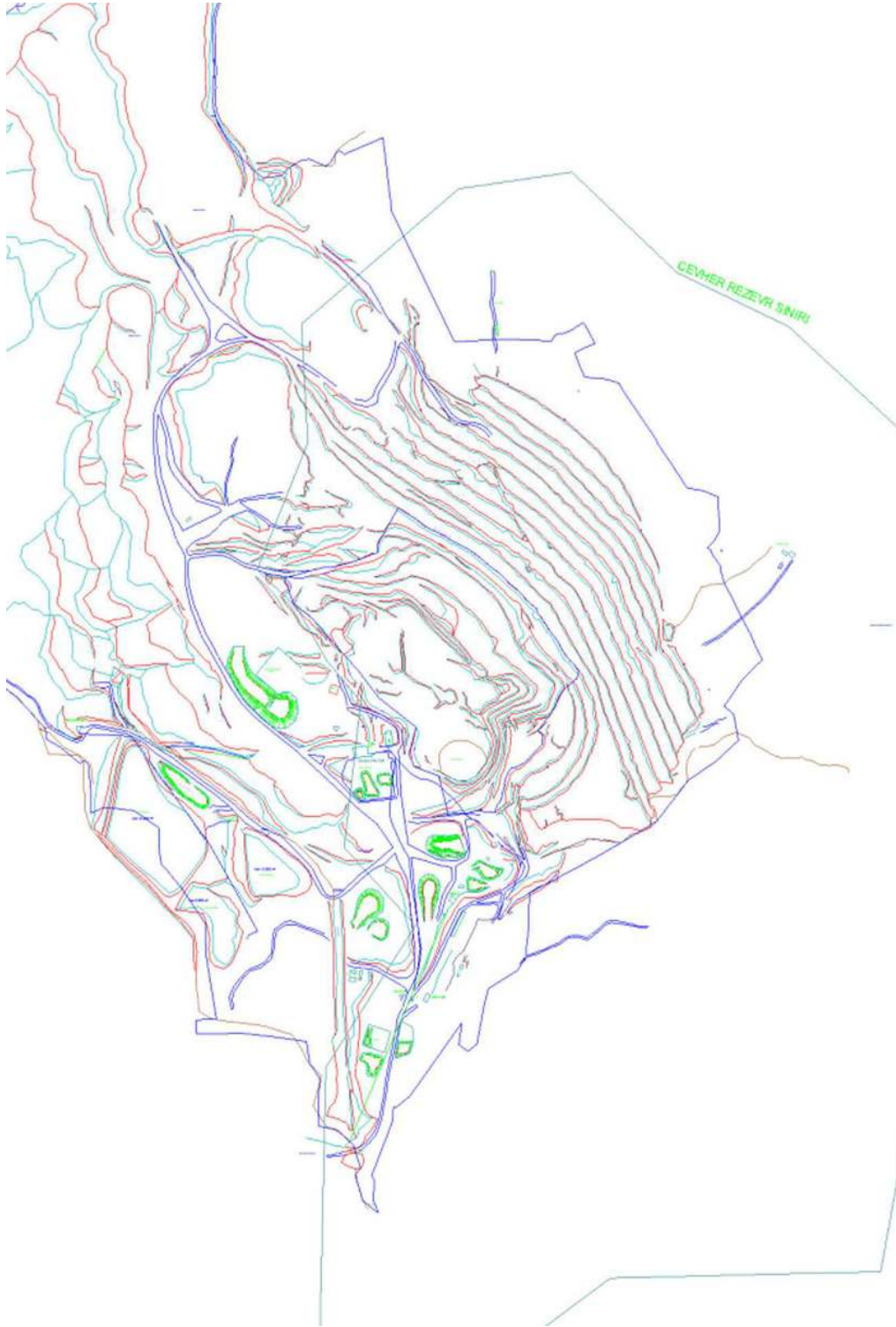
www.turmob.org.tr

www.maden.org.tr

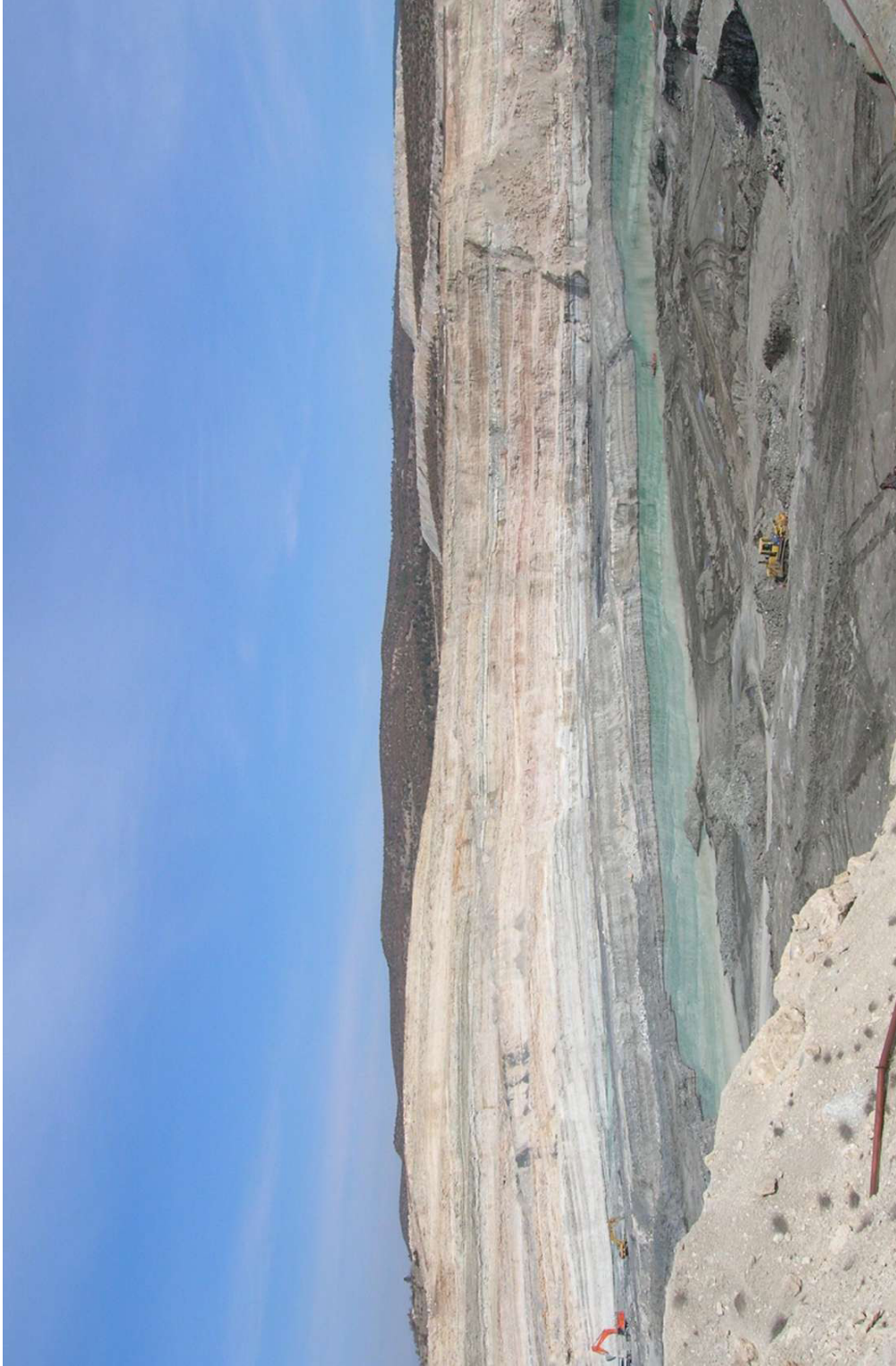
www.enerji.gov.tr

www.mta.gov.tr

EKLER**EK 1: Hisarcık Açık Ocak grafiksel Görünüm**

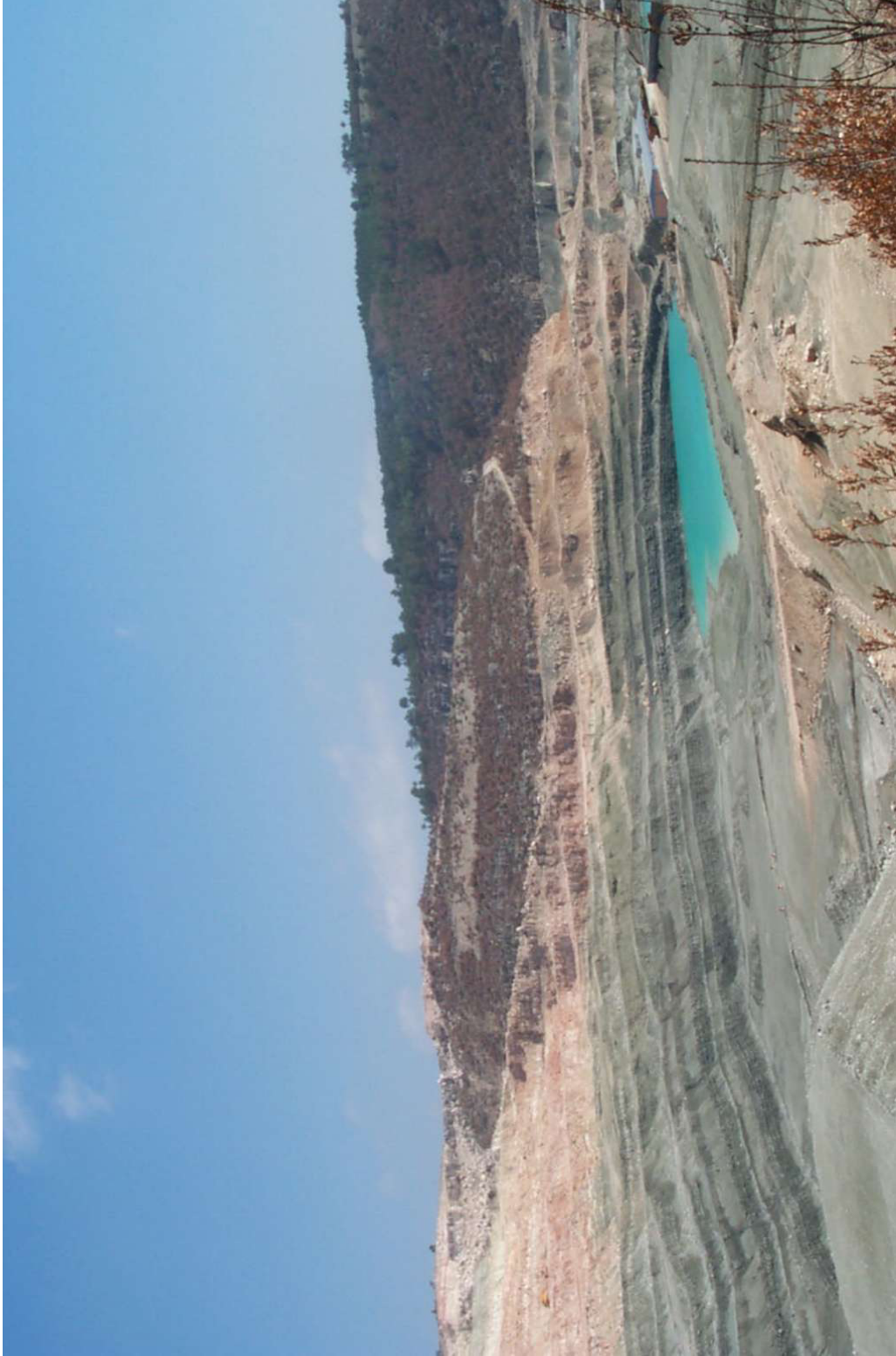
EK 2: Emet Espey Açık Ocağı Grafikselsel Görünüm

EK 3: Emet Espey Açık Ocağı

EK 4: Emet Espey Açık Ocağı

EK 5: Hisarcık Açık Ocağı

ÖZET

SORAN, Erol, Maden İşletmelerinde Duran Varlıklar İçin Ayrılan Amortismanların Uluslararası Muhasebe Standartları ve Vergi Uygulaması Açısından Değerlendirilmesi, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2013

Amortisman konusu genel olarak benzerlik gösterirken, maden işletmelerinde uygulanacak amortisman özellikli bir durum göstermektedir. Çünkü amortismanda esas olan yararlı ömürdür. Bu durumda maden işletmelerinde yararlı ömre konu olan varlık, maden işletmesine fayda sağlayan ya da elde edilmesi için maliyetine katılan unsur olan maden cevheridir. Tükenen varlık maden miktarıdır. Bu nedenle amortisman uygulaması yapılırken baz alınacak unsur çıkarılan maden miktarının toplam rezerve oranıdır.

Amortisman uygulamasının yürütülmesinde Kamu Gözetimi Muhasebe ve denetim Standartları Kurumu tarafından yayımlanan TMS 16 ve TFRS 6 belirleyici standartlardır. Ayrıca amortisman uygulamasının vergi mevzuatı yönünden nasıl uygulanması gerektiği de ilgili kanunlarda yer almıştır. Çalışmamızda amortisman uygulaması hem muhasebe standartları hem de vergi mevzuatı açısından irdelenmiş olup; Tek Düzen Hesap Planı'nda maden işletmelerinin özellikli durumu dikkate alınarak yeni düzenlemelerin yapılması gerektiği, maden üretimi sona erdikten sonra kanuni yükümlülük olan eski hale getirme işlemi için katlanılacak meblağın üretim süresi boyunca karşılık ayrılarak yapılması gerektiği ve maden işletmeleri üzerindeki denetim mekanizmasının düzenli ve etkin olması gerektiği sonuçlarına varılmıştır.

Anahtar Sözcükler:

1. Maden İşletmelerinde Amortisman
2. Dekapaj
3. TMS 16
4. TFRS 6
5. Vergi Mevzuatı

ABSTRACT

SORAN, Erol, The Evaluation of Allocated Depreciation for Fixed Assets in Mining Enterprises in Terms of International Accounting Standards and Tax Legislation, Master Thesis, Ankara, 2013

Although the depreciation subject generally has a similar meaning, it shows a special case in mining enterprises. Because useful life is the basis of depreciation. In this case, mineral ore is the asset, which is subject of useful life, because of benefit for the mining enterprise or due to cost for getting. The asset, which is running out, is mineral ore. Therefore, when the depreciation application is being done, the base factor is the ratio in extracted mine to total reserve.

TMS 16 and TFRS 6, were published by public oversight accounting and auditing standards Institution, are standards which are decisive for depreciation application. In addition, Depreciaton Application has taken place in tax legislation, how the application should be applied. In this study it is concluded that; depreciation application in mining enterprises has been examined in terms of both accounting standards and tax legislation. Uniform chart of accounts should be rearranged for mining enterprises. After the end of mineral production, there is a legal obligation to make the field in previous situation. In this process there are costs, and for these costs there should be provision throughtout the duration of the production. There also should be active and regular control system over the mining enterprises.

Key Words:

1. Depreciation in Mining Enterprises
2. Stripping
3. TMS 16
4. TFRS 6
5. Tax Legislation